

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
İNANÇ TURİZMİ BİLİM DALI

KÜLTÜREL MİRASIN TURİZME YÖNELİK
KULLANILMASINDA TURİZM PAYDAŞLARININ ALGI VE
GÖRÜŞLERİ: YOZGAT ÖRNEĞİ

ALİ ŞENGÜL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHARREM AVCI

HAZİRAN - 2022

KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Ali ŞENGÜL

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****KÜLTÜREL MİRASIN TURİZME YÖNELİK KULLANILMASINDA
TURİZM PAYDAŞLARININ ALGI VE GÖRÜŞLERİ: YOZGAT ÖRNEĞİ****ALİ ŞENGÜL****KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
İNANÇ TURİZMİ BİLİM DALI
DANIŞMAN:DR.ÖĞR. ÜYESİ MUHARREM AVCI**

Özellikle son dönemlerdeki turist profillerinde yaşanan değişimlerle birlikte kültürel miras turizmine olan ilginin artmaya başladığı görülmektedir. Bu değişimin farkında olan destinasyonlar turizm sektöründen üst düzeyde faydalanabilmek için çalışmalar yapmaktadır. Bir destinasyondaki turistik çekiciliğe sahip ve/veya turistik çekiciliğe dönüştürülebilecek eserlerin turizme kazandırılması konusunda turizm paydaşlarının katılımı oldukça önem teşkil etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı tarih boyunca birçok farklı medeniyetin yerleşim merkezi olan ve önemli düzeyde kültürel miras ögesine sahip olduğuna inanılan Yozgat'taki turizm paydaşlarının kültürel miras algılarını ve ildeki kültürel miras kaynaklarının turizm amaçlı kullanılmasında turizm paydaşların algı, bilgi ve/veya destek eksikliğinin olup olmadığını belirlemektir. Aynı zamanda Yozgat'taki kültürel miras varlıkları tanıtılarak turizm paydaşları, yerli halk, turizm işletmeleri açısından farkındalık oluşturmak ve Yozgat'ın yeni bir destinasyon olabilmesi yolunda yapılan/yapılması planlanan çalışmalara örnek olmak çalışmanın diğer amaçlarındandır.

Bu kapsamda Yozgat'ta bulunan ve turizm konusunda söz/yetki sahibi olduğuna inanılan yerel yönetimlerdeki üst düzey yöneticiler, turizm işletmeleri sahipleri/müdürleri, turizm ve kültürel alandaki sivil toplum kuruluşlarının başkanları ve akademisyenler olmak üzere 40 turizm paydaşı ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre, turizm paydaşlarının kültürel miras algılarının yeterli düzeyde olduğu ancak turizm konusundaki çalışmalara gereken önemin verilmediği anlaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki turizm paydaşlarının ildeki kültürel miras varlıkları hakkında bilgi sahibi olduğu, bu varlıkların turizm amaçlı kullanılmasını destekledikleri belirlenmiştir. Ayrıca Yozgat'ta turizmin gelişmeme nedenleri hakkında neredeyse tüm paydaşların ortak fikirlere sahip oldukları ve bu sorunların giderilmesi için de aynı önerileri sundukları belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER:Turizm, Kültürel Miras, Kültürel Miras Turizmi, Turizm Paydaşı, Yozgat.

Haziran 2022, 108 Sayfa

ABSTRACT**MSC THESIS****PERCEPTIONS AND OPINIONS OF TOURISM STAKEHOLDERS IN THE
USE OF CULTURAL HERITAGE FOR TOURISM: THE CASE OF
YOZGAT****ALİ ŞENGÜL****KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT
RELIGIOUS TOURISM
SUPERVISOR:ASSIST. PROF. MUHARREM AVCI**

It is seen that the interest in cultural heritage tourism has started to increase, especially with the changes in tourist profiles in recent times. Destinations that are aware of this change are working to benefit from the tourism sector at a high level. The participation of tourism stakeholders is very important in bringing the works that have a touristic attraction and/or can be turned into a touristic attraction to tourism.

The main purpose of this study is to determine the perceptions of cultural heritage of tourism stakeholders in Yozgat, which has been the settlement center of many different civilizations throughout history and is believed to have a significant level of cultural heritage, and whether there is a lack of perception, knowledge and/or support of tourism stakeholders in the use of cultural heritage resources in the province for tourism purposes. At the same time, by introducing cultural heritage assets in Yozgat, it is one of the other objectives of the study to raise awareness for tourism stakeholders, locals, tourism enterprises and to be an example of the work that has been/planned to be done to make Yozgat a new destination.

In this context, face-to-face meetings were held with 40 tourism stakeholders in Yozgat, including senior managers in local governments believed to have a say/authority on tourism, owners/directors of tourism enterprises, heads of non-governmental organizations in the field of tourism and cultural science, and academicians. The data obtained from the participants were analyzed with the descriptive analysis technique. According to the data obtained, it is understood that the perceptions of cultural heritage of tourism stakeholders are sufficient but the necessary importance is not given to the studies on tourism. It was determined that the tourism stakeholders within the scope of the research had knowledge about the cultural heritage assets in the province and supported the use of these assets for tourism purposes. In addition, it has been determined that almost all stakeholders have common opinions about the reasons why tourism does not develop in Yozgat and offer the same proposals for the elimination of these problems.

KEYWORDS:Tourism, Cultural Heritage, Cultural Heritage Tourism, Tourism Stakeholder, Yozgat

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez konumun belirlenmesinde, tez hazırlama sürecimde ve tezimin sonuçlandırılmasında tecrübesini, ilgisini ve desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI'ya teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda jüri üyeliğimi üstlenen ve önemli katkılar sunan Dr. Öğr. Üyesi Hakkı ÇILGINOğLU ve Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN hocalarıma teşekkür ederim.

Ayrıca bu günlere gelmemi sağlayan, benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Ali ŞENGÜL

Kastamonu, 2022

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TAAHHÜTNAME	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI	4
2.1 Somut Olmayan Kültürel Miras	6
2.2 Somut Kültürel Miras	6
2.3 Kültürel Mirasın Korunması	7
2.4 Kültürel Miras ile Turizm Arasındaki İlişki.....	9
2.5 Kültürel Miras Varlıklarının Turizme Yönelik Kullanımı	10
3. PAYDAŞ KAVRAMI	11
3.1 Turizm Paydaşları	12
3.2 Kültürel Mirasın Korunmasında Turizm Paydaşlarının Rolü	15
3.2.1 Kültürel Mirasın Korunmasında Merkezi Yönetimler.....	15
3.2.2 Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimler	17
3.2.3 Kültürel Mirasın Korunmasında Sivil Toplum Kuruluşları.....	18
3.2.4 Kültürel Mirasın Korunmasında Yatırımcı, Girişimci ve Özel Sektör	19
3.2.5 Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitim Kurumları.....	20
4. YOZGAT İLİ VE TURİZM POTANSİYELİ	22
4.1 Yozgat İli Genel Özellikleri	22
4.2 Yozgat'ın Turizm Potansiyeli	25
4.2.1 Yozgat'ın Termal Turizm Potansiyeli	26
4.2.2 Yozgat'ın Gastronomi Turizmi Potansiyeli.....	26
4.2.3 Yozgat'ın İnanç Turizmi Potansiyeli.....	27
4.2.4 Yozgat'ın Doğa Turizmi Potansiyeli	28
5. YOZGAT İLİNİN KÜLTÜREL MİRASLARI	32
5.1 İldeki Somut Kültürel Miraslar	32
5.1.1 Yozgat Saat Kulesi.....	32
5.1.2 Kral Kızı (Roma) Hamamı	33
5.1.3 Kerkenes Harabeleri	36
5.1.4 Akdağmadeni Kilisesi.....	39
5.1.5 Fatih Cami (Kilise)	40
5.1.6 Çapanoğlu (Büyük) Camii	41
5.1.7 Çeşka Kalesi (Yer Altı Şehri)	43
5.1.8 Başçavuş(oğlu) Cami	44
5.1.9 Tarihi (Çapanoğlu) Çarşısı Hamamı	45
5.1.10 Alişar Höyüğü.....	46
5.1.11 Tavium (Tavion) Antik Kenti	46

5.1.12 Mercimektepe Höyüğü	47
5.1.13 Şah Sultan Türbesi	47
5.1.14 Karşlıoğlu Konağı	48
5.1.15 Nizamoğlu Konağı (Etnografya Müzesi).....	49
5.1.16 Hayri İnal Konağı	49
5.1.17 Yozgat amlığı Milli Parkı.....	50
5.1.18 Karabıyık Köprüsü.....	50
5.1.19 Yozgat Lisesi	51
5.2 İldeki Somut Olmayan Kültürel Miraslar.....	51
5.2.1 Yozgat Atasözleri ve Deyimleri	51
5.2.2 Yöreye Özgü Efsaneler	52
5.2.2.1 Gelin Kayası Efsanesi	52
5.2.2.2 Kızlar Kayası Efsanesi	53
5.2.2.3 Şemunel Gazi Efsanesi.....	53
5.2.2.4 Aslı-Kerem-amlık Efsanesi	54
5.2.2.5 Altından apanoğlu ıkar Efsanesi	54
5.2.3 Yozgat Manileri	55
5.2.4 Yozgat Türküleri.....	56
5.2.5 Yöresel Kıyafetler	56
5.2.6 Halk Oyunları	57
5.2.7 Yöresel Mutfak Kültürü ve Yemekler	57
5.2.8 El Sanatları.....	58
5.2.9 Gelenek ve Görenekler	58
5.2.9.1 Nişan-düğün geleneği	58
5.2.9.2 Ölüm-cenaze geleneği.....	59
5.2.9.3 Doğum geleneği	59
5.2.9.4 Üzerlik tütsüleme geleneği.....	60
5.2.9.5 Asker uğurlama geleneği	60
5.2.9.6 Arabaşı daveti geleneği	60
6. YÖNTEM.....	62
6.1 Araştırmanın Amacı	62
6.2 Araştırmanın Önemi	62
6.3 Araştırmanın Varsayımları ve Kısıtları	63
6.4 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	63
6.5 Veri Toplama Aracı, Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi	63
7. BULGULAR	65
7.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	65
7.2 Katılımcıların Kültürel Miras Algılarına Yönelik Bulgular.....	69
7.3 Katılımcıların Yozgat'taki Kültürel Miras Varlıklarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	72
7.4 Katılımcıların Yozgat'ın Destinasyon Yeterliliğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	75
7.5 Katılımcıların İldeki Kültürel Mirasların Turizme Yönelik Kullanımına İlişkin Bulgular.....	77
7.6 Yozgat'ta Turizme Yönelik Olarak Yapılan alışmalara İlişkin Bulgular....	79
7.7 Yozgat'ta Turizmin Gelişmesiyle Birlikte Ortaya ıkacak Sonuçlara İlişkin Bulgular	82
7.8 Yozgat'ta Turizmin Gelişmesi İçin Yapılabileceklerle İlişkin Bulgular.....	85

8. SONUÇ VE ÖNERİLER	90
KAYNAKLAR	97
EKLER	109
EK A Türkçe Görüşme Formu	110

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1 Yozgat haritası	22
Şekil 4.2 Yozgat turizm çekicilikleri haritası.....	25
Şekil 5.1 Kerkenes yerleşim planı.....	37
Şekil 7.1 Katılımcıların kültürel miras algılarına yönelik kelime bulutu	71
Şekil 7.2 Yozgat'taki kültürel miraslara yönelik kelime bulutu.....	74
Şekil 7.3 Turizmin gelişmesiyle ortaya çıkacak sonuçların kelime bulutu.....	85
Şekil 7.4 Yozgat'ta turizmin gelişmesi için önerilere yönelik kelime bulutu	89

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1 Kültürel mirasın sınıflandırılması.....	5
Tablo 3.1 Paydaş çeşitleri ve temsilcileri.....	12
Tablo 3.2 Destinasyon yönetimi modelinde önerilen paydaşlar	13
Tablo 3.3 Kurulların görevleri	16
Tablo 4.1 Yıllara göre Yozgat nüfusu.....	24
Tablo 4.2 Yozgat'taki inanç turizmi mekanları	28
Tablo 7.1 Katılımcıların demografik özellikleri	66
Tablo 7.2 Katılımcıların kültürel miras algıları	70
Tablo 7.3 Yozgat'taki kültürel miraslara ilişkin görüşler	73
Tablo 7.4 Yozgat'ın destinasyon yeterliliğine ilişkin görüşler	76
Tablo 7.5 Yozgat'ta turizme yönelik çalışmalara ilişkin görüşler	81
Tablo 7.6 Yozgat'ta turizmin gelişmesiyle ortaya çıkabilecek sonuçlar	83
Tablo 7.7 Yozgat'ta turizmin gelişmesine yönelik öneriler.....	87

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Fotoğraf 4.1 Yozgat coğrafi işaretli ürünleri.....	27
Fotoğraf 4.2 Yozgat Çamlığı Milli Parkı	29
Fotoğraf 4.3 Çeşka Kalesi	30
Fotoğraf 4.4 Kazankaya Kanyonu	30
Fotoğraf 4.5 Akdağmadeni Ormanları	31
Fotoğraf 5.1 Yozgat Saat Kulesi	32
Fotoğraf 5.2 Von Der Osten'in 1927 yılında yaptığı çizimler.....	33
Fotoğraf 5.3 Kazı ve temizlik çalışmaları öncesinde Kral Kızı Hamamı	34
Fotoğraf 5.4 Kazı ve temizlik çalışmaları sonrasında Kral Kızı Hamamı	35
Fotoğraf 5.5 Kral Kızı (Roma) Hamamı	36
Fotoğraf 5.6 Kerkenes'in havadan görünümü.....	38
Fotoğraf 5.7 Akdağmadeni Kilisesi	39
Fotoğraf 5.8 Fatih Camii	41
Fotoğraf 5.9 Çapanoğlu Camii.....	42
Fotoğraf 5.10 Çeşka Kalesi	43
Fotoğraf 5.11 Başçavuş Camii	44
Fotoğraf 5.12 Tarihi (Çapanoğlu) Çarşı Hamamı	45
Fotoğraf 5.13 Şah Sultan Hatun Türbesi.....	48

KISALTMALAR DİZİNİ

WTO	:Dünya Turizm Örgütü
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
ICOMOS	:Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
ICCROM	:Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu

1. GİRİŞ

Turizm sektörü hızlı bir şekilde büyümeye devam eden ve ekonomik açıdan oldukça büyük önem arz eden sektörlerden biridir. Bu sektör, hem farklı topluluklar arasındaki hoşgörü köprüsünü kurmaya hem de ekonomik anlamda farklı çözümler bulmaya yardımcı olmaktadır (Vatan, 2018). Turizm, geliştiği bölgelere ekonomik anlamda birçok kazanç sağlamakta ve bundan dolayı turizm faaliyetlerinin önemi artmaktadır (Atasoy, İnceöz ve Öztürk, 2018). Birçok ülke turizm sektörünün ekonomik getirisinden faydalanabilmek, uluslararası alanda saygınlık kazanabilmek ve hızlı bir kalkınma sürecine girebilmek için turizme yönelik yatırımlar yapmaktadır (Uysal, 2018). Bundan dolayı bu ülkeler, tek bir turizm çeşidi yerine alternatif turizm türlerine yönelmeye başlamışlardır (Yıldırım, Kılıç ve Avcıkurt, 2020).

Turizm olgusu, ekonomik getirilerin yanı sıra sosyal, kültürel, siyasi ve coğrafi alanlarda da varlığını sürdürmektedir (Avcı, 2020). İletişim ve ulaşım sektörlerinde yaşanan teknolojik gelişmeler ve bireylerin gelir seviyelerinin artması gibi nedenlerden dolayı insanların hayatları daha da kolaylaşmış ve boş zamanlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bireyler, bu boş zamanları değerlendirmek istemekte ve bu yüzden turizme katılım sürekli olarak artmaktadır. Ayrıca bireylerin ilgileri ve arzuları değişkenlik göstermeye başlamış ve bu doğrultuda deniz, kum, güneş üçlemesinin yanı sıra farklı turizm çeşitleri arayışına girmişlerdir. Turizmde bu yenilik ve çeşitlilik arayışının sonucu olarak, daha fazla kıyı bölgelerde gerçekleşen turizm algısı, iç bölgelere doğru kaymış ve bu bölgelerdeki tarihi, doğal ve kültürel açıdan önemli olabilecek bölgelere ilgi artmaya başlamıştır (Özdemir ve Kervankıran, 2011).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemlerde daha da yaygınlaşmaya başlayan turizm faaliyetleri, 1980'li yıllara kadar daha çok bedeni dinlendirme gereksinimi ile yapılmaktaydı. 1980'li yıllardan sonrasında ise çeşitli kültürleri tanıma isteği daha ön plana çıkmaya başlamıştır (Türker ve Çelik, 2012). Bireylerin şehir gürültüsünden uzaklaşmak istemesi, orijinalliği ve/veya doğallığı bozulmamış bölge ve eserleri görmek istemesi daha öncesinde kullanılmayan ve değerlendirilmeyen kaynakların kullanımını ihtiyacını doğurmuştur (Özdemir, 2011).

Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün istatistiklerine göre, dünya üzerinde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin %37'si, yani yaklaşık olarak üçte biri, tarih, müzik, sanat vb. kültürel sebeplerden dolayı gerçekleşmektedir (Ahmad, 2013). Kültürel miras olarak nitelendirilebilen varlıkların ev sahipliğini yaptığı bölgeler, turizm ile ilişkili olarak, ekonomik anlamda bir büyüme ve gelişme ile ön plana çıkmaktadır. Bireyler, bir başka bölgenin kültürünü, yaşayış stillerini ve o bölgenin sahip olduğu miras değerlerini öğrenmek istemekte ve bu öğrenme isteğini de o bölgelere seyahat ederek gidermektedirler. Bu olay da bir yandan kültür turizmini ve miras turizmini ön plana çıkarırken, aynı zamanda yeni turizm destinasyonlarının oluşmasına da yardımcı olmaktadır (Uslu ve Kiper, 2006; Boz ve Uğur, 2015).

Yozgat ili tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, günümüzde bozulmamış doğasıyla, sahip olduğu tabiat güzellikleriyle, tarihi, kültürel ve turistik değerleriyle, yöresel lezzetleriyle turizm çeşitliliğine sahip bir ildir (Yozgat Belediyesi, 2021). Ancak ildeki turizm potansiyeli verimli bir biçimde kullanılmadığından dolayı ilde yüksek oranda göç hareketi görülmektedir. 2015 yılında ülkemizin en fazla göç veren şehri Yozgat olmuştur. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (2011)'na göre ilin nüfusu 2023 yılında 290 bin kişiye düşeceği tahmin edilmektedir. Aynı zamanda Yozgat ilinin E 88 karayolu üzerinde bulunması, Hattuşaş bölgesine yakın olması ve Kapadokya ve Hattuşaş arasındaki yolu birbirine bağlayan Atatürk yolunun şehir merkezinden geçmesi gibi sebeplerden dolayı, bölgeye birçok yabancı uğramaktadır. Yozgat ilinde kültürel miras olarak nitelendirilebilecek birçok eser ve yapı bulunmaktadır. Bu eserlere gereken değerlerin verilmesiyle birlikte hem bölge hem de ülke turizmi açısından oldukça önemli gelişmeler kaydedileceğine inanılmaktadır. Günümüze kadar ulaşan ve yeterli ilgiyi görmeyen bu yapıların kültürel miras turizmi kapsamında turizm sektörüne kazandırılması hem farklı bölgelerdeki potansiyel kültürel miras turizmi turistlerinin hem de bölge halkının dikkatini çekerek daha fazla ilgi görmeye başlayacaktır.

Turizm değeri taşıyan bir bölgenin destinasyon olarak pazarlanabilmesi ve “özel ilgi alanı” olarak daha özel bir şekilde turizm faaliyeti olarak pazarlanması dünya üzerindeki birçok ülke için oldukça önemlidir. Bölgelerin, kıtaların ve ülkelerin destinasyon olarak pazarlanması konusu son dönemlerde oldukça ön plana çıkmaya ve

genişlemeye başlamıştır (Şahin ve Ünver, 2015). Bir destinasyon pazarlaması için uygulanması gereken stratejiler bölge ve turizm paydaşları arasında yapılmalıdır. Turizm paydaşları da kamu sektörü, tur operatörleri, yerel halk, ziyaretçiler ve turizm işletmeleri gibi gruplarla sıralanabilmektedir (Karabıyık ve İnci, 2012).

Anlatılanlar ışığında, bu tez çalışması ile önemli derecede kültürel miras turizmi potansiyeline sahip olduğuna inanılan Yozgat ilindeki turizm paydaşlarının kültürel mirasa yönelik algı ve tutumlarının belirlenerek farkındalık yaratmak ve bundan sonraki yapılabilecek çalışmalara örnek teşkil etmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın ilk bölümü kapsamlı literatür taraması ile oluşturulmuştur. Bu literatür taramasından elde edilen bilgiler ile araştırmanın amacına ulaşabilmesi için görüşme formu oluşturularak Yozgat ilindeki turizm paydaşlarından veriler toplanmıştır. Hazırlanan görüşme formu iki bölümden oluşmakta, birinci bölümde katılımcıların demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorular, ikinci bölümde ise katılımcıların kültürel miras kavramı, Yozgat'taki kültürel miras değerleri hakkındaki görüşlerine yönelik açık uçlu sorular bulunmaktadır.

Araştırma 8 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü giriş kısmından oluşurken, bu kısımda çalışma ile ilgili temel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde kültürel miras kavramı detaylı bir şekilde aktarılırken, üçüncü bölümde paydaş kavramı ve turizm paydaşları hakkında bilgiler verilmiştir, Dördüncü bölümde Yozgat ili hakkında bilgilere ek olarak, ilin turizm potansiyeli hakkında bilgiler paylaşılmıştır. Beşinci bölümde Yozgat'ta bulunan kültürel miras varlıkları somut ve somut olmayan şeklinde detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Altıncı bölümde çalışmanın yönteminden, yedinci bölümde elde edilen bulgulardan ve bu bulguların yorumlamasından söz edilmiştir. Son olarak sekizinci bölümde ise çalışma ile ilgili elde edilen sonuçlar belirtilmiş ve çalışma kapsamında bazı önerilerde bulunulmuştur.

2. KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI

Kültürel miras kavramını daha iyi algılayabilmek için ilk olarak kültür ve miras kavramlarının algılanması gerekmektedir. Kültür kelimesi genel olarak yapılan tanımlarda; bireyin, bir toplumun üyesi olarak edindiği bilgi, sanat, inanç, gelenek ve diğer türlü adetler ve yeteneklerden oluşan karışık bir bütün şeklinde ifade edilmektedir (Jikilehto, 2005). Bu tanımlamaya ek olarak, kültür kelimesi birden fazla anlam içermekte ve sadece İngilizce dilinde 164 farklı anlamda kullanılmaktadır (Çakır, 2010). Bu kelimenin kökenine bakıldığında, Latince “cultura” kelimesinden gelmektedir ve işlemek, süslemek ve/veya inşa etmek gibi anlamlarda kullanıldığı belirtilmektedir. Günümüzdeki kullanımına bakıldığında ise, nesilden nesile aktarılan gelenek, düşünce, yaşayış stili gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. Kültürün temelini geleneksek düşünceler ve bu düşüncelere bağlı değerler oluşturmaktadır (Yıldız ve Derman, 2016).

Miras kavramı ise, bir bireye, ölen bir yakınından geriye kalan mal, mülk, para ve/veya servet, kalıtımsal olarak gelen bir özellik ve geçmişteki bir neslin gelecek nesle bıraktığı şey olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2021). Oldukça geniş bir kavram olan miras kavramı, kalıtımsal bir değere sahip olan giyim, mutfak, din, sanat eserleri, din, kutsal sayılan eşyalar, folklor, tarihi ve arkeolojik alanlar gibi kavramları da içermektedir (Doğaner, 2003).

Kültürel miras ise kuşaklar arasındaki iletişimi mümkün kılan ve geçmiş ile gelecek arasında köprü kurulmasını sağlayan değerler bütünüdür. Kültürel miras varlıkları, bu özellikleri sayesinde tarihsel bir niteliğe sahiptir (Kiper, 2006). Kültürel miras kavramı, genel anlam olarak, geçmiş zamanlarda yaşamış toplumların meydana getirdikleri ve nesilden nesle aktarılan hem maddi hem de manevi kültürel ürünler olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 2010). Kültürel miras, toplumsal huzurun önemli parçalarından birisi olmakla beraber (Tweed & Sutherland, 2007), aynı zamanda kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınma kavramlarını da yakından ilgilendirmektedir (Rusalić, 2009).

Kültürel miras kavramı, 1972 yılında UNESCO tarafından hazırlanan “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kapsamında uluslararası önem kazanmıştır. Bu sözleşmeye göre, tarihi, sanatsal ve bilimsel açıdan önem arz eden yapılar, sitler ve anıtlar gibi varlıklar kültürel miras olarak nitelendirilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, 2021). Daha sonra 2000’li yıllarla beraber gelenek ve ritüeller gibi kültürel değerlerin de korunması ve sonraki nesillere aktarılması gerektiği görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu görüşe dayanarak yine UNESCO tarafından 2003 tarihinde bir konferans düzenlenmiş ve bu konferansta “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” imzalanmıştır (UNESCO, 2003). İmzalanan bu sözleşmeden sonra kültürel miras kavramı somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olarak iki gruba ayrılmıştır. Bu kapsamda kültürel miras olarak nitelendirilen varlıkların sınıflandırılması şu şekilde yapılmıştır:

Tablo 2.1

Kültürel Mirasın Sınıflandırılması (Toylan, Ar, Kayıkçı ve Bozkurt, 2017)

Kültürel Miras		
Somut Kültürel Miras		Somut Olmayan Kültürel Miras
<i>Taşınmaz Miras</i>	<i>Taşınabilir Miras</i>	
Mimari Eserler	Resimler	Müzik
Anıtlar	Heykeller	Tiyatro
Arkeolojik Sitler	Arşivler	Edebiyat
Tarihi Merkezler	Fotoğraflar	Halk Dansları
Bina Grupları	Eski Paralar	El Sanatları
Kültürel Manzaralar	Kütüphane Eserleri	Sözlü Gelenekler
Tarihi Parklar	Günlük Eşyalar	Geleneksel Oyunlar
Bahçeler	Müzik Aletleri	Dini Törenler
Köprüler	Takılar ve Süs Eşyaları	Teknik Beceriler
		Toplumsal Uygulamalar

2.1 Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras kavramını UNESCO, grupların ve toplulukların, bazı durumlarda bireylerin, bir parçaları olarak tanımlanan anlatımlar, bilgi ve beceriler, uygulamalar ve temsiller gibi kavramlarla ilişkilendirilen araç-gereçler ve kültürel mekanlar olarak tanımlamaktadır (Munjeri, 2004). Somut olmayan kültürel miras, bir toplumun, topluluğun ve/veya grubun dünya görüşünü anlamak demektir (Artun, 2008). UNESCO, “somut olmayan” kavramını soyut ve somuttan farklı anlamlarına istinaden özellikle kullanmıştır. Örnek vermek gerekirse; Türk kültüründe yeri olan nazar boncuğu somut bir üründür. UNESCO’nun amacına göre, somut olan nazar boncuğu yerine, bu ürünün üretilmesi ve üretilirken kullanılan el sanatı geleneğinin yaşatılması gerektiğine vurgu yapar ve bu geleneğin korunmasını planlamaktadır (Çelepi, 2016).

Topluluklardan anlam çıkarılması olarak belirtilen somut olmayan kültürel miras kavramı, insan eliyle yapılan ve/veya üretilen eserler olarak ifade edilmektedir. Şölen, müzik, süs eşyaları, festival, dans, ritüeller vs. gibi varlıklar bu eserleri oluşturmaktadır (Can, 2009). Somut olmayan kültürel miras varlıkları, geçmişin izlerini taşıyan bir kaynak, gelenek, görenek, el sanatları, örf, adet gibi bir toplumun değer yargılarını ve inançlarını içeren bir kapsamı oluşturmaktadır (Yeşilbursa, 2013). “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”nde yukarıda belirtilen kavramların dışında “birey-insan” kavramına da dikkat çekilmiştir. Bu kapsamda “kültürel mirasın üreticisi olan insanlar”, “kültürel mirası taşıyan ve aktaran bireyler” ve “kültürel mirasın aktarıldığı mekanlar” gibi konulara önem verilmiş ve bu mirasları yaşatarak koruma anlayışı vurgulanmıştır (Ekici ve Fedakar, 2013).

2.2 Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras, insan çabasıyla, çalışmasıyla ortaya çıkmış ve toplumun ortak kültürünü oluşturan eserler bütünüdür (Diker ve Deniz, 2017). Arkeolojik sit alanları, kültürel mekanlar, tarihi kent ve yapılar ve taşınabilir kültürel nesnelere gibi fiziksel varlıklar somut kültürel miras kapsamındadır (Mc Kercher ve Du Cros, 2002; Köroğlu, Ulusoy ve Avcıkurt, 2018). Belirtildiği üzere somut kültürel miras, taşınabilir miras

ve taşınmaz miras olarak iki grup halinde incelenmektedir (Demiroğlu, 2006). Heykeller, el yazması kitaplar, çiniler, sikkeler, arkeolojik kalıntılar, fotoğraflar, süs ve takı eşyaları taşınabilir somut kültürel miras kapsamındadır. Taşınmaz somut kültürel mirası ise, cami, hamam, türbe, kale, sur, anıtlar gibi mimari eserler oluşturmaktadır (Uçar, 2018).

Somut kültürel mirası oluşturan taşınabilir miras ve taşınmaz miraslar, geçmişte yaşamış toplumların ilişkilerini, estetik anlayışlarını, yaşam şekillerini ve süsleme sanatlarını günümüz dünyasına anlatan ve aktaran en önemli değerlerden biridir (Madran ve Özgül, 2005). Bu varlıklar, geçmiş toplumların sosyal, dini ve ekonomik başta olmak üzere birçok alanda ihtiyaçlarını gidermeleri için ürettiği/inşa ettiği varlıklardır (Ahunbay, 2007).

2.3 Kültürel Mirasın Korunması

Uluslararası alanda kültürel mirasın korunmasına yönelik birçok sözleşme bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemlerde özellikle Avrupa ülkelerinde meydana gelen büyük yıkımlar, kültürel mirasın korunmasına dair yapılan sözleşmelerde büyük rol oynamıştır. Bu savaş sırasında birçok eser zarar görmüş ve savaş sonrasında bu eserlere yönelik olarak yapılan restorasyon, tadilat, tamirat gibi çalışmalar dönemin insanların hayat şekillerini etkilemiştir. Bu etki neticesinde sadece anıtsal eserlerin değil, aynı zamanda tarihte yer almış kültürel değere sahip olan hem sivil yapıların hem de basit yapıların korunması gerektiği anlaşılmıştır (Şahin, 2013). Bu eserlerin korunması gerektiği 1964 yılında yapılan Venedik Tüzüğü ile somutlaştırılmış, kentsel alanların sit alanı ilan edilerek korunmaları gerektiği vurgulanmıştır (Uysal, 2018).

1972 yılında UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme ile üye devletlere bazı yükümlülükler verilmiştir. Bu sözleşmeye göre üye devletlere, doğal ve kültürel mirasın tespit edilmesi, bu mirasların korunması ve onarılması ve sürekliliklerinin devamının sağlanması gibi görevler verilmiştir. Yine bu sözleşmeye göre kültürel miras varlıkları arasına, bir bölgenin doğal fiziksel özellikleri, peyzaj alanları ve doğal oluşumların ve insan eliyle yapılmış

yapıların birleşerek ortaya çıkardığı ören yerleri gibi değerler dahil edilmiştir (Aksoy ve Enlil, 2012).

Bahsedildiği gibi, kültürel mirasın korunmasına yönelik birçok anlaşma bulunmaktadır. Bu anlaşmaların başında gelenler ise şunlardır (Tütengil, 1995; Ünsal ve Pulhan, 2012; Ahunbay, 2019):

- (1904) 6. Uluslararası Mimarlar Kongresi
- (1931) Atina Sözleşmesi
- (1954) Lahey Sözleşmesi
- (1954) Avrupa Kültür Sözleşmesi
- (1962) Malraux Yasası
- (1964) Venedik Tüzüğü
- (1972) UNESCO ve Dünya Mirası Sözleşmesi
- (1975) Avrupa Mimari Mirasın Korunmasına Yönelik Avrupa Sözleşmesi
- (1990) Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi
- (1992) Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
- (1993) Anıtların, Yapı Gruplarının ve Sitlerin Korunmasıyla İlgili Eğitim ve Öğretim İçin Kılavuz
- (1995) Avrupa Antik Tiyatrolar ve Gösteri Mekanları Ağı
- (1995) UNIDROIT Sözleşmesi (Kanunsuz İthal Edilen Kültürel Mirasların İade Sözleşmesi)
- (1999) Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü
- (1999) Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü
- (2000) Arkeoloji ve Kent Projesi: Avrupa İyi Uygulama İlkeleri
- (2000) Avrupa Peyzaj Sözleşmesi
- (2001) Sualtı Kültürel Mirasların Korunmasına Yönelik Sözleşme
- (2003) Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler
- (2003) Somut Olmayan Kültürel Mirasların Korunmasına Yönelik Sözleşme
- (2008) Kültürel Yollarla İlgili ICOMOS Tüzüğü
- (2008) Kültürel Mirası Sitlerin Yorumu ve Sunumu İle İlgili ICOMOS Tüzüğü

- (2011) Endüstri Mirası İle İlgili ICOMOS-TICCIH Ortak İlkeleri

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Avrupa Konseyi (Council of Europe), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi (ICCROM), Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM), Dünya Anıtlar Fonu (WMF), Bizim Avrupamız (Europa Nostra) gibi kuruluşlar kültürel mirasların korunması, restore edilmesi ve sürdürülebilirliklerinin sağlanması için önemli çalışmalar yapan kuruluşlardır.

2.4 Kültürel Miras ile Turizm Arasındaki İlişki

Turizm sektörünün dünya açısından önemli bir ekonomik yere sahip olmasıyla birlikte, birçok ülke kültürel miras kaynaklarını daha aktif bir şekilde kullanarak turizm gelirleriyle kalkınmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda hem kültürel miras varlıklarının hem de kültürel miras alanlarının turizme kazandırılması, sürdürülebilirliklerinin sağlanması ve şu anki kullanımlarının daha aktif hale getirilmesi gibi çalışmalar artmaya başlamıştır (Mancı ve Aydoğdu, 2014). Kültürel miras varlıklarına sahip bölgeler, ekonomik açıdan oldukça önemli bir yere sahiptirler. Kültürel miras farkındalığının sağlanmasıyla birlikte birçok turistin bu kültürel mirasları yerinde keşfetmek amacıyla bu bölgelere seyahat etmek isteyecekleri düşünülmektedir (Karaca Yılmaz, Akkuş, Şahbudak ve Işkın; 2017).

Turizm gelirlerinin kaynağı, seyahat eden kişilerin kişisel harcamalarından oluşmaktadır (Dönmez ve Türkmen, 2019). Bireylerin kendilerini geliştirmek ve bilinçlenmek amacıyla yaptıkları seyahatlerde, farklı gelenekleri, dinleri, yaşam biçimlerini, kültürleri, doğal güzellikleri ve tarihi mimari yapıları benimsedikleri görülmektedir. Bu seyahatler sırasında festivaller, fuarlar, sanat atölyeleri, müzeler ve konserler gibi etkinliklere de katılarak kültürel çeşitliliğinin farkına varmakta ve bu çeşitliliğin sürekliliğine katkıda bulunarak seyahat ettikleri bölgelerin yaşam kalitelerinin artmasına fayda sağlamaktadırlar (Çetin, 2010; Vatan ve Zengin, 2015).

Kültürel değere sahip varlıkların turizme olan olumlu etkilerinden en önemlisi, bölge halkının yaşam kalitesini yükseltmek ve yeni istihdam imkanları yaratmak gibi ekonomik etkileridir. Ekonominin gelişmesiyle birlikte sosyo-kültürel gelişme de

sağlanmaktadır. Bu sayede yerel halkın toplum bilincinin yükselmesi ve bu varlıkları korumaya yönelik yatırımların yapılmasında artış sağlanmaktadır (Tülek, 2021). Kültürel miras varlıklarının bölgesel gelişmeye önemli katkılar sunduğundan dolayı koruma ve geliştirme kavramları birbiriyle doğrudan ilişkilendirilmektedir (Nocca, 2017).

2.5 Kültürel Miras Varlıklarının Turizme Yönelik Kullanımı

Kültürel miras varlıklarının korunması ve yönetilmesi ile ilgili uluslararası kuruluşlar tarafından birçok yöntem ortaya konmuştur. Turizme yönelik kullanılmak istenen kültürel miras varlıklarının, bu kullanım sırasında ortaya çıkabilecek olumlu ve/veya olumsuz sonuçları WTO ve ICOMOS gibi uluslararası kuruluşlar tarafından değerlendirilmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinde kültürel mirasa dair birçok uygulama yapılmış ve bu uygulamalar sonucunda sürekli değişen ve gelişen bilgi birikimleri oluşmuştur. ICOMOS tarafından 1999 yılında hazırlanan bir bildiriye, kültürel miras turizminin temel kavramlarının oluştuğu ilkeler belirlenmiş ve bu ilkelere bağlı olarak kültürel miras bölgelerinde turizmin nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda kararlar alınmıştır. Alınan bu kararlara göre, kültürel miras ve turizm arasındaki etkileşim tüm detaylarıyla incelenerek, miras alanlarının daha iyi yönetilmesi konusu ortak amaç olarak belirlenmiştir (Seyhan, 2014).

Kültürel miras değeri taşıyan varlıkların, turistik ürün haline getirilerek korunması sağlanmakta ve bu turistik ürünlerin maddi gelir sağlama aracına dönüştürülerek kültürel miras değerlerinin tekrar canlandırılması ve yerel halkın bu değerlere sahip çıkarak korumalarına katkı sağlamaktadır (Uygur ve Baykan, 2007). Türker ve Çelik (2012)'e göre, yalnızca turizmin olumlu yönleriyle kültürel miras değerlerinin korunması yetersiz kalmaktadır. Çünkü turizm sektörünün olumsuz etkilerinin de bulunduğu ve bu etkiler neticesinde kültürel değerlerin yozlaşmasına ve/veya tamamen ortadan kaybolması gibi sonuçlar ortaya çıkabilir. Belirli bir proje olmadan ve başıboş kararlarla turistik ürüne çevrilmeye çalışılan kültürel miras değerlerinin yıkıcı sonuçları olacağına inanılmaktadır.

3. PAYDAŞ KAVRAMI

Paydaş kavramının birçok tanımı bulunmakta ve bu tanımların birçoğu aynı düşünceyi belirtmektedir. Paydaş kavramı, bir organizasyonun hedeflerine ulaşmasında doğrudan veya dolaylı olarak etki sahibi bireyler veya gruplar olarak tanımlanmaktadır (Stoner, Freeman ve Gilbert, 1995). Bir başka tanıma göre ise paydaş; belirli bir girişim ya da sorun neticesinde endişe, ilgi ve/veya takip ihtiyaçlarını ortak olarak hisseden gruplar demektir (Grimble ve Wellard, 1997). Sautter ve Leisen (1999)'a göre bir kuruluşun hedeflerine ulaşmasını etkileyebilen ve etkilenen bir birey veya grup olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer paydaş tanımı da; bir problemin nedenleri ve/veya sonuçlarından etkilenen kişi/kişiler, grup/gruplar veya kuruluşlardır (Bryson, Cunningham ve Lokkesmoe, 2002).

Bu paydaşlar da kendi içerisinde farklı gruplandırmalarda incelenmektedir. Henruqies ve Sadorsky (1999)'ye göre paydaşlar 4 farklı grubu oluşturmaktadır. Bunlar; düzenleyici paydaşlar, örgütsel paydaşlar, toplumsal paydaşlar ve medya şeklinde gruplandırılmıştır. Düzenleyici paydaşları, çevresel düzenlemelerle ilgilenen hükümetler, mevzuatlara yönelik bilgi toplayan ticaret birlikleri ve firma rakipleri oluşturmaktadır. Örgütsel paydaşları, bir organizasyon ile doğrudan ilişki içerisinde olan ve bu organizasyonun kâr oranını etkileyebilen kişi/kişiler oluşturur. Bunlar; müşteriler, tedarikçiler, çalışanlar ve hissedarlardır. Toplumsal paydaşları, topluluk grupları yani yerel halk, çevre organizasyonlar ve diğer potansiyel gruplar oluşturmaktadır. Bu toplumsal paydaşlar, bir organizasyonun lehine ve/veya aleyhine yönelik kamuoyunu harekete geçirebilir etkisi bulunmaktadır. Son paydaş grubu olan medyayı ise; kitle iletişim teknolojisi oluşturmaktadır. Medya faktörü, özellikle bir çevresel kriz ortaya çıktığında toplumun algısını değiştirebilme etkisine sahiptir.

Wheeler ve Sillanpää (1997) da paydaş kavramını 4 farklı grupta incelemiştir (Clulow, 2005). Bu paydaş çeşitlerinde, birincil toplumsal paydaşlar, ikincil toplumsal paydaşlar, birincil toplumsal olmayan paydaşlar ve ikincil toplumsal olmayan paydaşlar bulunmaktadır.

Tablo 3.1

Paydaş Çeşitleri ve Temsilcileri (Clulow, 2005)

Paydaş Çeşitleri	Paydaşların Temsilcileri
Birincil toplumsal paydaşlar	Hissedarlar, yatırımcılar, çalışanlar, müşteriler, yerel halk, tedarikçiler ve diğer iş ortakları
İkincil toplumsal paydaşlar	Hükümet, düzenleyiciler, sivil kuruluşlar, toplumsal baskı grupları, akademik yorumcular, medya, ticaret organları ve rakipler
Birincil toplumsal olmayan paydaşlar	Doğal çevre, gelecek nesiller ve insan dışı türler
İkincil toplumsal olmayan paydaşlar	Çevresel baskı grupları ve hayvan sağlığı kuruluşları

Yukarıdaki tabloya göre, birincil toplumsal paydaşlar arasında hissedarlar, yatırımcılar, çalışanlar, müşteriler, yerel halk, tedarikçiler ve diğer iş ortakları bulunmaktadır. İkincil toplumsal paydaşlar arasında ise, hükümet, sivil toplum kuruluşları, akademik yorumcular ve medya gibi paydaşlar bulunmaktadır. Toplumsal olmayan birincil paydaşları doğal çevre, gelecek nesiller ve insan dışındaki türler oluştururken, ikincil toplumsal olmayan paydaşları, çevresel baskı grupları ve hayvan sağlığı kuruluşları gibi gruplar oluşturmaktadır.

3.1 Turizm Paydaşları

Paydaş kavramına turizm açısından bakıldığında, turizm paydaşı kavramı ilk olarak Dünya Turizm Örgütü'nün 1999 yılında gerçekleştirdiği "Turizm İçin Küresel Etik Kuralları" adıyla düzenlenen 13. Genel Kurul'da kullanılmış ve kabul edilmiştir (İnanır, 2019). Turizm paydaşı kavramının tanımlaması, "destinasyonlardaki belirli sorun alanları ile ilgilenen birey, grup ya da organizasyonlar" olarak yapılmıştır (Cooper, Scott ve Baggio, 2009). Bir başka tanıma göre ise; turizm paydaşı, turizm faaliyetlerinden etkilenen ya da turizm faaliyetlerini etkileyen özel işletmeler, yerel halk, acenteler, çeşitli organizasyonlar ve kamu kurumlarının bazı birimleridir (Byrd, 2003).

Çıracı, Turgut ve Kerimoğlu (2008) tarafından hazırlanan çalışmada bir destinasyonun yönetilmesinde bulunan paydaşlar örgütlenme modeli ile sunulmuştur. Bu modele göre bir destinasyonun yönetilmesinde yer alması gereken paydaşlar 6 ana başlıkta incelenmiştir. Bu ana başlıklar, merkezi kademe paydaşları, merkezi yerel kademe paydaşları, yerel merkezi kademe paydaşları, yerel kademe paydaşları, sivil toplum kuruluşları ve odalar ve yatırımcılar, girişimciler ve özel sektör olarak gruplandırılmıştır. Aynı zamanda bu paydaş kategorileri alt başlıklara da ayrılmıştır. Bu gruplandırmaların alt başlıkları ise Tablo.3.2’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2

Destinasyon Yönetimi Modelinde Önerilen Paydaşlar (Çıracı vd., 2008)

Merkezi Kademe Paydaşları	Kültür ve Turizm Bakanlığı
	Çevre Bakanlığı
	Ulaştırma Bakanlığı
	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
Merkezi Yerel Kademe Paydaşları	Valilikler
	İl Özel İdareleri
	İl Turizm Müdürlükleri
	İl Müze Müdürlükleri
	Kaymakamlıklar
	Muhtarlıklar
Yerel Merkezi Kademe Paydaşları	Büyükşehir Belediyeleri
Yerel Kademe Paydaşları	İlçe Belediyeleri
	Belde Belediyeleri
Sivil Toplum Kuruluşları / Odalar	İlgili Meslek Odaları
	İlgili Vakıf ve Birlikler
	Sanayi ve Ticaret Odaları
Yatırımcılar / Girişimciler / Özel Sektör	Yatırımcılar
	Özel Sektör Kuruluşları

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, merkezi kademe paydaşlarını, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı gibi bakanlıklar oluşturmaktadır. Merkezi yerel kademedeki paydaşları, valilikler, İl Özel İdareleri, il turizm müdürlükleri, il müze müdürlükleri, kaymakamlıklar ve muhtarlıklar gibi kurumlar oluşturmaktadır. Yerel merkezi kademe paydaşları arasında büyükşehir belediyeleri bulunurken, yerel kademe paydaşları arasında ise ilçe ve belde

belediyeleri yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşlar ve/veya odalardan oluşan paydaşları, ilgili meslek odaları, ilgili vakıf ve birlikler ve sanayi ve ticaret odaları gibi sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Yatırımcı, girişimci, özel sektör paydaşları arasında da yatırımcılar ve özel sektör kuruluşları bulunmaktadır.

Turizm paydaşlarını birçok farklı paydaş oluşturmaktadır. Paydaşlar bazı durumlara göre birbirinden farklılık göstermektedir. Bir destinasyonun gelişmesinde güç sahibi olan/olduğuna inanılan önemli paydaşlar da farklılaşabilmektedir. Aynı zamanda destinasyona göre de farklılaşma görülebilmektedir(Timur ve Getz, 2008). Yeni bir turizm politikası oluşturulurken ve/veya var olan bir turizm politikasının sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için paydaşların birbirleriyle etkileşim içerisinde olması gerekmektedir. Bu kapsamda, bir destinasyondaki paydaşları genel olarak, girişimciler, yerel hükümet, yerel halk ve turistler oluşturmaktadır (Byrd, Bosley ve Dronberger, 2009).

Bir başka çalışmada belirtildiği üzere, destinasyondaki turizm paydaşları şu şekilde de sıralanabilmektedir (Suna, 2019);

- Konaklama işletmeleri
- Yiyecek-içecek işletmeleri
- Tur operatörleri
- Seyahat acenteleri
- Sivil toplum kuruluşları
- Kamu kurumları
- Eğitim veren kurumlar
- Yerli ve/veya yabancı turist
- Diğer destek hizmetleri

Yukarıda da belirtildiği üzere turizm paydaşları birçok nedenden dolayı bölgeden bölgeye farklılık gösterebilmektedir.

3.2 Kültürel Mirasın Korunmasında Turizm Paydaşlarının Rolü

Kültürel miras varlıklarının korunmasındaki sorumluluk yalnızca devletin değil, aynı zamanda diğer paydaşların da katılımlarıyla gerçekleştirilmesi gereken bir olgudur. Merkezi yönetimlerin gücüyle yerel yönetimlerin desteğinin birleştiği, üniversiteler tarafından uzmanca hazırlanmış, sivil toplum kuruluşlarının şekillendirdiği, özel sektörlerin desteklediği ve kullanıcıların da bu sürece dahil olmasıyla birlikte hazırlanmış projelerin başarıya daha çabuk ulaştığı belirtilmektedir (Karakaya Eyckmans, 2016).

3.2.1 Kültürel Mirasın Korunmasında Merkezi Yönetimler

Ülkemizde, 1983 yılında hazırlanan 5226 sayılı kanun ile 2863 sayılı Kültür ve Doğa Varlıklarını Koruma Yasası kapsamında şekillenen koruma çalışmaları günümüzde devam etmekte ve bu yasa Kültür ve Turizm Bakanlığı uygulamakla görevlidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı da, ülkedeki koruma çalışmalarının temel kararlarını vermekle görevli olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, farklı şehirlerde kurulmuş ve bölgesel ölçekteki uygulama ve planlama görevi üstlenen Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ve bu kurulların çalışmasını sağlayan Kurul Bürosu Müdürlükleri ile birlikte bu çalışmaları yürütmektedir (Asatekin, 2004).

Bu kapsamda yukarıda belirtilen kurumların görevleri arasında kültürel miras varlıklarının korunmasına yönelik birçok görev bulunmaktadır. Örneğin; Kültür Varlıkları ve Müzeler Müdürlüğü, ülkedeki korunması gereken taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının ortaya çıkarılması, korunması, tanıtılması ve değerlendirilmesi gibi görevlere sahiptir. Ayrıca müzelerin geliştirilmesi, korunması ve restore edilmesi ve ülke sınırları dışında bulunan ve ata yadigarı olarak nitelendirilen ve korunması gereken kültür varlıklarının tespit edilmesi ve bu varlıkların bakım ve onarımlarının sağlanması için karşılıklı olarak kültürel anlaşmalar ve programlar geliştirmek gibi görevleri de bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun görevleri arasında, korunması gereken taşınır

ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını restore etme ve koruma konularıyla ilgili ilke kararları belirlemek maddesi bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ise, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve/veya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilen veya ettirilen, korunması gereken kültür varlıklarının kentsel, arkeolojik, kentsel arkeolojik ve tarihi sit alanlarının tescilinin yapılması, korunması gereken bu varlıkların gruplandırılması, tescili yapılan sit alanlarının, tescilinden itibaren geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının belirlenmesinin üç ay içerisinde yapılması gibi görevlere sahiptir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Bu görevler dışında ilgili kurumun kültürel varlıklara yönelik diğer görevleri aşağıda yer alan tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.3

Kurulların Görevleri (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021)

Koruma Bölge Kurullarının Görevleri
Kültür ve Turizm Bakanlığı ve/veya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilen veya ettirilen, korunması gereken kültür varlıklarının kentsel, arkeolojik, kentsel arkeolojik ve tarihi sit alanlarının tescilini yapmak
Korunması gereken kültür varlıklarını gruplandırmak
Tescillenmiş sit alanlarının, geçiş dönemi koruma esaslarını ve kullanma şartlarını tescilinden itibaren 3 ay içerisinde belirlemek
Koruma amaçlı imar planları ve bu planların tüm değişikliklerini 6 ay içerisinde incelemek ve karar almak
Ören yerlerine yönelik çevre düzenleme projeleri ve bu projelerin tüm değişikliklerine yönelik görüş bildirmek
Korunması gereken taşınmaz kültür varlıklarının koruma alanlarını tespit etmek
Özelliklerini kaybeden taşınmaz kültür varlıklarının tescil kaydını kaldırmak
Koruma amaçlı imar planı onaylanmış sit alanlarında tescilli taşınmaz kültür varlığı parselinde, planın bulunmadığı sit alanlarındaki tüm parsellerde inşaat ve fiziki müdahalelere; 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi uyarınca ruhsat gerektirmeyen tamirat ve tadilatlar dışında uygulamalara ilişkin karar almak.

Tablo 3.3'ün Devamı

Naklinde zorunluluk bulunan korunması gerekli kültür varlıklarının uygulamaya yönelik işlemleri hakkında görüş bildirmek.

Sit alanı içinde kalmayan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları ve bunların koruma alanlarına ilişkin uygulamaya dönük kararlar almak.

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parsellerinde, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetlerini etkilemeyecek şekilde ayırma ve birleştirilmelerine ilişkin karar almak.

Yukarıda da belirttiği üzere kültürel varlıkların korunması, tespit edilmesi ya da restore edilmesi gibi konularda merkezi yönetimlerin oldukça önemli sayıda görev ve yetkileri bulunmaktadır.

3.2.2 Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler kavramı 1982 Anayasası'nın 127'nci maddesi kapsamında, "*il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.*" şeklinde tanımlanmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2021). Yerel yönetimler halk ile en çok etkileşim içinde olan birim olduğundan dolayı tarihi ve kültürel değerlerin korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gibi konularda oldukça önemli derecede sorumluluğa sahiptir (Basmacı, 2017).

Ülkemizdeki tarihi ve kültürel miras varlıklarının korunması sorumluluğu 2004 yılına kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından üstlenilmekteydi. 2004 yılından sonra 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu ile birlikte kültürel ve tarihi mirasların daha aktif bir şekilde korunması hususunda yeni yasal düzenlemeler getirilmiştir. 2005 yılı itibariyle yerel yönetimler yasalarına da aynı düzenlemeler uygulanarak kamu kurumları, belediyeler ve valilikler gibi kurumlara da bu konuda görev ve yetki verilmiştir (Koçak ve Can, 2018).

Yerel yönetimlerin kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak görev ve yetkileri bulunmaktadır. Örneğin, il özel idarelerin görevleri arasında, il sınırları içerisindeki

binaların yapımı, bakımı ve onarımının yapılması, ilin çevre düzeninin planlanması ve kültür, turizm, gençlik ve spor gibi alanların desteklenmesi gibi görevleri ve yetkileri bulunmaktadır. Belediyelerin görevleri arasında, kültürel ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunması amacıyla, korunması, bakım ve onarım yapılması, bu durumların mümkün olmadığı durumlarda ise aslına uygun olarak yeniden inşa edilmeleri ve kentin kültürel ve tarihi dokusunun korunması amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulanması gibi görevler yer almaktadır (Karakaya Eyckmans, 2016).

3.2.3 Kültürel Mirasın Korunmasında Sivil Toplum Kuruluşları

Sosyal sorumluluk sahibi bireyler topluma katkı sunmak amacıyla, gönüllülük esas alınarak, bir dayanışma içerisinde örgütlenmektedir. Bu sayede bireylerin ortak değerler hususunda, işbirliği ve duyarlılığın artmasına neden olarak birleştikleri kuruluşlara sivil toplum kuruluşları (STK) denilmektedir. Bu kavrama denk olarak İngilizce’de kullanılan “Non-Governmental Organizations (NGOs)” kavramı kullanılmaktadır (Şahin ve Güner, 2006). Geniş anlamıyla; toplumun yararına çalışan ve buna yönelik kamuoyu oluşturan, hiçbir kar amacı gütmeyen, demokratik bir işleyişe sahip, sorunlara çözümler getiren ve bu nedenle katılımcılık ve çoğulculuk anlayışı geliştiren ve gönüllü olarak bir araya gelen bireylerin oluşturduğu örgütlenmeler olarak tanımlanmaktadır (Kocacık, 2003).

Sivil toplum kuruluşları 3 kategoride incelenmekte ve bunlar şu şekilde belirtilmektedir (Özdemir, Başel ve Şenocak, 2009);

- Spor, kültür ve rekreasyon gibi alanlarda faaliyet gösteren **Aktivite Merkezli Sivil Toplum Kuruluşları**
- Siyasi partiler, sendikalar, çevre örgütleri gibi alanlarda faaliyet gösteren **Toplum Merkezleri Sivil Toplum Kuruluşları**
- Sosyal hizmet, eğitim ve sağlık gibi alanlarda faaliyet gösteren **Refah Merkezli Sivil Toplum Kuruluşları**

STK’ların kültürel varlıkların tanıtılması, sürdürülebilmesi, değerlendirilmesi, benimsenmesi, geliştirilmesi, yok edilmelerinin ve/veya tahrip edilmelerinin

önlenmesi gibi amaçlar doğrultusunda hareket etmeleri önerilmektedir (Özden ve Görgülü, 2006). Koruma anlayışının kitleselleşmesi yalnızca STK'lar aracılığı ile mümkündür. Bu kuruluşlar tarafından geliştirilen projeler ve stratejiler, bazı kampanyalarla topluma yaygınlaştırılarak kamuoyu bilinci oluşmasına direkt olarak etki ederler (Şahin ve Güner, 2006).

Kültürel varlıkları korumak, birden fazla disiplinin işbirliği ile çalışmasını gerektirdiğinden dolayı, STK'ların katılımının en etken ve en akılcı yol olacağı düşünülmektedir. Uluslararası alanda ICOM ve ICOMOS gibi köklü STK'lar bulunurken, ülkemiz açısından da önem taşıyan birçok STK bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, Tarihi Kentler Birliği, Kültürel Mirasın Dostları Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarıdır (Aygün, 2011). STK'lar, vatandaşlık bilincinin değişmesine doğrudan etki edebilme gücüne sahiptir. Bu özelliğe sahip olduğundan dolayı, devletler tarafından desteklenmesi, geliştirilmesi ve bu kuruluşlara katılımın özendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Talas, 2011).

3.2.4 Kültürel Mirasın Korunmasında Yatırımcı, Girişimci ve Özel Sektör

Ülkelerin, herhangi bir sektörde başarıya ulaşabilmeleri hususunda özel sektörün de büyük etkisi bulunmaktadır (Yaşarsoy ve Oktay, 2020). Kültürel mirası varlıkların korunması hususunda yatırımcılar, girişimciler veya özel sektörler, proje geliştirme, uygulama, kullanıcı ya da sponsor olma gibi durumlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda, kültürel miras yapılarının restore edilmeleri, sıfırdan ve/veya yeniden kullanıma sunulmaları gibi konularla kültürel mirasın korunmasına yardımcı olabilmektedirler. Planlamanın düzgün bir şekilde yapılmasıyla birlikte hem yeni girişimlerin ortaya çıkması hem de maddi olarak katkılar sunulması gibi özelliklerle ön plana çıkılacağını düşünülmektedir (Karakaya Eyckmans, 2016).

2004 yılında yürürlüğe giren “Kültür ve Tabiat Varlıklarına Yapılan Bağış, Yardım ve Harcamalara İlişkin Vergi Muafiyetine Dair Kanun” ile birlikte kültürel mirası desteklemeye yönelik yapılan harcamalarda vergiden muaf olunması özel sektörün bu tür projelere olan ilgisini arttırmıştır. Yine 2004 yılında yürürlüğe giren ve bir başka

kanun olan “Kültür Yatırım ve Girişimlerini Teşvik Kanunu” ile birlikte de kültürel mirasa yönelik yatırımların yapılmasında bazı kolaylıkları sağlanmıştır. Bunlara ek olarak, kamu kurum ve kuruluşları tarafından açılan ihalelere katılarak veya doğrudan mülk sahiplerinin istekleri doğrultusunda restorasyon ve koruma gibi alanlarda çalışmalar yapılabilmektedir (Karakayaca Eyckmans, 2016).

3.2.5 Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitim Kurumları

Kültürel miras varlıklarının korunarak nesilden nesile aktarılması sürecinde bazı değişimler gerçekleşmektedir. Bu değişimler sürecinde gerekli tedbirlerin alınmadığı durumlarda, topluma ait olan kültürel varlıklar etkilenerek, bu varlıkların bozulmasına, kendine has yapısını kaybetmesine ve hatta yok olmasına neden olabilecek sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu gibi sorunların ortaya çıkarken önüne geçilmesi ve yapının bozulmadan içinde bulunulan duruma göre müdahale edilmesi gibi konularda eğitimin öneminin ön plana çıkarılması gerekmektedir. Çünkü eğitimin temel amaçlarından bazıları, düşünen, algılayabilen ve problem çözebilen bireylerin yetişmesini sağlamaktır (Demir, Pelit ve Türkoğlu, 2018; Örucü, 2015).

Kültürel mirasın ortaya çıkarılması, tanıtılması, korunması gibi konularda bilinçli bireylerin ve bu konuda çalışmalar yapacak bilim insanlarının yetiştirilmesi için eğitim kurumları oldukça önem arz etmektedir. Özellikle genç yaşlarda başlayan koruma bilincinin oluşturulmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir. Kültürel varlıklara doğal etkiler dışında uygulanan en büyük tahribat insanlar tarafından yapılmaktadır. Bu yüzden küçük yaşlardan başlayan koruma eğitiminin verilmesi en etkili yöntemdir (Külcü, 2015).

Konuya akademik açıdan bakıldığında ise üniversitelerin önemi ön plana çıkmaktadır. Akademik turizm eğitimi, iki yıllık ön lisans ve dört yıllık lisans bölümleriyle başlamaktadır. Lisans seviyesinde turizm eğitimi sunan kurumlarda, turizm sektörünün ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ihtiyaç duyacağı yönetici adayları ve üniversitelerde kariyer ve araştırma yapabilecek bilim insanları yetiştirmek amaçlanmaktadır (Gürdal, 1994). Ön lisans seviyesinde turizm eğitimi sunan kurumlarda ise, öğrencilerin turizm sektörü hakkında gerekli bilgi ve becerilere sahip

olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Çünkü bu seviyedeki kurumlardaki asıl hedef sektör için ara eleman yetiştirmektir (Baykal ve Şahin, 2014).

Üniversiteler, akademik çalışmalar ve eğitimlerle kültürel mirasların korunması konusunda farkındalık yaratabilecek araştırmalar yapma, projeler üretme ve bu konuda akademik yayın yapma gibi faaliyetlerle kültürel miras varlıklarının korunması hususunda uygun yöntemler üretmektedirler. Yalnızca proje oluşturma ya da yürütme konusunda değil, aynı zamanda verilen eğitimlerle de uzmanlar yetiştirmektedir. Üniversiteler, bir diğer paydaş olan sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği içerisinde çalışmakta ve bu konuya oldukça olumlu katkılar sunabilmektedir (Karakaya Eyckmans, 2016).

4. YOZGAT İLİ VE TURİZM POTANSİYELİ

4.1 Yozgat İli Genel Özellikleri

Yozgat ili, ülkemizin İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümünde yer almakta ve Çorum, Amasya, Tokat, Sivas, Kırıkkale, Kırşehir, Kayseri ve Nevşehir illerine komşuluk etmektedir. Yozgat'a bağlı olan 14 ilçe bulunmaktadır. Bu ilçeler; Merkez, Yerköy, Şefaati, Yenifaklı, Boğazlıyan, Çandır, Çayıralan, Sarıkaya, Sorgun, Aydıncık, Çekerek, Saraykent, Kadışehri ve Akdağmadeni ilçeleridir (Yozgat Belediyesi, 2021).

Şekil 4.1 Yozgat haritası (Yozgat Belediyesi, 2021)

İl toprakları Yeşilirmak ve Kızılırmak havzaları içerisinde yer almaktadır. Aynı zamanda İç Anadolu'nun kuzey doğusundaki yüzey şekilleri itibariyle batıdan doğuya uzanan ve gittikçe yükselen dağlar ve bu dağların arasındaki ovalardan oluşmuştur. Yozgat ilinin büyük bir bölümünü platolar oluşturmaktadır. İl topraklarının %51,4'ünde platolar, %37,7'sinde dağlar ve %10,9'unda ovalar bulunmaktadır.

Yozgat'a bu yeryüzü şekillerinden dolayı "Bozok Platosu" veya "Bozok Yaylası" da denilmektedir (Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2005).

İlin etrafı dağ ve tepelerle çevrili olduğundan dolayı ilde karasal iklim görülmektedir. Kuzey ve Güney Anadolu Dağları ile çevrelenen ve il topraklarının büyük bölümünü oluşturan Bozok Platosu, deniz etkilerine kapalı durumdadır. Bundan dolayı gündüz-gece ve yaz-kış arasındaki sıcaklık farkı oldukça fazladır. İldeki en yüksek sıcaklık Temmuz ve Ağustos aylarında, en düşük sıcaklık ise Ocak ve Şubat aylarında görülmektedir. Aynı zamanda ilde en fazla yağışın görüldüğü ay Aralık ayı, en az yağışın görüldüğü ay ise Ağustos ayıdır (Tapkı, 2020).

Yozgat'a tarihi açıdan bakıldığında, Yozgat iline ait ilk yerleşim izlerinin tarih öncesi dönemlere ait belirlenmiştir (Kınalı, 1987). İlin Sorgun ilçesindeki Alışar Höyüğü'nde yapılan kazı çalışmaları sonucu 5000 yıl öncesine ait eserlere rastlanmıştır. Bu bölgeden elde edilen sonuçlardan itibaren bölgede Hatti, Hitit, Frig, Kimer, Lidya, Pers, Makedon, Galat ve Roma-Bizans gibi devletler boy gösterirken, daha sonrasında Anadolu Selçuklu, Osmanlı Devleti ve son olarak da günümüzdeki Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer almaktadır (Yozgat Belediyesi, 2022).

Oğuzların, Bozok koluna mensup Türkmenlerin bölgeye akın etmesiyle birlikte, bu bölgeye Bozok denilmiştir. Daha sonrasında 1800'lü yıllara doğru bu isme ek olarak Yozgat ismi de kullanılmıştır. İlin adıyla ilgili birçok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerden birine göre; şehir, günümüzde bir kasaba olan Saray Köyü'nden itibaren yukarıya doğru yükselmektedir. Hem rakım yüksekliğinden hem de bu yükselişin kat kat olmasından dolayı bölgeye "Yüz Kat" denilmiş ve bu kavram halk arasında belirli bir zaman sonra Yozgat halini almıştır (Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

Bir diğer rivayete göre ise; Yozgat'ın eski aşiret reislerinden Ömer Cabbar Ağa, bir yaz günü hayvanlarını yaylada otlatırken karşısına Hızır çıkmış ve Ömer Cabbar Ağa'dan içmek için süt istemiştir. Oldukça güler yüzlü ve misafirperver olan Ömer Cabbar Ağa, Hızır'a hemen sütü ikram etmiş ve Hızır sütü içtikten sonra çok memnun kalmıştır. Bu durum üzerine Hızır, Ömer Cabbar Ağa'ya "Çobanoğlu, yozuna yoz katılsın, memleketinin adı Yoz-Kat olsun." diyerek ortadan kaybolmuştur. Halk

arasında yayılan ve efsaneye dönüşen bu olaydan sonra bu bölgeye Yoz-Kat denmiş ve zamanla bu kavram Yozgat halini almıştır (Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

İl uzun yıllar boyunca Bozok adını taşımıştır. 23 Haziran 1927 tarihinde dönemin Yozgat mebusları Süleyman Sırrı (İÇÖZ) Bey, Salih Bey, Avni Bey ve Hamdi Bey, birlikte verdikleri bir takrir ile ilin adının Yozgat olarak değiştirilmesini talep etmişlerdir. Bu talep neticesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yaptığı genel kurul toplantısında bir karar alınmış ve bu kararla birlikte 25 Haziran 1927 tarihinde Bozok olan ilin ismi Yozgat olarak değiştirilmiştir (Yener, Şehitoğlu ve Erdoğan, 2016).

Yozgat iline nüfus açısından bakıldığında, 81 il içerisinde 46. sırada yer aldığı görülmektedir. 2020 verileri göz önüne alındığında il nüfusu 419.095 iken, bu sayı ülke nüfusunun %0,5'ini oluşturmaktadır (Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, 2021). Son yıllardaki nüfus artış oranlarına bakıldığında ilde yalnızca 2009, 2016 ve 2018 yıllarında bir nüfus artışı olduğu, diğer yıllarda ise ilin sürekli olarak nüfusunun azaldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 4.1

Yıllara Göre Yozgat Nüfusu (Yozgat Valiliği, 2022)

Yıllar	Yozgat Nüfusu	Türkiye Nüfusu	Yozgat Yıllık Nüfus Artışı
2008	484.206	71.517.100	-1,61 (%)
2009	487.365	72.561.312	0,65 (%)
2010	476.096	73.722.988	-2,31 (%)
2011	465.696	74.724.269	-2,18 (%)
2012	453.211	75.627.384	-2,68 (%)
2013	444.211	76.667.864	-1,99 (%)
2014	432.560	77.695.904	-2,62 (%)
2015	419.440	78.741.053	-3,03 (%)
2016	421.041	79.814.871	0,38 (%)
2017	418.650	80.810.525	-0,57 (%)
2018	424.981	82.003.882	1,51 (%)
2019	421.200	83.154.997	-0,89 (%)
2020	419.095	83.614.362	-0,5 (%)

4.2.1 Yozgat’ın Termal Turizm Potansiyeli

Nüfusun yaşlanması, yaşam tarzında değişiklikler ve sağlık sistemlerinin özellikleri gibi nedenlerden dolayı sağlık turizminde son yıllarda gelişmeler yaşanmaktadır (Çılgınoğlu, 2018). Literatürde Yozgat’ın turizm potansiyeline yönelik olarak yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Kervankıran ve Kılıç (2014) tarafından hazırlanan çalışmaya göre, ülkemizde termal turizmin geliştirilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın başlatmış olduğu “Termal Turizm Kentleri Projesi” kapsamında yeni bölgeler tespit edilmiş ve “Orta Anadolu Termal Turizm Kentleri Bölgesi” oluşturularak bu bölge içerisine Kırşehir, Nevşehir, Niğde ve Yozgat illeri dahil edilmiştir. Bu plan doğrultusunda kür parkı, kür merkezi ve konaklama entegrasyonunu sağlayan tesisler oluşturularak, bu tesislerin uluslararası standartlara sahip olması ve 12 ay boyunca hizmet verebilen tesislerin sayısını, turizm gelirini ve turist sayısını arttırmak amaçlandığı ve bu amaca yönelik olarak Yozgat’ın, Sorgun, Sarıkaya, Boğazlıyan ve Yerköy ilçeleri “Termal Turizm Merkezi” olarak ilan edildiği belirtilmektedir. Aynı zamanda bölgede bulunan bu termal suların iyileştirici, güçlendirici özellikleri de barındırdığından dolayı sağlık turizmi için kullanılmaktadır. Bu bağlamda, Yozgat’ta termal turizm ve sağlık turizmi için gerekli potansiyel olduğu söylenebilir.

4.2.2 Yozgat’ın Gastronomi Turizmi Potansiyeli

Yozgat’ın gastronomi turizmi potansiyeline bakıldığında, ilin eski zamanlardan beri bir yerleşim merkezi olarak kullanılmasından dolayı ilin mutfak kültüründe gelişmeler meydana gelmiştir (Şengül, Türkay ve Yılmaz, 2017). Yarı kurak ve sert iklimin yaşandığı ilde, hayvansal gıdalar, tahıl ve baklagil gibi ürünler daha fazla kullanılmaktadır. Bölgeye özgü yemeklerden arabaşı çorbası, testi kebabı, tandır kebabı, çap çup mantı, çiğdem pilavı, ayva basması, düğürcük çorbası, sakala sarkan çorbası, bazlama, katmer, cızlak, helle çorbası, madımak, ve gilik gibi yemekler ön plana çıkmaktadır. Bunların yanı sıra parmak çörek ve peksimet gibi ekmekler de yine Yozgat’a özgü ürünlerdendir (Korkmaz ve Tekman, 2021).

Akdağmadeni Salebi

Sorgun Yağlısı

Yozgat Arabaşısı

Yozgat Çanak Peyniri

Yozgat Aydıncık Bağrıbutün Kavunu

Yozgat Parmak Çöreği

Yozgat Tandır Kebabı

Fotoğraf 4. 1 Yozgat Coğrafi İşaretli Ürünleri

Bu ürünlerle birlikte Yozgat'a ait coğrafi işaret alan toplam yedi ürün bulunurken, üç ürün de başvuru aşamasındadır. Coğrafi işareti tescillenen ürünler; 2021 yılında tescillenen Akdağmadeni salebi, 2021 yılında tescillenen Sorgun yağlısı, 2013 yılında tescillenen Yozgat arabaşısı, 2020 yılında tescillenen Yozgat Aydıncık bağrıbutün kavunu, 2013 yılında tescillenen Yozgat parmak çöreği, 2017 yılında tescillenen Yozgat tandır kebabı ve yine 2017 yılında tescillenen Yozgat çanak peyniri ürünleridir. Henüz başvuru aşamasında olan ürünler ise; Çekerek kuşburnu marmelatı, Çekerek köfte giliği ve Çekerek üzüm pekmezi ürünleridir (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022).

4.2.3 Yozgat'ın İnanç Turizmi Potansiyeli

Bölgede birçok medeniyetin yaşam sürmesi nedeniyle, ilde birçok inanç mekanı bulunmaktadır. Özellikle Osmanlı ve Selçuklu devletlerinin dönemlerine ait eserler daha fazla ön plana çıkmaktadır. Bu duruma İslami açıdan bakıldığında, Mevlana ve

Şems-i Tebrizi gibi isimler, günümüzde Konya ilinin inanç turizmi için ne derece önemliyse, Ahmed Yesevi'nin halifesi Emir-i Çin Osman Efendi, Şeyh Hacı Ahmed Efendi, Mehmet Şakir Suntay ve Mehmet Nuri Yozgadi gibi isimler de Yozgat için aynı derecede öneme sahiptir (Dikici, 2017).

Tablo 4.2

Yozgat'taki İnanç Turizmi Mekanları (Dikici, 2017)

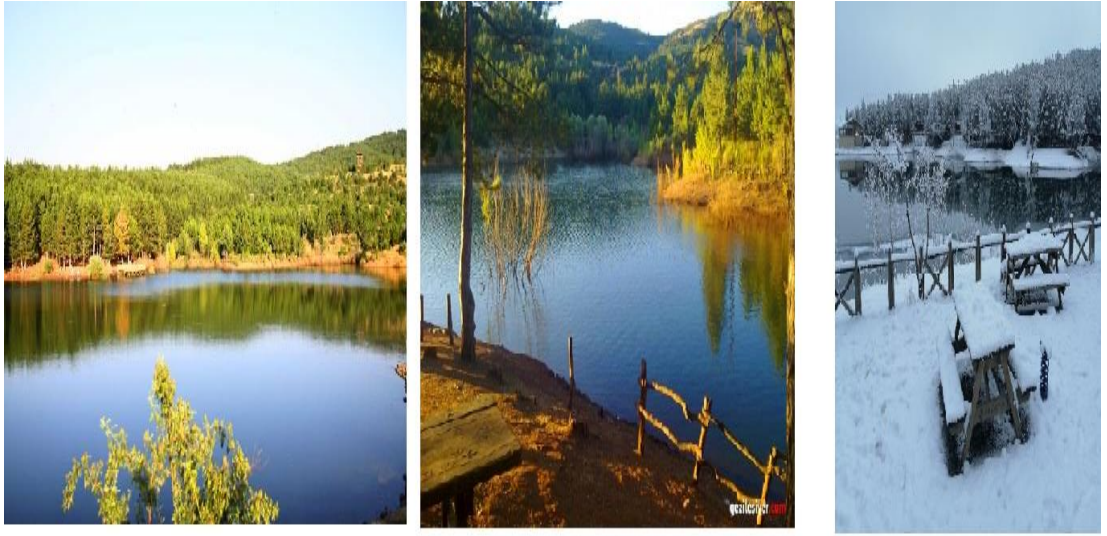
Türbeler	Kümbetler	Camiler
Osman Paşa (Emirci Sultan) Türbesi (Yozgat)	Sarahatun (Çandır)	Çapanoğlu (Büyük-Ulu) Camii (Yozgat)
Ali Çelebi Türbesi (Akdağmadeni)		Divanlı Köyü Camii (Yozgat)
Mahmut Çelebi Türbesi (Akdağmadeni)		Kümbetli Cami (Çayıralan)
		Sarayköyü Çapanoğlu Camii (Yerköy)
		Cevahir Ali Efendi Camii (Yozgat)
		Salih Paşa Camii (Sorgun)
		Şah-Ruh Mescidi (Çandır)

Yukarıdaki tabloda ildeki inanç turizmi potansiyeli olduğuna inanılan mekanlar listelenmiştir. Bu tabloya göre ildeki birçok camii ve türbe bulunurken, yalnızca bir tane kümbet olması inanç turizmi açısından kısıtlayıcı olabileceği düşünülmektedir. Ancak diğer inanç turizmi eserlerine bakıldığında, hem inanç, hem tarihi hem de kültürel açıdan oldukça zengin bir inanç turizmi potansiyeli olduğu söylenebilir.

4.2.4 Yozgat'ın Doğa Turizmi Potansiyeli

İl merkezinde bulunan ve 1958 yılında ülkemizin ilk milli parkı ilan edilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı, il merkezinden yalnızca beş kilometre uzaklıkta bulunmakta ve halkın rekreasyon alanlarının başında gelmektedir. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda meşe ve ardıç gibi ağaçlar da bulunmasıyla birlikte, parkın başlıca ağaç türü karaçamdır. Bu milli parkın içerisinde otel, kır gazinosu ve piknik alanları gibi alanlar sayesinde misafirlerin eğlenme ve konaklama imkanları bulunmaktadır. Bunların yanı sıra 3700 metrelik yürüyüş parkuru ve 15 metre yüksekliğe sahip kuş gözlemi, seyir

ve dinlenme gibi amaçlarla kullanılabilen bir kule bulunmaktadır. Tüm bu seçeneklerle birlikte bu milli park, doğa yürüyüşü, dağ bisikleti ve kayaklı koşu gibi sportif faaliyetler için oldukça uygun durumdadır (Yıldırım, Çoban ve Taşkın, 2018). Aynı zamanda milli park içerisindeki gölet ve çevresinde de dinlenme gibi etkinlikler ve doğa fotoğrafçılığı, hiking ve trekking gibi aktiviteler yapılabilmektedir. Bu etkinlikler yılın 12 ayına yayılarak yapılabilmekte ve hem yaz hem de kış aylarında kullanılabilir. Bu bilgiler ışığında Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın doğa turizmi için önemli bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 4.2 Yozgat Çamlığı Milli Parkı

Yine il merkezinde bulunan ve tarihi değeri sahip olan Çeşka Kalesi de ilin bir diğer hazinesidir. Kalenin tepesinde üç odalı şekilde oyulmuş ve iki katı bulunan bir mekan bulunmaktadır. Bu kale, yalnızca kültürel miras olarak değil, aynı zamanda yamaç paraşütü, motokros, dağ bisikleti vb. spor aktiviteleri için de uygun bir mekandır (Yıldırım, Çoban ve Taşkın, 2018).

Fotoğraf 4.3 Çeşka Kalesi

Aydıncık ilçesinde bulunan ve 10 kilometrelik bir uzunluğa sahip olan Kazankaya Kanyonu da ilin bir diğer doğa turizmi potansiyelidir. Kanyon içerisindeki ırmakta olta balıkçılığı ve rafting gibi aktiviteler yapılabilmektedir. Ayrıca kanyon duvarlarındaki sağlamlık nedeniyle tırmanış gibi etkinlikler için de uygun durumdadır. Bunlara ek olarak ise, doğa fotoğrafçılığı, yamaç paraşütü gibi aktivitelerle, misafirlere hem şehirden uzaklaşıp sakin bir tatil imkanı hem de adrenalin tutkunları için heyecan dolu bir tatil imkanı sağlamaktadır (Yıldırım, Çoban ve Taşkın, 2018).

Fotoğraf 4.4 Kazankaya Kanyonu

Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde bulunan ve adını da bulunduğu ilçeden alan Akdağmadeni Ormanları bu ilçenin büyük bir kısmını kaplamakta ve birçok doğal güzellik barındırmaktadır. Bu orman, İç Anadolu Bölgesi'ndeki tek blok orman özelliği taşımasıyla büyük bir hazine niteliğindedir. Orman içerisinde Geyik Üretim Çiftliği ve turistik tesisler bulunmaktadır. Trekking ve hiking gibi aktiviteler olmak üzere birçok faaliyet için uygun bir mekandır (Yıldırım, Çoban ve Taşkın, 2018).

Fotoğraf 4.5 Akdağmadeni Ormanları

Yukarıda belirtilen bilgiler göz önüne alındığında, Yozgat ilinin jeotermal turizm, inanç turizmi, doğa turizmi ve gastronomi turizmi başta olmak üzere birçok farklı turizm seçeneğini karşılayabilecek potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Şehrin kalabalığından uzaklaşarak sakin bir şekilde dinlenmek isteyen bireylere de, sakin yaşantıdan sıkılıp heyecan ve adrenalin dolu zamanlar geçirmek isteyen bireylere de, maneviyat açısından farklı mekanlar görmek isteyen ve bu mekanlarda ibadetlerini yerine getirmek isteyen bireylere de, bu bölgenin yemek ve mutfak kültürünü merak edip güzel bir yemek ziyafeti çekmek isteyen bireylere de birçok imkan sunan Yozgat şehri, bu potansiyellerin değerlendirilmesi ve kullanılması için bekleyen bir destinasyon niteliğindedir. Bundan sonraki bölümde çalışmanın temel konusu olan Yozgat'ın kültürel miras varlıkları ile ilgili bilgilendirmeler yapılacaktır.

5. YOZGAT İLİNİN KÜLTÜREL MİRASLARI

Daha önce de belirtildiği üzere, bölgede tarih boyunca birçok medeniyetin hüküm sürmesi ve bu bölgenin bir yerleşim merkezi olması gibi nedenlerden dolayı, ilde birçok kültürel miras niteliği taşıyan değer bulunmaktadır. Bu bölümde bu değerler hakkında detaylı bilgiler verilecektir.

5.1 İldeki Somut Kültürel Miraslar

5.1.1 Yozgat Saat Kulesi

İl merkezinin orta yerinde bulunan ve kare prizma şeklindeki kuledir. Tevfiki Zade Ahmet Bey'in belediye başkanlığı döneminde 1908 yılında Şakir Usta adındaki bir usta tarafından inşa edilmiştir. Bazı kaynaklara göre yapının 1896 yılında inşa edildiği de belirtilmektedir. Yapı, altı kat olacak şekilde enine silmelerle bölünmüş ve üst kısmında şerefe gibi bir teras bulunmaktadır. En üst kısımda ise çan şeklinde bir külah ve bu kısımda saat bulunmaktadır. 250 kilogram olan çan, her yarım ve her tam saatte çalmaktadır (Acun, 1981).

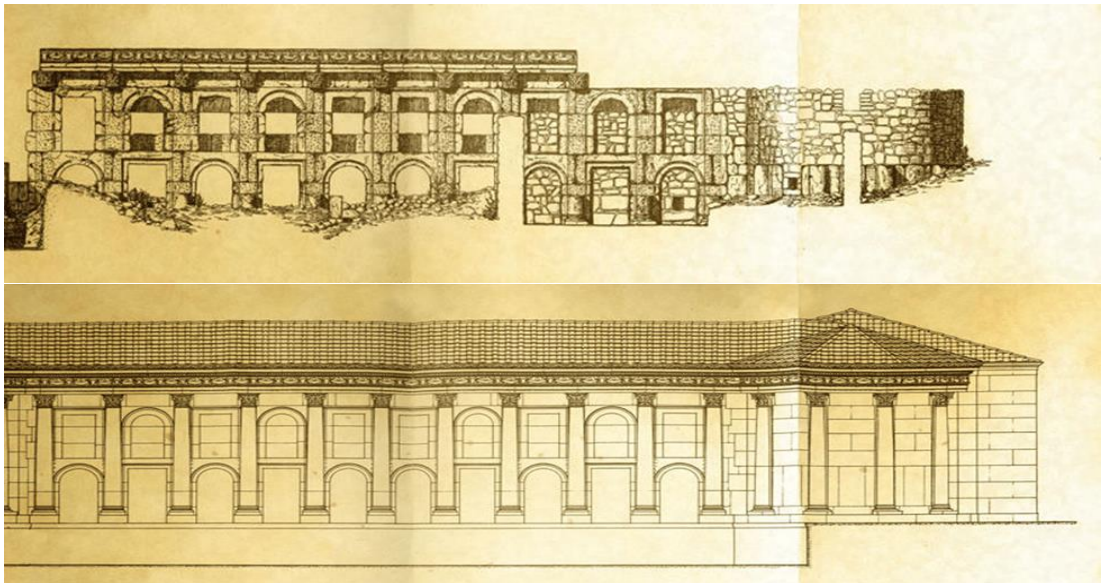

Fotoğraf 5.1 Yozgat Saat Kulesi

5.1.2 Kral Kızı (Roma) Hamamı

Sarıkaya Roma Hamamı ya da Kral Kızı Hamamı, Yozgat'ın Sarıkaya ilçesinin Kaplıcalar Mahallesi'nde yer almaktadır. İsminden de anlaşılacağı üzere Roma dönemine ait olan bu yapının, antik dönemde "Basilica Therma" ve/veya "Aqua Sarvenae" isimleriyle anıldığı bilinmektedir. Yapıyla ilgili ilk bilgilere, Fransız bir gezgin olan Chantre değinmiştir. Chantre, 1893-1894 yıllarında Anadolu'da geziler yapmış ve bu geziler sırasında bu yapıyı görerek, yapının cephesini çizmiştir. Yaptığı bu çizimlere ek olarak, yapının bulunduğu bölgede kazılar yapılmasını ve bu kazılar sonucunda yeni ve ilginç bilgilere ulaşılacağı konusunda bahsetmiştir (Chantre, 1898). Türkçe kaynaklara göre ise, Başbakanlık arşivlerinde bulunan 1905 tarihli bir belgede kaplıca olarak bu yapıdan söz edilmektedir (T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı, 2022).

Chicago Üniversitesi'nden Dr. Von Der Osten, 1927-1932 yılları arasında Alışar Höyüğü'nde yapılan kazı çalışmalarını yürütmüş ve bu dönemde yayınladığı kitabında bu hamamın bazı fotoğraflarına yer vermiştir. Daha sonra 1932 yılında Von Der Osten tarafından görevlendirilen Richard C.Haines önderliğindeki bir ekip 1932 yılında hamam ve etrafında arkeolojik kazı çalışmaları gerçekleştirmiş ve bu kazı çalışmalarındaki temel amacın yapının yayılım alanlarının tespit edilmesi olduğu belirtilmiştir (T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı, 2022).

Fotoğraf 5.2 Von Der Osten'in 1927 Yılında Yaptığı Çizimler

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 1987 yılında verdiği bir kararla birlikte hamamın "Taş Duvarlar ve Kemerler" kapsamına alınarak korunması gereken taşınmaz kültür varlığı olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonrasında 1989 yılında da bu yapıyla birlikte yapının etrafındaki modern kaplıcaların bulunduğu bölge turizm merkezi ilan edilmiştir. Bölgedeki ikinci temizlik ve kazı çalışmaları ise, Sarıkaya Belediyesi yetkililerinin, Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na 2009 yılında bir başvuru neticesinde ilgili kurumun kararıyla beraber 2010-2015 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu kazı ve temizlik çalışmalarında, yapıyı tüm dünyaya tanıtmak ve Yozgat turizmine kazandırmak amaçlanmıştır (Şengül ve Çilginoğlu, 2021). Bu çalışmalar öncesinde yapının etrafında birçok alakasız yapı bulunurken (Fotoğraf 5.3), çalışmalar sonrasında bu yapılar ortadan kaldırılarak hamamın ön plana çıkması sağlanmıştır (Fotoğraf 5.4).

Fotoğraf 5.3 Kazı ve Temizlik Çalışmaları Öncesinde Kral Kızı Hamamı (T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı, 2022)

Fotoğraf 5.4 Kazı ve Temizlik Çalışmaları Sonrasında Kral Kızı Hamamı (T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı, 2022)

Kazılar sonucunda elde edilen bilgilere göre, yer altından çıkan sıcak su doğrudan kullanılmış ve yapının bazı bölümlerinde sıcak suyun mekanın ısıtılması amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Aynı zamanda bu bölgenin bir termal tedavi merkezi olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Mitolojide tıp ve sağlık tanrısı Asklepios'un simgesi olan yılan figürü, yapının en üst kısımlarındaki friz süslemelerinde boğa figürüyle birlikte kullanılmıştır. Buna ek olarak, bu bölgeden Yozgat Müze Müdürlüğü'ne getirilen bir kadın heykeli torsosunun Asklepios'un kızı ve sağlık ve temizlik tanrıçası olan Hygeia'ya benzetilmektedir. Tüm bu bilgiler ele alındığında yapının inşa tarihinin M.S. 2. Yüzyılın ortaları olduğu söylenebilir (T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı, 2022).

Kral Kızı Hamamı, Roma Hamamı ya da diğer adıyla Sarıkaya Roma Hamamı ile ilgili birkaç efsane bulunmaktadır. Bu efsanelerden en yaygını şudur; Kayseri'de oturan Roma kralının güzelliği dillere destan olmuş bir kızı vardır. Kralın kızı bir hastalığa yakalanır. Bu hastalığın çaresini hiçbir doktor bulamaz ve kralın kızının durumu günden güne daha da kötüleşmeye başlar, dizleri tutmamaya ve artık yürüyememeye başlar. Kral, kızının son günlerini daha iyi geçirmesi için kızını geziye gönderir. O günlerde yalnızca sazlık ve bataklık bir halde olan bu hamamın bölgesinde, sıcak suyla birlikte küçük bir gölet bulunmaktadır. Arkadaşlarıyla birlikte bu göletin etrafında dolaşan ve eğlenmek için bu sıcak suyun içerisine giren kral kızı, zaman geçtikçe iyileşmeye başlar ve bir müddet daha burada kalır. Günden güne iyileşmeye başlayan

kral kızı, zamanla dizlerinin çözüldüğünü, yeniden adım atmaya başladığını fark eder. Kralın kızı tamamen iyileştiğinde, hastalığına buradaki sıcak suyun deva olduğu anlaşılır. Bu olaylardan sonra, Kral bu bölgeye mermerden bir havuz yaptırarak etrafını büyük kesme taşlarla çevirir. Öncesinde hiç kimsenin bulunmadığı bu bölge, zamanla yetmiş bin nüfuslu bir şehir haline gelir ve kralın kızının adı da şehre verilir. Büyümekte olan bu şehrin adı “Öper” veya “Hoperi” olarak anılır. Daha sonrasında bu bölgede büyük bir deprem meydana gelir ve tüm şehir yok olurken yalnızca bu yapının bulunduğu bölge kalır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

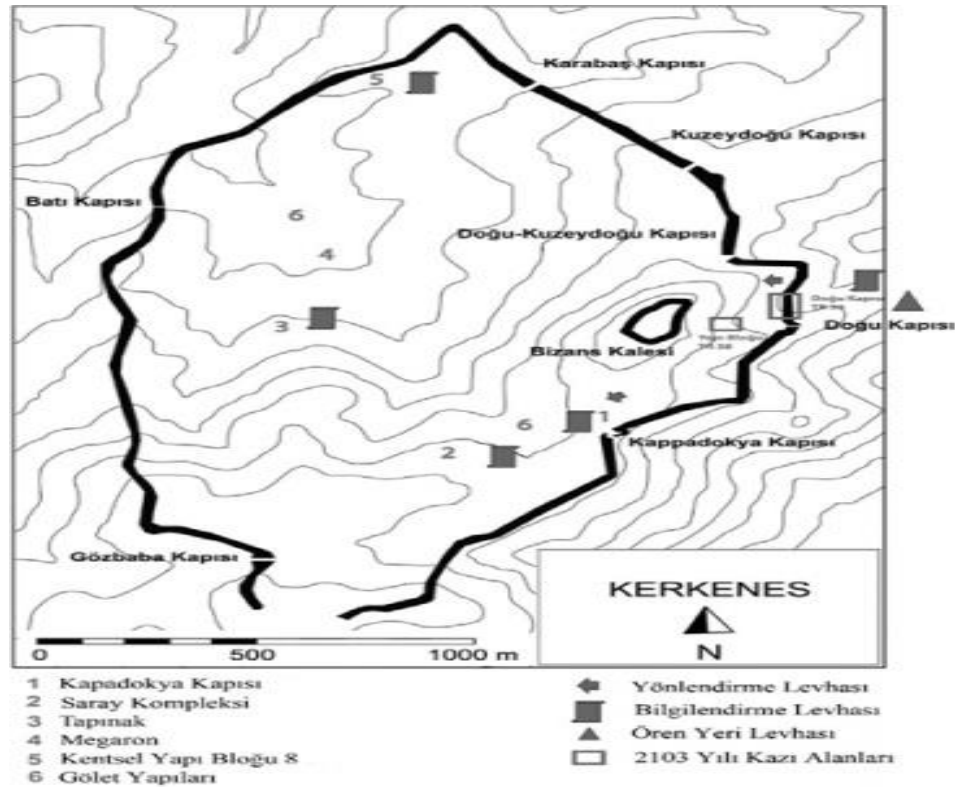
Fotoğraf 5.5 Kral Kızı (Roma) Hamamı (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

Tüm bunlara ek olarak, Kral Kızı Hamamı 2018 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil edilmiş ve korunması gereken kültürel miras olarak kabul edilmiştir.

5.1.3 Kerkenes Harabeleri

Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Şahmuratlı Köyü'nde yer alan ve Kerkenes Dağ'ında bulunan bu bölge, antik dönemdeki ismi konusunda net bilgilere henüz

ulaşılamadığından Kerkenes olarak anılmaktadır. Bu bölgedeki kazı çalışmaları 1993 yılından itibaren başlamış ve günümüzde halen devam etmektedir. Bölgedeki ilk yürütülen çalışmalara göre, bu bölgenin M.Ö. 7. yüzyıl sonlarına doğru kurulmuş olduğu ve M.Ö. 546 senesinde Pers kralı Kyros ile Lidya kralı Kroisos arasındaki gerçekleşen savaştan sonra bölgenin terk edildiği belirlenmiş ve bu sonuçlara göre bölgenin bir Med şehri olduğu öne sürülmüştür. Ancak daha sonraki ele geçen bulgularla birlikte bölgenin büyük ihtimalle batıdan göç eden ve Frig kültürüne sahip olduğu tahmin edilen bir topluluk tarafından Pteria krallığının merkezi olarak kurulduğu söylenmiştir. Aynı zamanda bölgenin Herodot tarafından bahsedilen Pteria olduğu kabul edilmekte ancak bölgenin adıyla ilgili kesin bir sonuç bulunmamaktadır. Bölgede yapılan araştırmalar sonucunda, bölgenin terk edildikten sonra tekrar bir yerleşim merkezi olmadığı, yalnızca Helenistik dönem sonrasında güneydeki Kiremitlik bölgesi ve Keykavus Kalesi olarak tanımlanan tepe üzerindeki kalede birkaç küçük ve kısmi yerleşimler bulunduğu ve fazla sayıda geç dönem mezarlarının bu kalıntılar üzerine kurulduğu gibi bilgiler elde edilmiştir. Ayrıca kalenin stratejik konumundaki avantajı sebebiyle Bizans döneminde yeniden kullanıldığı belirlenmiştir (Baran, 2016).

Şekil 5.1 Kerkenes Yerleşim Planı (Baran, 2016)

Bu yerleşim merkezi, Anadolu'daki klasik dönem öncesine ait en büyük alana sahip yerleşim merkezi özelliğini taşımaktadır. Bölgenin etrafı 7 kilometre uzunluğuna sahip sur duvarları ile çevrelenmiş ve bölgede yapılan jeofizik araştırmalarının sonuçlarına göre 757 adet yapı bloğunun olduğu ve bu blokların tamamı birbirlerinden cadde ve sokaklarla ayrılmıştır. Ayrıca Kerkenes ile ilgili anlatılan ve tarihteki birçok kaynağa dayandırılan bir efsane bulunmaktadır. Efsaneye göre; Lidya ve Pers krallıkları arasında bir savaş gerçekleşmiş ve bu savaş 5 yıl boyunca sürmüştür. 6. yılında biten savaşın sebebi ise bir güneş tutulmasıdır. İki taraf da bu meydana savaşırken hava birden kararmaya başlamış ve yıldızlar ortaya çıkmıştır. Bu olay sonrasında tarafları korku sarmış ve yapılan bu savaşın Tanrı'yı kızdığını düşünmüşlerdir. Bu korku üzerine savaş bitirilmiş ve kazanan çıkmamıştır. Kazananı olmayan bu savaşın bitirilmesinden sonra taraflar arasında bir barış antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmayı taçlandırmak amacıyla da Lidya kralının kızı ile Pers kralının oğlu evlendirilmiştir (Baran, 2016).

Fotoğraf 5.6 Kerkenes'in Havadan Görünümü (Kaynak: Türkiye Kültür Portalı, 2022)

5.1.4 Akdağmadeni Kilisesi

Yozgat ilinin Akdağmadeni ilçesindeki Yeşildere (Tahmaz) Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yapının inşa tarihi kitabesinden anlaşılmakta ve 1862 yılında yapıldığı bilinmektedir. Yapının tüm cephelerinde kesme mermer taşlar bulunurken, yalnızca ön cephesinde kesme taşlar bulunmaktadır. Ön kısımda yuvarlak kemerli bir giriş boşluğu bulunmakta ve bu kemerler ortadan iki yuvarlak ve yanlarda iki köşeli taş ile birbirlerine bağlanmış durumdadır. Kemer ve kapının üzerinde 11 adet, çerçeve altında ise 2 adet kitabe mevcut olmakla birlikte bu kitabeler Grekçe dilindedir (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

Fotoğraf 5.7 Akdağmadeni Kilisesi (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

Kilise dikdörtgen planlıdır ve tabanı taş ile döşenmiştir. Yapıyı doğu ve batı doğrultusunda üç eşit parçaya bölen sekiz tane yuvarlak sütun bulunmakta ve bu sütunların ağaç hatıllar ve yuvarlak kemerle birbirlerine bağlandıkları görülmektedir. Ayrıca yapının içerisinde bazı kısımlarda haç süslemeleri bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Akdağmadeni Kilisesi 1983 senesinde Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından verilen bir karar ile koruma altına alınmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.1.5 Fatih Cami (Kilise)

Bu yapı Yozgat'ın Merkez ilçesinin İstanbulluoğlu Mahallesi'nde yer almaktadır. Yapının yapım tarihi ve ismi hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, Fener Rum Patrikhanesi'nin 1904 yıllığına göre Yozgat'ın merkezinde bir Rum kilisesi bulunduğu ve bu kilisenin 1858 yılında inşa edildiği, Atina Küçük Asya Araştırmaları Merkezi kataloğuna göre de Yozgat'ın merkezinde "Agios Haralambos" isimli bir kilise olduğu gibi bilgilere ulaşılmıştır. Yozgat'ın Merkez ilçesinde başka bir kiliseye ait bilgilere ulaşılamadığından bu kaynaklarda bahsedilen kilisenin bu kilise olduğu düşünölmektedir. Yapının 180 Ortodoks Rum aile ve Rum tüccarların yardımları ile yapıldığı ve kilisede iki papaz bulunduğu, ayrıca içerisinde Aziz Haralambos'a ait kemiklerin bulunduğu bir mezara rastlandığı gibi bilgilerden de bahsedilmektedir (Özeke, 2017).

Yapı yapıldığı 1858 yılından 1927 yılına kadar kendi işlevinde bir kilise olarak kullanılmıştır. Ancak nüfus mübadelesinden sonra 1927 yılıyla birlikte kilise kullanılmamaya başlanmış ve belirli bir süre boş kalmıştır. 1933 yılından itibaren demircilik ve marangozluk atölyesi, tamirhane, sanat atölyesi, sinema, halıcılık okulu, depo gibi farklı amaçlarla kullanılmıştır. Daha sonra 1992 yılında kilisenin camiye çevrilmesi amacıyla Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredildiği ve 1996 yılında da isminin "Fatih Cami" olarak değiştirilerek yapının camiye çevrildiği belirtilmektedir. Bu uygulama çerçevesinde de yapıdaki birçok bölüm yenilenmiş, bazı ekler kaldırılmış ve minber ve mihrap gibi ögeler eklenmiştir (Özeke, 2017).

Fotoğraf 5.8 Fatih Camii (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

5.1.6 Çapanoğlu (Büyük) Camii

Yozgat'ın Merkez ilçesinde bulunan Çapanoğlu Camii, halk arasında Büyük Cami veya Ulu Cami olarak bilinmektedir. Bu yapı Osmanlı Devleti döneminin Avrupa etkisiyle ortaya çıkan Türk mimarisi anlayışının önemli bir örneğidir. Bu yapının en dikkat çeken özelliği ayrı tarihlerde yapılan iki ayrı yapının birleştirilmesiyle yapılmış olmasıdır. İlk inşa edilen bölüme “içeri cami”, daha sonra inşa edilen bölümüne ise “dışarı cami” denilmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

Fotoğraf 5.9 Çapanoğlu Camii (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

Güneyde bulunan, ilk inşa edilen ve içeri cami denilen bölüm, yapının kitabesinden anlaşıldığı üzere 1779 yılında Bozok Sancağı valisi Çapanoğlu Mustafa Bey tarafından yaptırılmıştır. Sonraki dönemde kuzey bölümüne eklenen ve dışarı cami olarak anılan bölüm ise, yine kitabesinden anlaşılacağı üzere, Çapanoğlu Mustafa Bey'in kardeşi Süleyman Bey tarafından 1794 yılında yaptırılmıştır. Yapının etrafını avlu duvarları ile çevrilmiş ve daha öncesinde iki kapısı bulunan avluya, 1964 yılında yeni bir kapı eklenmiştir. Bu iki yapının birleştiği bir noktada, içerisinde Çapanoğlu ailesi ve

Yozgat eşrafına ait olan 18 adet sanduka bulunan bir türbe de bulunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.1.7 Çeşka Kalesi (Yer Altı Şehri)

Çeşka Kalesi, Yozgat'ın Merkez ilçesindeki yüksek bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Yozgat Müze Müdürlüğü tarafından 2008 yılında yürütülen temizlik çalışmaları sonucunda bu kalede 5,65 x 2,02 metre boyutlarında kayaya oyulmuş şekilde bir şapel bulunmuştur. Bu şapelin kuzeydoğusunda dağın içine giden iki adet tünel ve kuzeybatısında da kısa bir koridorla geçişi sağlayan bir sarnıç yer almaktadır. Kalenin en yüksek noktasında kayanın yüzeyi kesilmiş ve bu bölgede düz bir platform oluşturulmuştur. Ayrıca zirve noktasının güney yamacında, büyük ihtimalle kutsal bir sunu alanı olduğu düşünülen, kayaya oyulmuş bir yapıya ulaşılmıştır. Yapının tüm çevreye hakim bir alanda bulunması ve basamaklı bir girişi olması gibi nedenlerden dolayı yapının kutsal bir amaçla kullanılmış olabileceği konusunda fikirler ortaya atılmaktadır (Sancaktar ve Sezgin, 2020).

Fotoğraf 5.10 Çeşka Kalesi (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

Yapı içerisine girmek için üç giriş yeri bulunduğu ve ana giriş yerinin kapandığı tespit edilmiştir. Yapının güney kısmında 3 odalı ve 2 katlı bir mekan bulunmaktadır. Bu odalardan birinin üzerinde koni şeklinde oyulmuş bir havalandırma bacasına rastlanmıştır. Bu havalandırma bacasının tabana doğru ilerleyip ilerlemediği, tabanın tamamen dolgu olmasından dolayı tespit edilememiştir (Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011). Yapının bulunduğu tepenin yıkıntı taşları arasında Roma, Bizans ve Frig dönemlerine ait seramiklere rastlanmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.1.8 Başçavuş(oğlu) Camii

Başçavuş ya da Başçavuşoğlu Camii, Yozgat'ın Merkez ilçesinde İstanbulluoğlu Mahallesi'nde yer almaktadır. Harime girişi sağlayan kapının üzerinde bulunan kitabeden, yapının 1800-1801 senesinde Başçavuş Halil Ağa tarafından inşa ettirilmiştir ancak yapının mimarı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca bazı kaynaklara göre yapının 1816 yılında yeniden yapıldığı belirtilmekte ve buradan da yapının inşa tarihinden sonraki yıllarında büyük bir hasar gördüğü ve bu yılda yeniden inşa edildiği ya da restorasyon yapıldığı gibi ihtimaller ön plana çıkmakta ancak bu konuda herhangi bir kesin bilgi bulunmamaktadır (Oğulcan, 2016).

Fotoğraf 5.11 Başçavuş Camii (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

Bunlara ek olarak, yapı inşa edilirken cami, mektep, çift hamam ve çeşmenin oluşturduğu bir külliye olarak yaptırılmış ancak mektep günümüze ulaşmamıştır. Dikdörtgen planlı olan yapıda, tuğla-taş almaşık düzeninde kagir duvarlı, içten düz ahşap tavanlı ve dıştan kiremitli kırma çatı kullanılmıştır. Yapının dışında süsleme bulunmazken, harim kısmında yoğun şekilde ahşap ve kalem süslemesi bulunmaktadır (Sağiroğlu ve Yavuz, 2017).

5.1.9 Tarihi (Çapanoğlu) Çarşı Hamamı

Yozgat'ın Merkez ilçesinde bulunan Çapanoğlu Cami'ne 100 metre mesafede bulunmaktadır. Yapıda herhangi bir kitabe bulunmamakta, yapılış tarihi vakfiyelere göre belirlenmiştir. Tarihi Çarşı Hamamı, erkekler bölümü ve kadınlar bölümü olarak iki ayrı hamamdan oluşmakta ve bu iki ayrı hamam birbirlerine “L” şeklinde birleşmiştir. İki ayrı hamamın olması, hamamların külhanlarının ayrı olması ve erkekler hamamı zeminin daha aşağıda olması gibi nedenler, iki yapının ayrı tarihlerde yapıldığını göstermektedir. Erkek bölümü vakfiye tarihi 1780'den sonra, kadın bölümü ise 1793 yılında yaptırılmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

Fotoğraf 5.12 Tarihi (Çapanoğlu) Çarşı Hamamı (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

Yapı içerisinde soyunmalık, soğukluk, sıcaklık ve havuzlu kısım bulunmaktadır. Soyunmalık kısmı iki kat şeklinde ahşap sütun üzerine ahşap döşemeli, dış tarafında kaba taş, iç kısımda düzgün kesme taş bulunmaktadır. Sıcaklık kısmında tromplar üzerine merkezi kubbeye açılan köşe odalar ve eyvan bulunurken, soğukluk kısmında tonoz köprü bulunmaktadır (Akın ve Öztürk, 2017).

5.1.10 Alishar Höyüğü

Yozgat ili Sorgun ilçesindeki Alishar Köyü sınırları içerisinde bulunan Alishar Höyüğü, geniş bir ovanın ortasında bulunmaktadır. 30 metrelik yüksekliğe, 520 metrelik uzunluğa ve 350 metrelik genişliğe sahip Alishar Höyüğü, Anadolu'daki büyük höyükler arasındadır. Bölgeyi ilk olarak ünlü arkeolog ve yazar Hans Henning Von Der Osten keşfetmiş ve onun yönetiminde 1927-1932 yılları arasında bölgede kazı çalışmaları yapılmıştır. Höyüğün büyüklüğü, yerleşmelerin dağınıklığı ve bazı dönem yerleşmelerinin birbirini takip etmemesi gibi nedenlerden dolayı bölgedeki yerleşmenin tabakalanması konusunda karışıklık ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda bölgede Kalkolitik Çağ'dan itibaren yerleşimler olduğu ve bu yerleşimlerin sırasıyla, Kalkolitik Çağ, İlk Tunç Çağı, Geçiş Dönemi, Eski ve Yeni Hitit, Frig-Med-Pers, Helenistik-Galat-Roma-Bizans ve Selçuklu-Osmanlı dönemleri şeklinde olduğu belirtilmiştir. Bölgede yapılan kazı çalışmaları sonucunda farklı dönemlere ait çanak çömlek, ayaklı meyvelikler, kadın figürleri, idoller, hayvan figürleri, mühürler, çakmaktaşı ve obsidyenden yapılan bıçak ve oraklar, ok uçları, balta, çekiç, ana tanrıça heykelcikleri, iki kulplu vazolar, tabletler, Hitit dönemine ait Anitta'nın ismi olan tablet ve Frig fibulaları gibi birçok bulguya rastlanmıştır (Ünsal, 2017).

5.1.11 Tavium (Tavion) Antik Kenti

Tavium ya da diğer adıyla Tavion Antik Kenti, Yozgat'ın Merkez ilçesindeki Büyüknefes Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Bölgede 1997-2009 yılları arasında Avusturya'nın Klagenfurt Üniversitesi'nden Karl Strobel yüzey çalışmaları yapmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda bölgenin Hitit ve Frigya dönemlerine kadar uzandığı ancak asıl yerleşimin Galatlar zamanında yapıldığı belirtilmiştir. Bölgenin Hitit döneminde "Taviniya" olarak anıldığı bilinirken, M.Ö. 3. yüzyılda Galatlar

bölgeye gelerek bölgenin adını “Tavion” olarak değiştirmiş ve bölgeye yerleşimler başlamıştır. Kurulduğu dönemden itibaren önemli bir ticaret merkezi olan bu bölgenin, aynı zamanda bölgede Zeus’a ait tunçtan yapılmış heykelin ve kutsal bir alanın tespit edilmesiyle birlikte önemli bir dini merkez olduğu da anlaşılmıştır. Bunlara ek olarak bölgede yapılan çalışmalar sonucunda, aslan heykeli, sütunlar, yüzük taşları, kuş figürleri, mezarlıklar, havuzlar, yol kalıntıları, bir yer altı şehrinin olduğunu belirten görüntüler gibi birçok kalıntıya rastlanmış ve bu kalıntılar detaylı bir çalışmadan ziyade, yalnızca yüzeysel araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir (Çoban ve Erensoy, 2017).

5.1.12 Mercimektepe Höyüğü

Mercimektepe Höyüğü, Yozgat’ın Merkez ilçesindeki Esentepe Mahallesi sınırları içerisinde yer almakta ve 100x140 metrelik bir alandadır. Bu höyükte, 26 Haziran-1 Temmuz 1975 tarihleri arasında Anadolu Medeniyetleri Müzesi ile Kayseri Müzesi’nin işbirliğiyle Levent ZAROĞLU başkanlığında sondaj çalışmaları yapılmıştır. Bu sondaj çalışmaları sonucunda bölgede, kap kacak parçaları, hayvan kemikleri, orak ve insan iskeleti gibi parçalar bulunmuştur. Bundan sonraki dönemlerde ise 1986-1987, 1991-1992 ve 1993-1994 yıllarında dönemin Yozgat Müze Müdürü Musa ÖZCAN başkanlığında bölgede kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu kazı çalışmaları sonucunda da bölgede, mutfak eşyaları, dokuma askıları, küp şeklinde mezarlar, ocaklar, ağırlık, dokuma askıları ve ağırşak gibi çok sayıda kalıntıya rastlanmıştır. Tüm bunlara ek olarak bölgenin M.Ö. 3000 sonlarında yerleşim gördüğü, M.Ö. 2000 yıllarında Hititler döneminde Hattuşaş çevresindeki bir yerleşim yeri olarak kullanıldığı ve basit koruma duvarlarıyla çevrelendiği ve M.Ö. 2000 yıllarında terkedilmiş bir yerleşim yeri olduğu belirlenmiştir (Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2005).

5.1.13 Şah Sultan Türbesi

Şah Sultan Türbesi, Yozgat ilinin Çandır ilçesinde yer almaktadır. Türbe, Alaüddevle Bey’in oğlu Şahrüh Bey’in karısı ve aynı zamanda Şehsuvar Bey’in kızı olan Şah

Sultan Hatun'a aittir. Türbenin içerisinde bulunan lahidin ayakucundaki yazıya göre türbenin H. 905/ M. 1499-1500 tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır (Acun, 1981).

Fotoğraf 5.13 Şah Sultan Hatun Türbesi (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

Şah Sultan Hatun Türbesi, kırmızı kesme taştan yapılmış ve alt kısmı birer sıra aralıklarla beyaz kesme taşlar ile çevrilmiştir. Şah Sultan Hatun Kümbeti altında kripta bulunmakta ve bu kriptaya üç basamaklık bir merdivenle inilmektedir. Asıl girişin üzerindeki alanda beş sıralı mukarnas kullanılmış ve bu mukarnasların altındaki boşluklarda içi katmerli çiçek motifleri bulunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.1.14 Karşlıoğlu Konağı

Yozgat'ın Merkez ilçesinde bulunan Karşlıoğlu Konağı, Genç Osmanlı dönemine aittir ve 1883 yapılmıştır. Konak, 1925 yılından itibaren 1936 yılına kadar Vali Konağı olarak kullanılmıştır. Mustafa Kemal ATATÜRK 3 Şubat 1934 tarihinde Yozgat'ı ikinci kez ziyaret etmiş ve bu konakta kalmıştır. Sonrasında belirli bir süre sonra dönemin belediye başkanı Yusuf KARSLIOĞLU tarafından satın alınmış ve konut

olarak kullanılmaya başlanmıştır. Karshoğlu Konağı, 1979 yılında da Kültür Bakanlığı tarafından kamulaştırılmış ve bir restorasyondan geçirildikten sonra Arkeoloji Müzesi olarak kullanılması planlanmıştır. Bodrum katıyla birlikte üç katlı olan yapı, dikdörtgene yakın kare planlıdır. Yapının hem tavanı hem de tabanı ahşaptan yapılmıştır. Sundurma üzerinde yer alan balkonun üçgen alınlığında Rumca yazılara ve oda kapılarının üzerindeki sonradan kazılan haç şekillerine rastlanmıştır ve bu durum da yapının daha önce Rumlar tarafından kullanıldığını belirtmektedir (Yozgat İl Özel İdaresi, 2010).

5.1.15 Nizamoğlu Konağı (Etnografya Müzesi)

Yozgat'ın Merkez ilçesindeki İstanbulluoğlu Mahallesi'nde yer alan Nizamoğlu Konağı, 1871 yılında yapılmış ve 1985 yılından beri hala Yozgat Etnografya Müzesi olarak kullanılmaktadır. 1871 yılında Rum asıllı olan Vasilaki ve Joanna adlı kişiler tarafından yaptırıldığı söylenmektedir. Yapının mülkiyeti 1875 yılında Fatma Hanım'a, daha sonrasında ise Nizamoğlu Ali Efendi'ye geçmiştir. Yapı içerisinde savaş ve av sahneleri, şehir manzarası ve ormanları gibi resimlerle süslenmiş olmasıyla İç Anadolu'daki önemli konaklar arasındadır (Önal ve Çellek, 2016). Nizamoğlu Konağı, 1975 yılında korunması gereken kültür varlığı olarak tescillenerek restore edilmiş ve 1985 yılında da etnografya müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapıda iki kat bulunmakta ve üst katındaki odalarında ormanlar, av sahneleri, çeşitli hayvan resimleri, Napolyon savaşları ve Tevrat'tan alınmış bazı sahneler resmedilerek sunulmuştur. Bunlar dışında, Cumhuriyet dönemi başta olmak üzere Yozgat'ın yöresel hayatına yönelik birçok eser sergilenmektedir (Özder, Baykasoğlu ve Yalçınkaya, 2007).

5.1.16 Hayri İnal Konağı

Yozgat'ın Merkez ilçesinde, İstanbulluoğlu Mahallesi'nde yer alan Hayri İnal Konağı, mimari açıdan Geç Osmanlı dönemi sivil mimari eserlerinden bir örnek teşkil etmektedir. Yapı, 1979 yılında Gayrimenkul Eski Eserler Yüksek Kurulu tarafından verilen bir kararla korunması gerekli eski eserler kapsamına dahil edilmiştir. Hayri İnal Konağı, bodrum katıyla birlikte üç katlı bir yapıdır. Üst ve alt katı ahşap çerçeveler

arasında taş dolgu şeklinde, bodrum katı ise tamamen taş şeklinde inşa edilmiştir. 2007 yılında Yozgat Belediyesi tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla birlikte restore edilmiştir (Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011).

5.1.17 Yozgat Çamlığı Milli Parkı

Yozgat Çamlığı Milli Parkı, ilin Merkez ilçesinde bulunmakta ve 1958 yılında koruma statüsü verilen ve milli park olarak ilan edilen ilk alandır. Bu özelliğiyle ülkemizdeki milli park anlayışının yasal olarak başlangıç noktasını oluşturmaktadır. İçerisinde birçok endemik bitki ve hayvan türlerini barındırmakta, aynı zamanda da bölge halkı için rekreasyonel bir işleve sahiptir. Yozgat Çamlığı milli park ilan edilmeden önce belirli bir dönem av sahası olarak kullanıldığı ve bu dönemde buradaki ağaçların kesilmesinin yasaklandığı belirtilmektedir. Daha sonraki dönemlerde de Çapanoğlu Mustafa Bey bu bölgeyi özel mülk olarak kullanmış ve bu bölgeden ağaç kesilmesini yasaklamıştır. Bazı söylentilere göre ağaç kesenler öldürülmüştür. 3 Şubat 1934 tarihinde Mustafa Kemal ATATÜRK, Yozgat'ı ikinci kez ziyaret ettiğinde dönemin valisine, Çamlık'ın daha fazla ziyaretçi çekebilmesi için yeterli sayıda bina yapılmasını ve aynı zamanda kendileri için de Çamlık'ta bir köşk yaptırılmasını istemiş ve ayrılırken de tekrar geldiğinde Çamlık'ta kalmak istediklerini belirterek ayrılmışlardır. Yozgat Çamlığı Milli Parkı, hem tarihi açıdan hem sosyo-mekansal açıdan hem de kente kattığı güzel görüntüsüyle önemli kültürel miraslarımız arasındadır (Kılıç ve Kervankıran, 2019).

5.1.18 Karabıyık Köprüsü

Yozgat ili Merkez ilçesinde bulunan Karabıyık Köprüsü, Osmanlı dönemlerinden kalan tarihi bir köprüdür. Köprü'nün üzerinde yazan kitabeden anlaşıldığı üzere, bu köprü Yavuz Sultan Selim tarafından 1516 yılında yaptırılmış ve Mısır seferi sırasında kullanılmıştır. Köprü zaman içerisinde yıpranmış ve 2018 yılında aslına uygun şekilde restore edilmiştir. Restorasyon çalışmaları sonrasında, kitabesi yapının batı kısmına koyulmuştur. Yozgat'taki en eski tarihi yapılardan biridir. 54 metrelik uzunluğa, 4.51 metrelik enine sahip olan köprü'nün kemer açıklıkları 6.60 metredir. Köprü ayaklarında

mahmuzlar bulunmakta ve buna ek olarak da köprü başlangıcındaki baba taşları ve korkuluk duvarı beyaz kesme taştan yapılmıştır (Erdoğan, Kabadayı ve Akın, 2021).

5.1.19 Yozgat Lisesi

Yozgat Lisesi, Yozgat'ın Merkez ilçesinde bulunmaktadır. Yapının giriş kapısında bir kitabe yer almakta ancak kitabenin üzerindeki yazılar kazındığı için okunamamaktadır. Ancak bazı kaynaklara göre yapının 1895-1896 yılında yapıldığı belirtilmektedir. Dikdörtgen planlı olan bu yapı, sarı kesme taştan yapılmış, iki katlı ve kırma çatılıdır. Yapı, doğu-batı doğrultusunda uzanmakta ve dört köşe odası iki yöne doğru çıkıntı yapmaktadır. Ayrıca güney kısmının ortası, üçgen alınlıklı ve iki sütuna oturan cumba şeklinde bir taşkınlık bulunmaktadır. Yüksek tavanlı ve uzun koridorlu olan Yozgat Lisesi'nde uzun koridorların iki tarafına karşılıklı olarak sıralanmış şekilde, hem alt katta hem de üst katta on birer oda bulunmaktadır (Acun, 1981). Günümüzde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak bir lise olarak kullanılmakta ve aktif olarak eğitim-öğretim yapılmaktadır.

5.2 İldeki Somut Olmayan Kültürel Miraslar

5.2.1 Yozgat Atasözleri ve Deyimleri

Yozgat yöresinde günümüzde de hala kullanılmakta olan birçok deyim ve atasözü bulunmaktadır. Bu deyim ve atasözleri, yaygın olarak kullanılan diğer deyim ve atasözleriyle neredeyse aynı anlamları taşımaktadır. Bu bölgede kullanılan bu atasözü ve deyimlerin, yaygın olanlardan farklı olarak kullanımları, yöresel ağzın ve şivenin eklenmesiyle oluşmuştur. Bu kapsamda ildeki yaygın olarak kullanılan atasözleri ve deyimler şunlardır (Türkiye Kültür Portalı, 2022);

- ❖ Abdalın eşiği kaçmış da keşkem de keşkem demiş.
- ❖ Babamın evi uzak olsa, övünmesi kolay olsa.
- ❖ Bağı gör, üzüm olsun. Üzüm yemeye yüzün olsun.
- ❖ Boşboğazın sigarası yanmaz.
- ❖ Dek duranın devesi ölmez.
- ❖ Devenin dişi, avradın yaşı sorulmaz.
- ❖ Düğün evini bilmez, dımbırtıla göbek atar.

- ❖ El sana taşınan, sen ona aşınan var. (El sana taş ile gelsin, sen ona aş ile git.)
- ❖ İstanbul'dan gelen eşek, kırk gün at gibi gezer.
- ❖ İtin akli eksigi, baklavadan pay umar.
- ❖ Kara kazanın yanına varma, karası bulaşır.
- ❖ Kepeğe katsan it yemez, arpaya koysan at yemez.
- ❖ Sıpalı eşek yığın dağıtır.
- ❖ Yal yiyen it, yüzünden belli olur.
- ❖ Aklımda durana kadar karnımda dursun.
- ❖ Bir beziden iki ekmek çıkmaz.
- ❖ Bir köyü eşeğe bindirir, üstüne de kendisi biner.
- ❖ Çayın hakkı üç, ev sahibi gülüyor, içtikçe iç.
- ❖ Değirmene vardım derdim yanmaya, değirmen başladı fir fir dönmeye.
- ❖ El ayrıncı ciğer soğutmaz.
- ❖ Evlek evlek sattık, böyle böyle battık.
- ❖ Tahsil cehli getirir, insanlık öğretmez.
- ❖ Veresi deyince alasım geldi, alacaklı gelince kaçasım geldi.

5.2.2 Yöreye Özgü Efsaneler

5.2.2.1 Gelin Kayası Efsanesi

Yozgat'ın Merkez ilçesinde bulunan Nohutlu Tepesi'nin arka tarafında Cehirlik veya Cehrilik denilen bir alan bulunmaktadır. Bu alanda deve üzerinde oturan geline benzeyen kayalar bulunmakta ve buraya "Gelin Kayası" denmektedir. Efsane ise şöyledir; Bir köyden gelin alayı gelmekte ve bu bölgeden geçmektedir. Tam bu bölgedeyken, gelini esir alarak pazarda satmak isteyen eşkıyalar, gelin alayını çevirirler. Gelin alayındaki erkekler, bu eşkıyalarla çarpışır ve hepsi hayatlarını kaybeder. Gelin ve damat tam yakalanmak üzereyken gelin Allah'a dua eder ve "Allah'ım, bizi bu eşkıyaların eline düşürme. Ya bizi taş et ya da kuş et." diye yalvarır. Bu duadan sonra, oradaki tüm eşkıyalar ve gelin taş olur, damat ise kuş olur ve uçarak uzaklaşır. Gelinin gözlerinden düşen gözyaşları sel olur ve gözyaşının değdiği her yerde kırmızı laleler bitmeye başlar. Zamanla tüm tepe laleler ile kaplanmaya başlar. Her yıl Mayıs ayının ikinci haftasında kutlanan Eğrice'de, Cehrilik laleleri açar ve beyaz güvercinler gökte süzölmeye başlar (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.2.2 Kızlar Kayası Efsanesi

Yozgat'ın Çekerek ilçesinde bulunan yüksek ve sivri bir kayanın üzerinden yaklaşık iki yüz merdivenle inilen bir kaya olan ve Kızlar Kayası olarak anılan kaya ile ilgili anlatılan efsane şöyledir; Zamanında birinde iki gencin evlenmek istediği oldukça güzel bir kız varmış. Bu kız bir keşişin kızıymış. Keşiş, kızını bu iki gence de vermek istemediği için her ikisine de bir şart koşmuş. Gençlerden birinden, bu yüksek kayadan girilerek merdivenlerle Çekerek Irmağı'nın karşı tarafına çıkacak bir yol yapmasını, diğer gençten de bu ırmağın üzerinden geçmek için bir köprü inşa etmesini istemiş. Hangi genç kendisine verilen bu görevi daha erken yerine getirirse kızı o alacaktı. Birbirlerinin durumlarından haberdar olmayan iki genç de kendilerine verilen görevi tamamlamış. Keşiş, köprü yapan gence, diğer gencin daha erken bitirdiğini ve kızı ona vereceğini söylemiş ve bu genç kendini bu kayalıklardan aşağıya atıp intihar etmiş. Kayaya merdiven yapan gence de, diğerinin daha erken bitirdiğini ve kızı ona vereceğini söylemiş. Bu genç de diğer genç gibi kendini kayalıklardan aşağıya atarak intihar etmiş. Bu olaylar üzerine bu kayaya Kızlar Kayası denilmiştir (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.2.3 Şemnel Gazi Efsanesi

Yozgat'ın Kadışehri ilçesindeki Akçakale Köyü'nde bulunan Şemnel Gazi ile ilgili birçok efsane bulunmaktadır. Bu efsanelerden biri şöyledir; Akçakale'de yaşayan Müslümanların komutanı olan Şemnel Gazi, girdiği savaşların hepsini kazanırmış. Şemnel Gazi'yi savaşarak yenemeyeceğini anlayan düşmanlar, kendini Müslüman olarak tanıtan bir kadını Şemnel Gazi'ye eş olarak verirler. Eşiyle arasında geçen bir diyalogda, eşi "Seni hiç kimse yenemiyor, sen çok kuvvetlisin." der. Bunun üzerine Şemnel Gazi de "Allah'ın bana verdiği güçten, kuvvetten dolayı beni kimse yenemez. Beni yenmenin tek yolu sakalımdan koparılan kıllarla parmaklarımın bağlanmasıdır." diye karşılık verir. Bunu duyan eşi, Şemnel Gazi uyuduğunda sakallarından kopardığı kıllarla parmaklarını bağlar ve düşmana haber yollar. Düşmanlar geldiğinde parmakları bağlı olan Şemnel Gazi'yi bir kiliseye götürür ve öldüresiye döverler.

Daha sonra Şemnel Gazi'nin öldüğünü düşünerek ellerini çözerler ve oradan ayrılırlar. Baygın durumdaki Şemnel Gazi, ayıldığında parmaklarının açık olduğunu fark eder ve düşmanla bin ay boyunca savaşır.

Bir diğer efsaneye göre ise; Şemnel Gazi, Akçakale yakınlarında bir ormanda savaşırken, düşmanlardan biri Şemnel Gazi'nin kellesini uçurur. Kellesi uçan Şemnel Gazi, kellesini koltuğunun altına alarak düşmanla savaşmaya devam eder. Bunu gören düşmanlar korku içerisinde kaçmaya başlarlar. Bu sırada orada olan bir kadın Şemnel Gazi'yi göstererek; “Adama bakın, kellesi koltuğunda savaşıyor.” diye bağırınca Şemnel Gazi durumun farkına varır ve olduğu yerde can verir (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.2.4 Aslı-Kerem-Çamlık Efsanesi

Ülkemizin ilk milli parkı Yozgat Çamlığı ile ilgili anlatılan efsane şöyledir;

Diyar diyar dolaşarak Aslı'ya kavuşmak isteyen Kerem'in yolu Yozgat'a düşer. Aslı'yı burada bulamayan Kerem, Çamlık'ın bulunduğu bölgeye bir fidan diker ve “Bu çamdan nice çamlar filizlenir, koruk olur. Bizi söyler bizi fısıldar” diyerek yeniden yollara düşer. Çamlık'a ilk fidanı diken Kerem'dir. O günden beri Çamlık'ta esen hafif bir rüzgarda bile Çamlık'ın sevda türküleri ve içli sevgi ezgileri fısıldadığına inanılmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.2.5 Altından Çapanoğlu Çıkar Efsanesi

Ülkemizde yaygın olarak kullanılan ve karışık bir işin fazla karıştırılmaması anlamındaki “Karıştırma, altından Çapanoğlu çıkar.” deyiminin efsanesi şu şekildedir;

Çapanoğlu Süleyman Bey, misafiriyle birlikte yemek yemektedir ve sofradaki çorbaya ekmeğe doğramaktadırlar. Çapanoğlu Süleyman Bey çorbaya kızarmış ekmeğe doğrarken, misafiri ise beyaz ekmeğe doğrar. Çapanoğlu Süleyman Bey, herkesin kendi doğradığı ekmeği yemesi konusunda misafirini tembihler. Ancak misafir, çorbaya her kaşık daldırdığında ekmeğin hepsini sahiplenir ve kaşığındaki tüm ekmeğin kendisinin olduğunu söyler. Böylelikle ikili arasında bir tartışma başlar ve çorbanın

dibi karıştırılır. Çorbanın dibi karıştırılınca o ekmeklerin Çapanoğlu'nun doğradığı ekmekler olduğu anlaşılır. Bunun üzerine Çapanoğlu Süleyman Bey, misafirine “Karıştırma, altından Çapanoğlu çıkar.” der ve bu söyleyiş zamanla yayılır (T.C. Yozgat Valiliği, 1998).

5.2.3 Yozgat Manileri

Yozgat yöresinde kullanılan maniler, diğer bölgelerdeki manilerle benzerlik içerisindedir. Bu kapsamda Yozgat yöresinde kullanılan maniler şu şekildedir (Türkiye Kültür Portalı, 2022);

- Yozgat'tan mı geldiniz?
Yorulduz öldünüz.
Birimize demiyom,
Cümleniz hoş geldiniz.
- Aya baktım ayaklı,
Kapıları dayaklı
Şu Yozgat'ın kızları
Hepsi elma yanaklı.
- İndim nane biçmeye,
Soğuk sular içmeye
Yârimden haber gelmiş,
Kanatlandım uçmaya.
- Kaşların ince mince,
Ölüyom görmeyince,
Adam bir hoş oluyor,
Yozgatlıyım deyince.
- Çamlık'ta yatır var,
Elinde satırı var,
Bu kadar yorulmazdım,
Yozgat'ın hatırı var.
- Yozgat'ın yolu turna,
Ağaçlar dolu hurma
Demedim mi nazlı yar
Üç günden fazla durma.
- Mani bilirim elli,
Yitirsem yârim belli
Ben yârimi bilirim,
Sağ yüzü çifte benli.
- Yozgat'ın bucağında,
Mum yanar ocağında,
Allah canımı alsın,
Yârimin kucağında.
- Şu giden öçe benzer,
Yüklenmiş göçe benzer,
Akbucağın kızları,
Sürmeli koça benzer.
- Arabası tek atlı,
Yakası kravatlı,
Gönüllenne görümcem,
Kardeşin senden tatlı.

5.2.4 Yozgat Türküleri

Yozgat yöresinde birçok türkü bulunmaktadır. Bu türkülerden bazıları derlenmiş, bazıları ise henüz derlenmemiştir. Birçoğunun efsanesi, hikayesi de bulunan bu türkülerden; Sürmeli Türküsü, Ziya Türküsü, Musa Bey Türküsü, Celal Oğlan Türküsü, Hastane Önünde İncir Ağacı, Şakir Efendi, Turnalar, Yeşil Ayna, Hacıbey Türküsü gibi türküleri ile ilgili efsaneler ve/veya hikayeler bulunmaktadır. Yozgat yöresine ait çok sayıda türkü, TRT repertuarına girmiş ve notaya alınmıştır. Bunlara ek olarak, bu yöreye ait ve birçok insan tarafından bilinen Sürmeli Türküsü'nün kendine özel tavrıları da bulunmaktadır. Bu tavrılar arasında; Zodik tavrı, Efülliye (Habibe ağzı) tavrı, İftariye (Nida ağzı) tavrı, Pezik ağzı ve Zeybek gibi tavrılar bulunmaktadır. Türkünün söylenişi de bu tavrılara göre değişebilmektedir (T.C. Yozgat Valiliği, 1998).

5.2.5 Yöresel Kıyafetler

Yozgat yöresinde özellikle 1950'li yıllar öncesinde yöreye özgü kıyafetler giyilirdi. Bu kıyafetler erkek ve kadınlar açısından farklılık gösterirken, aynı zamanda şehir ve köy hayatlarında da bazı farklılıklar göstermektedir. Köy ve şehir hayatında farklılık gösteren bu kıyafetlerde genel olarak aynı tarz uygulanmakta ancak daha önce de belirtildiği gibi bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Köyde yaşayan kadınlarda görülen kıyafetlere bakıldığında, kadınların kafalarında keçeden dövülmüş ve ön tarafına bazı süslemeler yapılmış bir kırmızı fes görülmekte, fesin üzerine de Tokat yazması denilen bir yazma boynun arkasında düğümlenerek kullanılmaktadır. Buna ek olarak, üç etek, entere şalvar, şalvar, çorap, önlük, çarık ve bel boncuğu kullanılmaktadır. Şehirde yaşayan kadınlarda ise, fes, üç etek, entere şalvar, şalvar, çorap, yemeni ve takı gibi kıyafetler kullanılmaktadır (T.C. Yozgat Valiliği, 1998).

Köylerde yaşayan erkeklerde görülen kıyafetler, fes, göynek, delme yelek, potur, çorap, çarık, şal kuşak ve yağlık iken, şehirde yaşayan erkeklerde ise, fes, gömlek,

delme yelek, aba, kurt ağzı şalvarı, çorap, çerkez kuşağı, yağlık ve kunduradan oluşmaktadır (T.C. Yozgat Valiliği, 1998).

5.2.6 Halk Oyunları

Yozgat bölgesinde birçok çeşitli yöresel halk oyunu bulunmaktadır. Kadınlara yönelik olarak 15 ayrı halk oyunu bulunmakta ve bu oyunu oynayan kadınlar üç etek ve pullu fes giymektedirler. Kadınlara yönelik halk oyunlarında davul, zurna, darbuka, cümbüş, saz ve keman gibi aletler kullanılmaktadır. Burçak tarlası, Kunduralım, Nalinim, Feyli Turnam, Darine, Madımak ve Vıy Vıy en çok oynanan kadın oyunları arasında bulunmaktadır. Erkeklerle yönelik halk oyunlarında ise erkekler, delme yelek, renkli gömlek, şalvar ve püsküllü fes gibi kıyafetler giymektedirler. Yozgat Ağırması, Üçayak, Tekayak, Bopbili, Yerli Gelin, Cemo, Aynalı, Çekirge ve Kamalı gibi oyunlar erkeklerin en çok oynanan oyunlardan bazılarıdır. Bunlara ek olarak bazı yörelerde semahlar da bulunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.7 Yöresel Mutfak Kültürü ve Yemekler

Yozgat yöresinde mutfak kültürünün oldukça gelişmiş olduğu söylenebilir. Öncelikle mutfakta kullanılan eşyalara bakıldığında, aynı malzemeden yapılan ama boyutu farklı olan araç-gereçlere farklı isimlendirmeler yapılmaktadır. Buna ek olarak yöre mutfağında madeni, ahşap ve topraktan yapılmış birçok mutfak eşyası bulunmaktadır. Bunlar arasında, kazan, tencere, sahan, tepsi, sini, leğen, leğence, lenger, kuşene, güğüm, helke, kova, hamur leğeni, karavana, kevgir, çatal alud kabı, sac, sac ayağı, külek, kömçe, et tahtası, ekmek tahtası, küp, desti, dibek, soku, oklava ve yayık gibi ürünler bulunmaktadır. Ayrıca özellikle yöreye özgü yufka ekmek ve yemeklerin pişirilmesi için kullanılan ve “tandırılık” denilen bir mekan bulunmaktadır. Yöreye özgü yemek çeşitliliği de oldukça fazla sayıdadır. Yozgat’ın en meşhur yemekleri arasında, arabaşı, parmak çörek, çanak peyniri, desti kebabı, pezik turşusu, tandır kebabı, çullama, madımak, çiğdem pilavı, kavurga, yarma aşı, omaç, cılbır, hedik, ekşili kabak, gilik, gınnıç, helle, katıklı çorba, salep ve tene pilavı gibi yöresel yemekler bulunmaktadır (Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

5.2.8 El Sanatları

Yozgat'ta geleneksel yöntemle öğrenilen ve yine geleneksel yöntemlerle başkasına öğretme anlayışı kapsamında birçok el sanatı bulunmaktadır. Bu bölgede bulunan geleneksel el sanatları arasında, telli çalgı yapımı, gümüş işlemeciliği, yorgancılık, bıçakçılık, bakır işlemeciliği ve kalaycılık gibi meslekler bulunmaktadır. Ancak günümüzde hazır ürünlere olan yüksek talep nedeniyle yöresel ürünlere olan ilgi ve alaka azalmış durumdadır. Bu yüzden bu mesleklerden neredeyse tamamı unutulmaya yüz tutmuş haldedir. Eski zamanlarda Yozgat bölgesinde bu meslekler oldukça yaygın durumdayken, günümüzde birkaç kişi dışında bu mesleklerle ilgilenen kimse bulunmamaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.9 Gelenek ve Görenekler

Yozgat ili, tarihte birçok farklı millet tarafından göç almış ve bu milletler kendi gelenek ve göreneklerini de Yozgat'ın kendi adetlerine ekleyerek Yozgat'ın bu konuda çeşitliliğe sahip olmasını fazlasıyla sağlamıştır. Yozgat'taki gelenek ve görenekler arasında, nişan, düğün, misafir ağırlama, sünnet, doğum, ölüm ve asker uğurlama gibi birçok uygulama bulunmaktadır.

5.2.9.1 Nişan-düğün geleneği

Yozgat bölgesinde özellikle köylerde görücü usulü ile evlilik geleneği uygulanırdı. Gelin ve damat adayları birbirlerini tanımalarına rağmen damadın ailesi gelin adayının ailesine “ağız yoklama” denilen bir ziyaret gerçekleştirir. Bu ziyarette kesin karar verildiğinde sırada dönürcü gitme adeti vardır. Damat adayının ailesi, dönürcü giderken yanlarına iki yakın akraba alarak kız evine giderler. Kız evine gidildiğinde öncelikli olarak hal-hatır sorma faslı yaşanır ve sonrasında usulüne uygun olarak kız istenir. Gelin adayının ailesi son kararı daha sonra bildireceklerini söyleyerek düşünmek için süre isterler. Sonrasında da bazı akrabalara söylenir ve fikirleri istenir. Bu akrabalarından fikir sorma adeti ise usuldendir. Eğer kızın verilmesi kararlaştırılmışsa erkek evine haber verilir ve erkek tarafı yanlarında bir hocayla birlikte gelir ve hoca dua eder. Bu duruma ise “bitirim dönürlüğü” denilmektedir. Daha sonra nişan günü kararlaştırılır ve hazırlıklar başlar. Nişan gününe yakın bir tarihte

gelin adayına ve gelin adayının yakınlarına özel alışveriş yapılır. Nişan gününde misafirler önce erkek evine giderler. Erkek evinde aileye tebriklerde bulunulur ve sonra kız evine doğru yola çıkılır. Yola çıkmadan kız evine “nişancı geliyoruz” diyerek bir haber yollanır. Kız evine doğru giderken davul ve zurna çalınarak gidilir. Daha önce alınan hediyeler ve takılar da bu sırada götürülür. Bu günden sonra düğün günü kararlaştırılır ve hem düğün gününe kadar hem de düğün gününde yöreye özgü birçok gelenek ve görenek uygulanır (Türkiye Kültür Portalı, 2022)

5.2.9.2 Ölüm-cenaze geleneği

Bu yörede bir ölüm gerçekleştiğinde ölünün çenesi bir tülbentle bağlanır ve bedenini şişmesini engellemek için üzerine bıçak veya makas gibi madeni bir materyal koyulur. Bu sırada hafif sesle Kur'an-ı Kerim okunur. Cenaze yıkandıktan sonra musalla taşına götürülür ve cenaze namazı kılınır. İmamla birlikte defnedilecek yere götürülür ve mezara koyulur. Göğsün Kabe'ye gelmesi için sağ tarafına doğru yatırılır ve daha sonra üzeri toprakla kapatılır. Mezar başında dualar okunarak cenaze evine gidilir. Cenaze evinde ölen kişi için hatim indirilir. Cenazeden yaklaşık 15 gün sonrasında ölen kişinin eşyaları hayır için başkalarına verilir. Kırk gün geçtikten sonra da yemek verilir ve yine Kur'an-ı Kerim okutulur. Elli ikinci günde de yine yemek verilir ve mevlit okutulur (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.9.3 Doğum geleneği

Yozgat yöresinde yeni bir çocuk doğduğunda, doğduğu aya, güne veya haftaya göre isimler verilebilmektedir. Örneğin; bir çocuk Ramazan ayı içerisinde doğduğunda ismi Ramazan, bayram günlerinde doğan çocuğa Bayram, kandil günlerinde doğan çocuklara Kadir, Kadriye veya Berat gibi isimler verilebilmektedir. Çocuk doğduktan birkaç gün sonra ailenin büyük erkeklerinden biri bebeğin sağ kulanı ezan okuyarak ismini fısıldar ve bebeğin ismi konur. Yeni doğan bebeğin ilk banyosu yaptırdıktan sonra kaşlı gözlü olması için gözüne sürme çekilir ve büyüdüğünde zengin olması için banyo suyuna altın atılır. Yörede “al basması” kavramı vardır. Yeni doğum yapan kadını al basmaması için annenin yatağına kırmızı bez bağlanır, odasının ışığı açık kalır. Buna ek olarak, bebeğin göbek bağı düştüğünde, ailenin istediği gibi bir evlat

olabilmesi için bu göbek okul veya cami bahçesine gömülür. Bunun dışında yeni doğan çocuk, cinsiyeti fark etmeksizin, kırkıncı gününe kadar dışarıya gösterilmemeye çalışılır. Hem anne hem de kırkını dolduran çocuk bu süreden sonra dışarıya gösterilebilir ya da ziyarete götürülebilir. Çocuğun ilk dişi çıktığında evde diş hediği hazırlanır. Hazırlanan hedik, çocuğun tepesinden “Başı, dişi ağrımam” anlayışıyla dökülür. Eve gelen misafirlere, komşulara ikram edilir. Diş hediğine gelen misafirler bebeğe hediyeler getirir. Ayrıca çocuğun dişinin çıktığını ilk fark eden kişi, annesi olsa bile, özel bir hediye almalıdır (T.C. Yozgat Valiliği, 1998).

5.2.9.4 Üzerlik tütsüleme geleneği

Kurak yerlerde yetişen ve güzel bir kokuya sahip olan üzerlik otunun dumanının Yozgat yöresinde insanı ferahlattığı ve yorgunluğu giderdiğine inanılır. Hem insanlara hem de hayvanlara tüttürülebilen üzerlik otu genelde dışarıdan bir misafir geldiğinde yakılır (Türkiye Kültür Portalı, 2022). Bunun dışında nazar değmemesi için de nişanlar ve düğünler gibi özel günlerde de üzerlik yakılır ve dumanı etrafta gezdirilir.

5.2.9.5 Asker uğurlama geleneği

Yozgat yöresinde askerlik kutsal bir görev sayıldığından dolayı askere gidecek gencin uğurlanması da ayrı bir öneme sahiptir. Askere gidecek erkeğin askerlik kağıdı geldiğinde işten ayrılır ve arkadaşlarıyla eğlenceye zaman ayırır. Askere gidilmeden yaklaşık on ya da on beş gün önce gencin arkadaşları ve/veya akrabaları genci misafir eder ve ona özel yemekler hazırlanır. Harçlık ve hediye verilir. Bu olaylardan sonra meydanda davul ve zurna eşliğinde toplanılarak halaylar çekilir. Askerlik günü geldiğinde gençle birlikte aile, akrabalar ve arkadaşlar genci uğurlamak için gencin gideceği gara giderler. Genç, taşıta binene kadar orada beklenir ve bu sırada genç omuzlarda taşınarak eğlenceler devam eder (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

5.2.9.6 Arabaşı daveti geleneği

Yozgat yöresinde özellikle kış aylarında her hafta başında bir evde arabaşı ziyafeti olur. Bu ziyafetler oldukça kalabalık geçer ve arabaşı, meyve ve tatlı yenildikten sonra evdeki kişiler çeşitli oyunlar oynarlar. Bu oyunlar arasında “yüksük” oyunu da

bulunmaktadır. Yüksük oyununu kaybeden kişi, gelecek hafta gerçekleştirilecek arabaşı ziyafetine ev sahipliği yapmakla yükümlüdür. Bir sonraki hafta bu oyunu kaybeden kişinin evinde toplanılır ve bu uygulama neredeyse tüm kış boyunca devam eder (T.C. Yozgat Valiliği, 1998).

6. YÖNTEM

6.1 Araştırmanın Amacı

Yozgat ilinde kültürel miras olarak nitelendirilebilecek birçok varlık olduğu düşünüldüğünden dolayı ildeki hem turizm hem de kültürel miras turizminin geliştirilmesi bağlamında Yozgat ilindeki kültürel miras değeri taşıyan eserlerin tanıtılarak hem bölge halkı hem de turizm konusunda söz ve yetki sahibi olduğu düşünülen paydaşlar ve seyahat acenteleri açısından farkındalık oluşturmak ve Yozgat'ın yeni bir turizm destinasyonu olması yolunda çalışmalar yapılmasına örnek olmak amaçlanmaktadır. Ayrıca ilde turizmin gelişimi ve turizm potansiyeli bağlantılı olarak hem ekonomik hem de sosyal faydanın en üst düzeyde sağlanabilmesi için ildeki turizm paydaşlarının Yozgat'ın kültürel miras turizmi potansiyeline bakış açıları, ildeki kültürel miras varlıklarının turizme yönelik kullanımı konusundaki algı ve tutumları belirlenerek kendilerinin turizm algularından kaynaklanan destek eksikliği veya sınırlamaların olup olmadığını tespit etmek çalışmanın diğer amacını oluşturmaktadır. Ayrıca bu eksikliklerin ve/veya sınırlamaların giderilmesi konusunda hem yerel yönetimler hem de merkezi yönetimler açısından farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir.

6.2 Araştırmanın Önemi

Yozgat ili hem ülkemizin önemli turizm merkezlerinin geçiş noktasında bulunmakta hem de içerisinde barındırdığı tarihi, doğal ve kültürel birçok yapıyla birlikte turizm açısından geliştirilmeyi bekleyen bir ilimizdir. Bu çalışma kapsamında kültürel miras turizmi açısından birçok değere sahip olduğuna inanılan Yozgat ilinin, turizm açısından anlaşılabilmesi, ildeki turizm paydaşlarının turizm algısının oluşması/gelişmesi ve bundan sonraki dönemlerde Yozgat'ın turizm sektöründe kalkındırılması ve geliştirilmesi adına oluşturulacak proje, çalışma ve literatüre katkı sağlaması yönünden önem arz etmektedir.

6.3 Araştırmanın Varsayımları ve Kısıtları

Araştırma kapsamında araştırmaya dahil olan turizm paydaşlarının çalışmanın evrenini temsil edebilecek seviyede niteliklere sahip oldukları ve sayılarının yeterli olduğu, araştırma kapsamında kullanılan görüşme formundaki soruların Yozgat ilinin kültürel miras turizmi potansiyelini ve kültürel miras varlıklarının turizme yönelik kullanılmaları konusundaki algı ve fikirleri güvenilir şekilde ölçtüğü, araştırmaya katılan turizm paydaşlarının, yöneltilen soruları doğru şekilde anladıkları ve görüşme formu sorularına gönüllülük esasıyla cevap verdikleri çalışmanın varsayımları arasındadır. Çalışmanın 40 kişiye uygulanması, görüşmelerin belirli dönem içerisinde toplanması, Yozgat Bozok Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde yeterli sayıda akademisyen bulunmaması ve "Covid-19" virüsünün ülkemizde yoğun şekilde görülmesi gibi durumlar araştırmanın sınırlılıkları arasında bulunmaktadır.

6.4 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Yozgat ilindeki tüm paydaşlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Yozgat ilindeki turizm konusunda söz ve/veya etki sahibi olduğuna inanılan merkezi ve/veya yerel yönetimler, turizm işletmeleri, Yozgat Bozok Üniversitesi akademisyenleri ve sivil toplum kuruluşlarının başkanları oluşturmaktadır. Bu kapsamda Yozgat Valiliği, Yozgat Belediyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, konaklama işletmeleri, yiyecek-içecek işletmeleri, seyahat acenteleri, hediyelik eşya işletmeleri ve turizm dernekleri başta olmak üzere sivil toplum kuruluşları gibi kurum/kuruluşlardaki üst düzey yöneticiler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda görüşülen kişiler merkezi/yerel yönetimler, turizm işletmeleri, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenler olmak üzere kategorileştirilmiş ve hep gruptan ortalama onar kişiyle görüşülmüştür. Toplamda görüşülen kişi sayısında 40 kişiye ulaşılmış ve 40 kişinin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir.

6.5 Veri Toplama Aracı, Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Yozgat ilinde bulunan turizm paydaşlarına yönelik yapılan bu çalışma, nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma yöntemi, Yozgat ilindeki kültürel miras varlıklarını ortaya çıkarmak, Yozgat'ta bulunan turizm paydaşlarının ilin kültürel miras turizmi

potansiyeli ve kültürel miras varlıklarının turizme yönelik kullanımı hakkındaki bilgi ve görüşlerini derinlemesine incelemek amacıyla seçilmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma şeklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu doğrultuda Yozgat'taki turizm paydaşlarının kültürel miras algılarına, ildeki kültürel miras varlıklarına hangi düzeyde hakim olduklarına ve bu kültürel mirasların turizme yönelik kullanılmaları konusundaki düşünceleri gibi konular mülakat tekniği kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Katılımcılara daha önceden hazırlanmış görüşme formu verilmiş ve görüşme formuna göre cevap vermeleri istenmiştir. Bu görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Görüşme formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorular, ikinci bölümde ise katılımcıların kültürel miras algılarının ve Yozgat'taki kültürel miras varlıkları ile ilgili düşüncelerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde toplam 7 soru bulunmakta ve bu soruların tamamı Yozgat turizmi ve kültürel mirası ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Yozgat'taki turizm paydaşları ile görüşmeler gerçekleştirilmeden önce telefon ve/veya mail aracılığı ile randevular alınmış ve görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ve MAXQDA programı yardımı ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz tekniği, görüşülen kişi/kişilerden elde edilmiş verilerin özetlenerek yorumlandığı, görüşülenlerin düşüncelerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılar kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkisine göre yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bu çalışma kapsamında katılımcılara yöneltilen sorular samimi ve açık bir şekilde cevaplandırılmıştır. Çalışmada asıl amaç katılımcıların cevaplarının analiz edilmesi olduğundan dolayı katılımcıların isimleri direkt olarak kullanılmamış, bunun yerine tüm katılımcılara "K" kısaltması kullanılarak numaralandırma yapılmasının daha uygun olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda katılımcılar "K1, K2, K3, K4..." şeklinde sınıflandırılmıştır.

7. BULGULAR

Katılımcılara iki bölümden oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular, ikinci bölümde ise kültürel miras kavramı ve Yozgat'ın kültürel miras potansiyeli gibi bilgi ve fikirlerin belirlenmesine yönelik sorular bulunmaktadır. Katılımcılara yöneltilen ikinci bölümündeki sorular şunlardır:

1. Kültürel miras denince aklınıza ne geliyor? Sizce kültürel miras nedir?
2. Yozgat'taki kültürel miras değerleri hakkında bilginiz var mı? Varsa görüşleriniz nelerdir?
3. Sizce Yozgat'ın sahip olduğu kültürel miras değerleri, Yozgat'ın yeni bir turizm destinasyonu olabilmesi için yeterli midir? Konu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
4. Yozgat'taki kültürel miras yapılarının turizme yönelik kullanılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
5. Yozgat'ın turizm sektöründe gelişmesi için yapılan çalışmalar hakkında bilginiz var mı? Varsa bunlar nelerdir?
6. Yozgat'ta turizm gelişmesiyle birlikte bölgede oluşabilecek olumlu/olumsuz sonuçlar sizce nelerdir?
7. Yozgat'ta turizmin gelişmesi için sizce neler yapılabilir?

Yukarıda belirtilen sorulardan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilip, bazı ifadelerle yönelik dağılımlar tablolara aktarılmıştır. Ayrıca sorulara verilen cevaplar MAXQDA programı aracılığı ile görselleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin ifadeler araştırmaya katılan turizm paydaşlarının belirttiği şekilde verilmiştir.

7.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu kapsamda katılımcılardan cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni

durumu, meslekleri, mesleki tecrübeleri, gelirleri, ikamet süreleri ve turizm ile ilgili eğitim durumları ile ilgili sorulara yanıt vermeleri istenmiştir.

Tablo 7.1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

KATILIMCI NO	CİNSİYET	YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MEDENİ DURUM	ÇALIŞTIĞI KURUM	MESLEKİ TECRÜBE (YIL)	AYLIK ORTALAMA GELİR	YOZGAT'TA İKAMET SÜRESİ (YIL)	TURİZM EĞİTİMİ ALDINIZ MI?
1	Erkek	40	Lisansüstü	Evli	Yozgat Valiliği	1	10000 TL	30	Hayır
2	Erkek	56	Lisans	Evli	Yozgat Valiliği	34	8000 TL	56	Hayır
3	Erkek	44	Lisans	Bekar	Yozgat Valiliği	3	5000 TL	40	Hayır
4	Erkek	44	Lisans	Evli	Yozgat Valiliği	14	6000 TL	13	Hayır
5	Erkek	43	Lisansüstü	Evli	Yozgat Belediyesi	10	9000 TL	12	Hayır
6	Kadın	44	Lisans	Bekar	Yozgat Belediyesi	6	6500 TL	21	Rekreasyon Turizmi Eğitimi
7	Erkek	51	Lisans	Evli	Yozgat Belediyesi	12	7000 TL	51	Hayır
8	Erkek	45	Lisans	Evli	Yozgat Belediyesi	2	6000 TL	38	Hayır
9	Erkek	50	Lisansüstü	Evli	İl Milli Eğitim Müdürlüğü	2	8000 TL	24	Hayır
10	Kadın	45	Lise	Evli	Yozgat Belediyesi	11	3000 TL	45	Hayır
11	Erkek	58	Lise	Evli	Otel Sahibi	15	5000 TL	58	Hayır
12	Erkek	38	Önlisans	Evli	Otel Müdürü	15	3500 TL	38	Hayır
13	Erkek	55	Lise	Bekar	Otel Sahibi	2	5000 TL	55	Hayır
14	Erkek	50	Lise	Evli	Otel Müdürü	10	3000 TL	40	Hayır
15	Erkek	38	İlkokul	Evli	Yeme-İçme İşletme Müdürü	25	2800 TL	38	Hayır
16	Erkek	60	Lise	Evli	Yeme-İçme İşletme Sahibi	50	7000 TL	60	Hayır
17	Erkek	60	Lise	Evli	Yeme-İçme İşletme Sahibi	2	5000 TL	60	Hayır

Tablo 7.1'in Devamı

18	Erkek	65	İlkokul	Evli	Yeme-İçme İşletme Sahibi	42	5000 TL	50	Hayır
19	Erkek	52	Lise	Evli	Seyahat Acentesi Müdürü	11	5000 TL	40	Hayır
20	Erkek	62	İlkokul	Evli	Hediyelik Eşya İşletme Sahibi	40	2500 TL	62	Hayır
21	Erkek	48	Lise	Evli	Hediyelik Eşya İşletme Sahibi	15	2500 TL	48	Hayır
22	Erkek	30	Lisansüstü	Bekar	Kalkınma Ajansı	4	10000 TL	4	Alternatif Turizm Faaliyetleri Semineri
23	Kadın	34	Lisansüstü	Bekar	Kalkınma Ajansı	8	7000 TL	1	Turizm ve Otel İşlt. Lisans
24	Erkek	61	Lise	Evli	STK Başkanı	15	3000 TL	50	Hayır
25	Erkek	58	Önlisans	Evli	STK Başkanı	11	6000 TL	32	Hayır
26	Erkek	55	Lisans	Evli	STK Başkanı	9	5000 TL	21	Hayır
27	Erkek	40	Lise	Evli	Basın-Yayın Mensubu	9	2850 TL	40	Hayır
28	Erkek	43	Lisansüstü	Evli	STK Genel Sekreteri	8	4500 TL	20	Hayır
29	Erkek	37	Önlisans	Evli	STK Müdürü	5	5000 TL	25	Hayır
30	Erkek	49	Lisans	Evli	STK Başkanı	4	10000 TL	49	Hayır
31	Erkek	41	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	25	7500 TL	11	Turizm İşletmeciliği Doktora
32	Erkek	30	Lisansüstü	Bekar	Bozok Üniversitesi	6	7600 TL	3	Turizm İşletmeciliği Doktora
33	Erkek	34	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	10	8000 TL	8	Konaklama İşletmeciliği Öğretmenliği
34	Erkek	38	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	12	10000 TL	12	Hayır
35	Erkek	35	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	10	8500 TL	6	Hayır
36	Kadın	35	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	10	9000 TL	25	Hayır
37	Erkek	67	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	28	13000 TL	1	Hayır
38	Erkek	39	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	8	8000 TL	8	Hayır
39	Kadın	38	Lisansüstü	Bekar	Bozok Üniversitesi	10	8300 TL	10	Hayır

Tablo 7.1'in Devamı

40	Erkek	59	Lisansüstü	Evli	Bozok Üniversitesi	32	15000 TL	2	Hayır
----	-------	----	------------	------	-----------------------	----	----------	---	-------

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında, araştırmaya katılan 40 turizm paydaşının 35'ini erkekler oluştururken, yalnızca 5 kişi kadınlardan oluşmaktadır. Bu 40 katılımcıdan 33'ü evli olduğunu, geriye kalan 7'si ise bekar olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda katılımcıların 30-67 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Yaş durumlarına bakıldığında, 30-41 yaş aralığında 15 kişi, 42-53 yaş aralığında 11 kişi, 54-65 yaş aralığında 12 kişi ve 65 yaş üzerinde ise 2 kişi olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında ise, 40 katılımcıdan 16'sı lisansüstü, 8'i lisans, 10'u lise, 3'ü önlisans ve 3'ü de ilkökul düzeyinde eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çalıştıkları kurum/kuruluşlarına bakıldığında, 10 katılımcının Yozgat Valiliği, Yozgat Belediyesi ve Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda çalıştıkları, 11 kişinin konaklama, yiyecek-içecek, hediyelik eşya ve acente gibi turizm işletmelerinin sahipleri ve/veya yöneticileri oldukları, 9 kişinin kalkınma ajansı, basın-yayın ve sivil toplum örgütlerinde görev yaptıkları, 10 kişinin de Bozok Üniversitesi bünyesinde akademisyen olarak çalıştıkları belirtilmiştir.

Katılımcıların görev aldıkları kurumlardaki mesleki tecrübeleri 1-50 yıl aralığındadır. 1-11 yıl arasında mesleki tecrübeye sahip 25 kişi, 12-23 yıl arasında mesleki tecrübeye sahip 7 kişi ve 24 ve üzeri yıllarda mesleki tecrübeye sahip 8 kişinin bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların aylık ortalama gelirlerine bakıldığında en düşük gelirli katılımcının 2500 TL, en yüksek gelirli katılımcının ise 15000 TL gelire sahip olduğu görülmektedir. Gelir seviyesi 2500-5000 TL arasında olan katılımcı sayısı 17, 5001-7500 TL arasında olan 8 kişi, 7501-10000 TL arasında olan 13 kişi ve 10000 TL'den daha fazla gelire sahip 2 kişi bulunmaktadır.

Bunlara ek olarak katılımcılardan Yozgat'ta ikamet sürelerini belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların cevaplarına göre Yozgat'ta en az ikamet süresi 1 yıl, en fazla ikamet süresi de 62 yıldır. Yozgat'ta 1-15 yıl arasında ikamet eden 13 katılımcı, 16-30 yıl arasında ikamet eden 7 katılımcı, 31-45 yıl arasında ikamet eden 9 katılımcı ve 46

yıldan fazla ikamet eden 11 katılımcı bulunmaktadır. Ayrıca katılımcıların daha önce turizm ile ilgili bir eğitim ve/veya kurs almadıkları sorulmuştur. Katılımcılardan elde edilen cevaplara göre 40 katılımcıdan 34'ü turizm ile ilgili herhangi bir eğitim ve/veya kurs almadığını belirtirken, yalnızca geriye kalan 6 katılımcı konuyla ilgili bir eğitim aldığını belirtmişlerdir.

7.2 Katılımcıların Kültürel Miras Algılarına Yönelik Bulgular

Katılımcılara ilk olarak “Kültürel miras denince aklınıza ne geliyor? Sizce kültürel miras nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bazı katılımcı cevapları şu şekildedir;

“Somut kültürel miras yaşadığımız topraklarda bizden önce yaşamış toplulukların bırakmış olduğu her türlü kalıntıdır. Soyut kültürel miras ise lehçe, dil, türkü, hikaye vb.dir. Bu söylediklerim kültürel mirastır.” (K4)

“Atalarımızdan kalan tarihi şeyleri tanıtarak, koruyarak gelecek nesillere aktarılması gereken eserlerdir.” (K10)

“Atalardan kalan değerlere denir bence. Bize kalan ve bizden de gelecek nesillere bırakılacak değerlerdir.” (K14)

“İlin coğrafi ve kültürel değerleriyle bütünleşmiş, potansiyel olarak ortaya çıkmış ya da çıkarılmayı bekleyen değerlerdir.” (K22)

“Yaşadığımız yerdeki yaşatılmaya çalışılan örf, adet, gelenek gibi geçmişten gelen kültürel miraslardır. Yapılan yemekler bile bir mirastır.” (K28)

“Örneğin, bir telkari işlemeciliği, tarihi yapı, oyunlar gibi insanların geçmişten günümüze değin bıraktığı değerler. İnsanların sahip olduğu somut olan ve olmayan şekilde ifade edebileceğimiz belirli bir geçmişe sahip olan kültürel varlıklar şeklinde yorumlanabilir. ...” (K32)

“Bir toplumun din, gelenek, âdet, bilim, sanat, tarih alanlarında ürettiği, o topluma özel, o toplumun tarih ve kimliğinin ifadesi olan maddi-manevi değerlerin ve eserlerin tümü.” (K37)

“Kültürel miras; geçmişten aldığımız, günümüzde deneyimlediğimiz ve gelecek nesillere aktardığımız mirastır. Bir topluluk tarafından geliştirilen gelenekler, uygulamalar, yerler, nesnelere, sanatsal ifadeler ve değerler dahil olmak üzere nesilden nesile aktarılan yaşam biçimlerinin bir ifadesidir.” (K39)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, bazı katılımcılar kültürel mirası yalnızca somut olarak algılamakta, bazı katılımcılar ise hem somut hem de somut olmayan kültürel miras şeklinde algıladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların kültürel miras kavramı ile ilgili düşünceleri birbirleriyle oldukça benzer durumdadır. Bu doğrultuda aşağıdaki tablo şekillenmiştir.

Tablo 7.2

Katılımcıların Kültürel Miras Algıları

Kültürel Miras Tanımında Kullanılan İfadeler	Katılımcılar
Geçmişten gelen, Atalarımızdan, dedelerimizden, ecdatlardan kalan, tarihten günümüze kalan vb.	K1, K2, K4, K5, K7, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K19, K21, K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K36, K39
Cami, hamam, kule, köprü, türbe, heykel vb.	K9, K11, K19, K20, K21
Gelenek-görenek, örf, adet, giysi, dil, türkü, hikaye, yemek, inanç vb.	K4, K17, K18, K23, K26, K28, K30, K32, K33, K34, K36, K37, K39
Gelecek kuşaklara, nesilden nesle, çocuklarımıza vb. aktarılması gereken	K3, K5, K6, K10, K14, K17, K27, K32, K33, K39
Diğer	K8, K22, K24, K35, K38, K40

Katılımcıların cevaplarına göre, katılımcıların çoğu (40 kişinin 27’si) kültürel mirası tanımlarken, kullandığı tanımda geçmişten gelen, atalarımızdan, dedelerimizden kalan, tarihten günümüze ulaşan gibi ifadeler kullanmıştır. Yine bazı katılımcılar ilgili tanımlamayı yaparken, cami, hamam, türbe, heykel vb. ve gelenek-görenek, örf, adet,

atalarımızdan, gelecek, günümüze, insanların, tarih, kültür, yöresel, gelenek gibi kelimelere rastlanmaktadır.

7.3 Katılımcıların Yozgat'taki Kültürel Miras Varlıklarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Yozgat'taki kültürel miras değerleri hakkında bilginiz var mı? Varsa görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bazı katılımcılar cevapları ise şu şekildedir;

“Roma Hamamı, Kerkenes Harabeleri, Desti kebabı, Arabaşı gibi değerlerimiz var.” (K2)

“Roma Hamamı, Kerkenes Harabeleri ve Saat Kulesi, Çapanoğlu Camii, gelenek ve göreneklerimiz, köy odalarındaki sohbetlerimiz gibi değerlerimiz var.” (K7)

“Hayri İnal Konağı, Etnoğrafya Müzesi, Cehirlik Bölgesi, Roma Hamamı, Çapanoğlu Camii, Fatih Camii, Çamlık Milli Parkı, Karslıoğlu Konağı, Divanoğlu Konağı, Cevizlioğlu Konağı ve köy odalarımızdaki sohbet oyunları vs.” (K10)

“Saat kulesi, çapanoğlu camii, tandır kebabı, desti kebabı, arabaşı çorbası, roma hamamı gibi tarihi kültürel eserlerimiz var.” (K15)

“Sarıkaya roma hamamı, sit alanı olan 8-9 bölge, tarihi konaklar tahrip edilmiş maalesef. Önemli kültürel gastronomi şehri olacaktır. Önemli değerler var.” (K23)

“Yozgat'ta benim bildiğim bir kültürel miras yok. Birkaç konak var sadece, onlar da kayboldu gitti zaten.” (K29)

“Sürmeli Türküsesü mesela ya da Sarıkaya Roma hamamı, Çamlık milli parkı, ama bunların yeteri kadar tanıtılmadığını hatta Yozgat yerlilerinin de bu değerlere sahip çıkmadığını düşünüyorum.” (K36)

“Osmanlı'nın son dönemine ait mimari eserler, mezarlıklar ve çeşitli hazirelerdeki mezar taşları, yemek kültürüne yönelik olarak özellikle tandır ve testi kebabı, çevresel estetik ve ülkemizin ilk milli parkı olan çamlık önemlidir.” (K40)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, Yozgat'ta bulunan kültürel miras varlıkları arasında genel olarak somut kültürel miraslar öne çıkmaktadır. Bazı katılımcılar ildeki hem somut hem de somut olmayan kültürel miraslara da değinmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki tablo şekillenmiştir.

Tablo 7.3

Yozgat'taki Kültürel Miraslara İlişkin Görüşler

Yozgat'ta Bulunan Kültürel Miras Varlıkları	Katılımcılar
Sarıkaya Roma (Kral Kızı) Hamamı	K2, K3, K4, K5, K7, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K19, K20, K22, K23, K27, K28, K32, K36, K39
Kerkenes Harabeleri	K2, K3, K7, K9, K11, K19, K22, K25, K27, K28, K39
Yozgat Çamlığı Milli Parkı	K10, K12, K14, K16, K21, K27, K36, K39, K40
Çapanoğlu (Büyük) Camii	K4, K5, K7, K10, K14, K15, K16, K20, K21, K27, K33, K35, K37, K39
Yöresel evler, konaklar vb.	K6, K10, K13, K14, K19, K23, K24, K25, K26, K28, K29, K33, K39
Yöresel yemekler (Yozgat Arabaşısı, Parmak Çöreği, Desti Kebabı, Tandır Kebabı vs.)	K2, K15, K16, K25, K26, K35, K37, K39, K40
Türkü, deyim, hikaye, masal vs.	K4, K7, K17, K25, K26, K30, K31, K32, K36, K39
Diğer	K1, K8, K18, K34, K38

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, birçok katılımcının Yozgat'ın Sarıkaya ilçesinde bulunan Kral Kızı (Roma) Hamamı ile ilgili bilgileri olduğu belirtilmiştir. Kerkenes Harabeleri, Yozgat Çamlığı Milli Parkı, Çapanoğlu Camii ve yöresel evler, konaklar gibi eserler katılımcıların verdikleri cevaplar arasında öne çıkmaktadır.

Kral Kızı (Roma) Hamamı'nı, çeşka kelimesi Çeşka Kalesi'ni, tandır kelimesi Tandır Kebabı'nı ve Fatih kelimesi de eski bir kilise olan Fatih Camii'ni belirtmektedir.

7.4 Katılımcıların Yozgat'ın Destinasyon Yeterliliğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Sizce Yozgat'ın sahip olduğu kültürel miras değerleri, Yozgat'ın yeni bir turizm destinasyonu olabilmesi için yeterli midir? Konu hakkında görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltmiştir. Bazı katılımcıların cevapları ise şu şekildedir;

“Yeterlidir. Gerekli çalışmaları yapmak gerekir. Turistlerin sosyal imkan ihtiyaçları giderilirse yeni bir destinasyon için yeterliyiz. Konuyla ilgili de çalışmalar yapılıyor.”
(K1)

“Şu anda değildir. Çünkü Yozgat'ın yeni bir destinasyon olabilmesi için doğa ve kültürel turizmi en iyi şekilde turizme sunmak gerekir. Bununla ilgili de yapılması gereken birçok şey var. Çok eksik var.” (K5)

“Yozgat çok eski bir tarihe sahip ama yozgatta turistleri cezbedecek bir eser olduğunu düşünmüyorum. Özellikle yerli turistleri cezbedecek termal sularımız var sadece”
(K17)

“Değildir. Turist buraya niye gelsin? Her şeyden önce bir gösterişi yok şehrin. Ben çocukken turist gelir kendi kilisesini gezerdi ama şimdi yerli turist bile gelmez.”(K20)

“Aslında Yozgat tarihi eserleriyle turizm kenti olabilmesi için yeterlidir. Ama şu anda biz yeteri sahip çıkamıyoruz. Yozgat halkı olarak oldukça yetersiziz.” (K27)

“Bence Yozgat'ın turistik çekiciliği olan hiçbir yanı yok. Turist gelse bile gösterecek bir değerimiz yok.” (K29)

“Yeterlidir. Mesela Yozgat'ta tarihi ve turistik kültürel turizmi ön plana çıkaracak bir ring hattı kurulamamış. Örneğin Akdağmadeni ilçesine gidip oradan da başka bir ilçeye gidecek imkan yok.” (K30)

“Sahip olunan kültürel mirasın tek başına yeni bir turizm destinasyonu olmasına yeterli olacağını düşünmüyorum. Bunların yanı sıra fiziksel şartların ve insan faktörünün de destinasyon olmaya yeterli olması gerektiğini düşünüyorum.” (K36)

“Sadece kültürel miras olarak belki bir turizm destinasyonu olarak yeterli olamayabilir. ancak sahip olunan diğer turizm kaynakları (doğal vb.) ile birleştirilerek bir turizm destinasyonu oluşturulabilir.” (K38)

“Aslında çoğu kentin sahip olamadığı kültürel mirasa sahip Yozgat. Fakat bu destinasyonun sağlanabilmesi adına yerel yönetimin herhangi bir politika izlediğine şahit olmadım. Sonuçta bu şehirden çok sayıda üst düzey insanlar da çıkmış ama turizmin gelişmesine, kültürel mirasın öne çıkarılmasına herhangi bir katkı sağlanamamış ne yazık ki.” (K39)

Katılımcıların cevaplarına göre, katılımcıların neredeyse tamamı ildeki kültürel miras varlıklarının yeni bir destinasyon olabilmesi için yeterli olabileceğini düşünse de ildeki eksikliklerden ve bu eksikliklerin giderilmemesinden bahsetmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 7.4

Yozgat'ın Destinasyon Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Yozgat'ın Yeterliliğine İlişkin Görüşler	Katılımcılar
Yeterlidir/Yeterli sayılabilir/ Olabilir	K1, K2, K3, K4, K8, K9, K11, K12, K14, K18, K22, K25, K27, K28, K30, K31, K32, K34, K35, K37, K39, K40
Yeterli değildir.	K5, K6, K7, K10, K13, K15, K16, K17, K19, K20, K21, K23, K24, K26, K29, K33, K36, K38
Yeterlidir ancak... / Yeterli değildir çünkü...	
Yeterli düzeyde tanıtım/reklam yapılmıyor.	K6, K7, K12, K13, K16, K21, K26, K28, K31, K33, K34, K35, K37
Turistlere yönelik otel, eğlence merkezi vb. eksikliği var.	K1, K2, K9, K10, K15, K32, K35
Yeterli düzeyde Yatırım/destek/teşvik/önem yok.	K4, K5, K6, K7, K11, K13, K21, K22, K24, K26, K31, K34, K39

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, araştırmaya dahilindeki katılımcıların yaklaşık olarak yarısı Yozgat'taki kültürel miras varlıklarının yeni bir destinasyon olabilmesi için yeterli olduğunu düşünürken, yaklaşık diğer yarısı ise yeterli olmadığını düşünmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, neredeyse tüm katılımcılar ilin yeterli düzeye sahip olduğunu düşünseler bile ildeki eksikliklerden bahsetmişlerdir. Bu eksiklikler arasında ildeki tanıtım/reklam eksikliği ve turizm sektörüne gereken önemin, yatırımın ve/veya teşvik çalışmalarının olmaması ön plana çıkmaktadır. Ayrıca katılımcılar, ilde turistlerin zaman geçirebilecekleri ve geldiklerinde konaklayabilecekleri otel ve eğlence merkezi gibi tesislerin olmamasını da bu sebepler arasında belirtmişlerdir.

7.5 Katılımcıların İldeki Kültürel Mirasların Turizme Yönelik Kullanımına İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Yozgat'taki kültürel miras yapılarının turizme yönelik kullanılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bazı katılımcılar şu şekilde cevaplar vermiştir;

“Kültürel miraslar mutlaka turizme kazandırılmalıdır. Çünkü geçmişi herkesin öğrenmesi gerekir. Geçmişini bilmeyen geleceğe emin adımlarla yürüyemez.” (K2)

“Yapıların yaşaması için içinde insan nefesi olmalıdır. Kullanılmalıdır.” (K4)

“İnsanlar farklı bir yere gittiğinde oranın tarihini, yemeğini, halk oyunlarını merak ediyor. Mesela ben bir yere gideceğim zaman internetten o bölgeyle ilgili araştırmalar yapıp ona göre plan yaparım. Kültürel etkileşimin artmasını sağladığından dolayı kültürel mirasın turizme kazandırılmasını destekliyorum. Turizm açısından bunlara çok ihtiyacımız var. Desteklenmesi gerekiyor bence.” (K6)

“Kültür ve Turizm Bakanlığı çalışma yapmalı, yerel yöneticilerin de çalışmaları lazım. Böyle bir şey olsun isterim, destekliyorum.” (K12)

“Özellikle tarihi değerler olduğu için turizme kazandırılırken çok iyi planlanması gerekiyor. Sahip çıkılmadığı için iyi onarılması gerekiyor. Korunmaları çok önemli.” (K23)

“Yeteri kadar tanıtım yaparak turizm açısından büyük bir adım atmış oluruz. Bu şekilde basamakları tek tek değil, tek adımda çok yükseğe çıkarız.” (K27)

“Sahip olunan değerlerin korunarak ve gelecek nesilleri göz önünde bulundurarak turizme kazandırılması gereklidir. Hem ekonomik hem sosyal niteliğin devamı için bölgeye katkı sunacaktır.” (K32)

“Keşke kullanılsa, tanıtımı yapılsa, sahip çıkılsa, ama maalesef Yozgat için oluşan algı turizm için pek uygun gelmiyor bana. Hal bu ki ne kadar da güzel ilçeler var, turizm için çok uygun olabilecek.” (K36)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, katılımcıların neredeyse tamamının Yozgat'ta bulunan kültürel miras varlıklarının turizme yönelik kullanılması konusuna olumlu baktığı görülmektedir. Bazı katılımcılar bu tür varlıkların turizme yönelik kullanılması için önerilerde bulunurken, bazı katılımcılar ise bu varlıklar turizme yönelik olarak kullanıldığında ne gibi sonuçların ortaya çıkacağına ilişkin düşünceler ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar, Yozgat'taki kültürel miras varlıklarının turizm açısından kullanılmaya başlamasından önce, ildeki altyapı çalışmalarının giderilmesi gerektiğini düşünmektedir. Seyahat acenteleri ile işbirliği içerisine girmek, Yozgat'ı bir kültür rotasına dahil edebilmek ve ildeki tarihi dokuyu ön plana çıkarmak gibi çalışmaların olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak, Yozgat halkının da turizm konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği de öneriler arasındadır. Bu kapsamda, Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel yöneticiler, belediyeler gibi yönetimlerin bu konuda daha fazla çalışma yapması gerektiğini vurgulamışlardır. Çünkü turistleri bölgeye çekmeden önce, onların rahat edebilmesi için bazı çalışmalar yapılması gerektiğine inanılmaktadır.

Bazı katılımcılar ise, Yozgat'taki kültürel mirasların turizme yönelik kullanılması durumunda olumlu sonuçlar elde edileceğini belirtmişlerdir. Daha fazla ekonomik

gelir, daha fazla iş imkânı, daha fazla yatırım sebebi gibi konular bu olumlu sonuçlar arasında bulunmaktadır. Aynı zamanda bu tür yapıların turizme yönelik kullanılması konusunda oldukça profesyonel bir destek alınması gerektiği, koruyarak kullanma ilkesine bağlı kalınarak yapılmasının zorunlu bir ihtiyaç olduğu gibi konulara değinilmiştir.

7.6 Yozgat'ta Turizme Yönelik Olarak Yapılan Çalışmalara İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Yozgat’ın turizm sektöründe gelişmesi için yapılan çalışmalar hakkında bilginiz var mı? Varsa bunlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bazı katılımcıların cevapları ise şu şekildedir;

“... Mesela “Çanak Peyniri” ürünüme yönelik çalışmalarımız var. Doğu Express ile yolculuğa çıkan her vatandaşın ilimize uğrayarak peynir tatmasını ve almasını istiyoruz. Genel anlamda “Cheese Road” rotası oluşturma çalışmaları var. ... Yoğun şekilde turist çeken Nevşehir’den ilimize karşılıklı şekilde rota oluşturma çalışmaları var. Ayrıca bir turizm ürününün pazarlanabilmesi için de dikkat çekici ve merak uyandırıcı hikayelere sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden bazı yapılarımıza yönelik kurgusal olaylar oluşturmayı hedefliyoruz. ...” (K1)

“Turizm paydaşlarının katıldığı seminerler düzenlendi. Komşu şehirlerdeki seyahat acenteleri ve rehberleri ağırlandı. Bazı turizm forumlarına katılım sağlandı.” (K2)

“Roma hamamı ile ilgileniliyor. Çevresi genişletiliyor. Ayrıca kadın girişimcilere de destek sağlandı. Yöresel yemekler yapılıyor. Kazı çalışmaları devam ediyor. Ametist taşı ile ilgili de bazı çalışmalar yapılıyor.” (K9)

“Hiçbir çalışma yapılmıyor. Yapılsa bilirim ama yapılmıyor.” (K10)

“Hiçbir şey yapılmıyor. Buraya kendi misafirimiz bile gelmiyor. En ufak bir çalışma bile yok.” (K20)

“On adet destinasyon rotası oluşturuldu. Visit London uygulamasından örnek alarak Visit Yozgat adıyla uygulama yapılıyor. Yabancı birinin Yozgat’ı bilmeyen birinin

profesyonel bir şekilde yardım alacağı bir uygulama olacak. Süreç oldukça iyi işliyor şu an.” (K22)

“Haberim yok. Çünkü yapılsa bile duyurusu yapılmıyor. Mesela benim oturduğum evin birkaç sokak ötesinde bir tarihi ev var, çok kötü durumda ve restore edilmiyordu. Bir tanıdığım vesilesiyle ben orasının restore olduğunu öğrendim. Ne bir tabela, ne bir haber ne de bir duyuru yapıyorlar. Bu tür onarımlardan kimsenin haberi olmuyor.” (K26)

“Kamu kurumları bu konularda çeşitli girişimlerde bulunmaktadır ancak özel sektör güçsüz ve yeteri kadar ilgili olmadığı için yetmemektedir.” (K34)

“Yozgat'ta 10 yıldır görev yapmaktayım. İl dışından gelen birisi olarak bulunduğum kentin miraslarını ilgilim ve amatör fotoğrafçılığım sayesinde öğrendim. Arada bir farkındalık için etkinlik düzenleniyor. Ama kesinlikle yeterli değil.” (K39)

“Yozgat'ta da Turizm Fakültesi var. Onların da önceki yıllar çalışmaları olmuştur. Ayrıca, Yozgat'ta düzenlenen sempozyumlarda da bu konularla ilgili oldukça önemli bildiriler sunulmuştur. Ayrıca, Meslek Yüksekokullarındaki bazı öğretim görevlilerinde bu konularla ilgili özel çalışmaları mevcuttur. Yine Yozgat yöresine ait sanatçıların katıldığı bir sergi düzenlenmiştir.” (K40)

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde, bazı katılımcılar Yozgat'ta turizm sektörü için hiçbir çalışma yapılmadığını belirtirken, bazı katılımcılar ise yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Çalışma yapılmadığını belirten katılımcılar, çalışma yapılırsa bile reklamı/duyurusu yapılamadığı için bu tür çalışmalardan habersiz kaldıklarını belirtmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 7.5

Yozgat'ta Turizme Yönelik Çalışmalara İlişkin Görüşler

Katılımcı Görüşleri	Katılımcılar
Çalışma yapılmıyor. / Bilgim yok.	K10, K12, K13, K14, K15, K16, K19, K20, K21, K24, K26, K31, K35, K37
Tanıtım çalışmaları yapıldı/yapılıyor.	K4, K6, K7, K23, K28, K29, K36, K38, K39, K40
Çevre düzenleme çalışmaları yapıldı/yapılıyor.	K5, K9, K18, K27, K30
Paydaşlar arası işbirliği çalışmaları yapıldı/yapılıyor.	K1, K2, K3, K18, K40
Tescil, restorasyon vb. çalışmalar yapıldı/yapılıyor.	K8, K11, K17, K22, K25, K32, K33, K34

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katılımcılar arasından azımsanmayacak sayıda katılımcının Yozgat'taki turizme yönelik olarak yapılan çalışmalar hakkında bilgisinin olmadığı ve/veya herhangi bir çalışma yapılmadığını belirtmişlerdir. Geriye kalan katılımcılar ise, bu çalışmaların tanıtıma, çevre düzenlemesine, paydaşlar arası işbirliğine, tescil ve restorasyon gibi çalışmalara yönelik çalışmalar olduğunu belirtmişlerdir.

Yapılan tanıtım çalışmaları arasında, başta Kral Kızı (Roma) Hamamı olmak üzere bazı yapıların çekimleri yapılarak sosyal medyaya yönelik çalışmalar olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Yozgat'a yönelik bir mobil uygulamanın tasarlandığı paylaşılırken, bazı turizm fuarlarına da katılım gerçekleştirildiği söylenmiştir. Çevre düzenleme çalışmaları da yine Kral Kızı (Roma) Hamamı, Çapanoğlu Camii ve bazı konakların çevrelerinin düzenlenerek yapının daha fazla ön plana çıkması için yapılan çalışmalar olduğu vurgulanmıştır. Paydaşlar arasındaki yapılan çalışmalarda, hem ildeki hem de çevre illerdeki turizm paydaşlarının bir araya gelerek bazı plan ve projelere yönelik olarak çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Bunların dışında Yozgat'ta bulunan tarihi konaklara yönelik tescilleme ve restorasyon çalışmaları yapıldığı da katılımcıların görüşleri arasındadır.

7.7 Yozgat'ta Turizmin Gelişmesiyle Birlikte Ortaya Çıkacak Sonuçlara İlişkin Bulgular

Katılımcılara “Yozgat'ta turizmin gelişmesiyle birlikte bölgede oluşabilecek olumlu/olumsuz sonuçlar sizce nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve bazı katılımcı cevapları aşağıda belirtilmiştir.

“Kültürel etkileşimle birlikte halkın bakış açısı değişir ancak turizmin kaçınılmazı olan kültür yozlaşması da yaşanır. Korunması gereken yapılar harap edilebilir, bunlara zararlar verilebilir.” (K1)

“Şehrimize para gelir. Ek iş kaynağı olur. Sonuçta turizm bacasız fabrikadır. Misafirperverliğimizi de gösterme şansımız olur. Olumsuz bir sonuç olmaz bence.” (K2)

“Olumsuz bir şey olmaz. Turistler kalite getirir. Ekonomik rahatlama getirir. Bir şehre dışardan para girince büyür. Bu da Yozgat için turizmle olur. Göç eden vatandaşlar birkaç günlüğüne gelse bile Yozgat için iyi olur. İşletmelerin kaliteleri de artar.” (K5)

“Turizm geliştiği zaman birçok değerın önemi artıyor. Ekonomik olarak çok katkısı olur. Festivallerde farklı milletlerden kişiler getirip kültürel etkileşim arttırılır. Bu şekilde hem kendimizi tanıtmaya şansımız hem de eksiklerimizi görme fırsatımız olur. Yozgat'ın tercih edilme oranı artar. Göç engellenir. Her kesimdeki insanın ihtiyaçları karşılanır. Daha fazla eser gün yüzüne çıkar. Olumsuz olarak da ön yargılar artabilir.” (K6)

“Yozgat'ta turizm açısından konaklama işletmeleri çalışmıyor. Oteller hep pazarlamaya yönelik çalışıyor. Gelişebileceğini düşünmüyorum. Kaç yıldır gelişmiyor zaten, artık gelişmez bence.” (K12)

“Turizm gelişirse olumsuz sonuç olmaz. Farklı kültürlerle tanışılır. Ekonomik olarak büyürüz. Anlayışımız farklılaşır ve ben bunu olumlu görüyorum. ...” (K17)

“Nohutlu Tepesi'ne su çıkarsa Yozgat'ta turizm gelişir. Yani imkansızdır.” (K20)

“Olumsuz sonuçları olmaz. Ekonomiye katkısı olur. Yozgat’ın tanınırlığı artar. Misafirperverliğimiz öne çıkar. Yerel halkın görgüsü artar. Diğer insanların da Yozgat hakkındaki bakış açıları değişir. Önyargılar ortadan kalkar. Unutulmaya yüz tutmuş gelenek görenek gibi değerlerimize sahip çıkma oranımız artar.” (K26)

“Kırsal göç azaltılabilir, il ekonomisi için ilave gelir kaynağı oluşturulabilir. Olumsuz olarak ise özellikle doğal turizm kaynakları bilinçsiz kullanım nedeni ile tahrip edilebilir.” (K38)

“Yozgat konumu itibariyle gelişebilecek bir kent olmasına rağmen komşu illerde bu gerçekleşirken Yozgat'ta bu gelişim sağlanamamış. Turizmin gelişmesinin ilk bakışta sadece olumlu sonuçları olduğu düşünülse de elbette olumsuz sonuçlar da doğuracaktır. ... Gerekli tedbirler alınarak doğal ve beşeri ortamın doğallığını bozmadan ve bölgede yaşayan halkın da katılımı sağlanarak problemler en aza indirilebilir. Ekonomik etkileri olumlu görünmekte fakat sosyal, kültürel ve çevresel etkileri arka plana atılmaktadır. ... Yerel halkın turistin yaşantısından çevresine verebileceği zarara kadar çok sayıdaki konularda olumsuz görüşlerinin oluşabileceğini düşünmekteyim.” (K39)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, birçok katılımcının Yozgat'ta turizmin gelişmesiyle birlikte olumlu sonuçların ortaya çıkacağını savunduğu ve olumsuz sonuçların olmayacağını belirttiği görülmektedir. Ayrıca bazı katılımcılar ise Yozgat'ta turizmin gelişmesinin imkansız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların cevapları göz önüne alınarak aşağıdaki tablo şekillenmiştir.

Tablo 7.6

Yozgat'ta Turizmin Gelişmesiyle Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar

Katılımcı Görüşleri	Katılımcılar
Yozgat'ta turizm gelişmez.	K12, K20, K35
Olumlu Sonuçlar	
Ekonomik katkı	K2, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K21, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K33, K34, K36, K37, K38, K39, K40

Tablo 7.6'nın Devamı

İstihdam artışı	K2, K4, K7, K10, K15, K27, K30
Dışarıya göçün azalması	K4, K5, K6, K10, K27, K38
Yerel halkın bilinçlenmesi	K1, K3, K8, K18, K26, K33, K34, K39
Kültürlerarası etkileşim	K1, K2, K6, K8, K9, K13, K15, K16, K17, K21, K22, K26, K37, K39
Olumsuz Sonuçlar	
Kültürel yozlaşma	K1, K4, K22, K31, K32
Yerel halkın turistlere karşı tutumu	K34, K36, K39
Yapıların tahrip edilmesi	K1, K38,
Herhangi bir olumsuzluk olmaz	K2, K3, K5, K9, K10, K11, K13, K15, K16, K17, K18, K19, K21, K26, K27, K29, K30
---	K7, K13, K23, K24, K25, K28, K33, K34, K37, K40

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katılımcılar arasından 3 kişi Yozgat'ta turizmin gelişmesinin imkansız olduğunu savunmaktadır. Geriye kalan katılımcıların büyük bir çoğunluğu, Yozgat'ta turizmin gelişmesiyle birlikte ekonomik anlamda olumlu gelişmeler olacağını düşünmektedir. Buna ek olarak, ilde istihdam artışı, dışarıya göçün azalması, yerel halkın bilinçlenmesi ve kültürlerarası etkileşim gibi olumlu sonuçlar konusunda birçok katılımcının hemfikir olduğu görülmektedir. Yozgat'ta turizmin gelişmesiyle birlikte yeni işletmeler açılacağı ve iş olanağının artacağına inanılmaktadır. Bundan dolayı da daha fazla iş imkanına sahip olan yerli halk arasından göç etmek isteyen/etmeyi düşünen bireylerin sayısı azalacaktır. Ayrıca Yozgat'a farklı kültürlerdeki insanların gelmesiyle birlikte, hem Yozgat halkı kendi kültürünü tanıtmaya hem de bu insanların kültürlerini öğrenme imkanı bulacaklarından dolayı kültürlerarası etkileşimin de artacağı düşünülmektedir.

Bölgede oluşabilecek olumsuz sonuçlara bakıldığında, katılımcıların önemli bir kısmının turizmin gelişmesi sonucunda herhangi bir olumsuz sonuç olmayacağını belirttiği görülmektedir. Bazı katılımcılar ise farklı kültürlerle tanışma durumunda ilin kendi kültürünü kaybedeceğini düşünmektedir. Ayrıca Yozgat halkının turistlere karşı davranış ve tutumlarının olumsuz sonuçlar doğuracağı belirtilmektedir. Buna ek olarak

“Tesisleşme yapılmalı, seyahat acenteleri açılmalı/çalışmalı, kesinlikle tanıtım yapılmalı, nitelikli personel gerekli, yöresel işletmeler açılmalı, E-88 karayolu işlevsel olarak kullanılmalı ve herkes işini iyi/düzgün yapmalıdır.” (K2)

“Öncelikle turizme yönelik yapılar açığa çıkarılıp onarılmalıdır. Ziyaretçilerin konaklayabileceği tesisler yapılmalı ve turizm sektöründe çalışacak iş gücüne eğitim verilmelidir.” (K4)

“Tanıtım kesinlikle yapılmalı. Ama her şeyden önce hizmet eksikleri tamamlanmalı. Tadilat, tamirat, restorasyon yapılmalı ki tanıtım sonucunda gelenler kalabilsinler. Yerli halkın turizme hazırlanması gerekiyor. Altyapı sorunları çözülmeli, halkın turizme teşviki sağlanmalıdır. Şehir festivalleri arttırılmalı, bize ait her türlü halk oyunu, türkü, yemek gibi değerlere sahip çıkılmalıdır. Ayrıca nitelikli personel yetiştirilmeli ve her bireyin katkı sağlaması gerekiyor. ...” (K6)

“Bence Yozgat'ta turizmin gelişmesi için tek yol var. Bu da çamlık milli parkının kullanılmasıdır. Oraya yönelik yatırımlar yapılmalı, bahçe, havuz, kayak merkezi ve otel gibi yatırımlar yapılmalı. Çamlık dışında turisti çekebileceğimiz bir değerimiz bence yok.” (K14)

“Kültürel aktiviteler arttırılmalı, eğlence mekanları açılmalı. Tanıtım yapılmalı. Yöresel yemeklerimizi bile başka şehirler sahipleniyor. Bunların üzerine düşüp sahip çıkılmalı.” (K15)

“Turistler rahat bir ortam ister. Konaklama, yeme içme ve emniyet ister. Bu çalışmalara yoğunlaşılmalı. Farklı ve enteresan bilgiler öğrenmek ister. Bunlara yönelik çalışmalar yapılmalı. Yozgat yeni bir süreç yaşıyor. Şehirleşme süreci... Köyden gelen çok oluyor. Bu yüzden de köy kültürü ve ticareti ön planda. İnsanlar turizme karşı farkındalığı yok. Eğitim ve bilgi verilmeli. Hızlı tren, havaalanı vb. çalışmalar yapılıyor ama hızlandırılmalı. Ulaşım önemli. Yatırımcılara teşvik verilmeli. İnsanlar buraya yatırım yapmalı.” (K17)

“Fatih Camii’nin öncelikle yeniden kiliseye çevrilmesi lazım. Bu şekilde turiste cazibe oluşur. Burası geçiş yolu olmaktan çıkarılmalı, tanıtımı yapılmalı. Acentelerle birlikte iş birliği yapılmalı.” (K20)

“Yetkililer canla başla çalışmalı, idealist olmalılar. Turizm güzergahlarına Yozgat dahil edilmeli. Bütün tarihi ve turistik yerler tespit edilmeli ve bol bol tanıtım yapılmalı. Katalog, dergi vb. tanıtıcı ürünler çıkarılmalı. Altyapı çalışmaları yapılmalıdır. Turizm alanında hizmet edecek bireylerin bilgiyle ve eğitimle donatılmalıdır. Ulaşım şartlarının geliştirilmesi lazım. Turistin ilgisini ve merakını çekecek olaylar gerçekleştirilmeli. Kültür ve turizm derneklerinin projelerine destek ve önem verilmeli. STK’lar da işin içine dahil edilmelidir.” (K26)

“Yozgat’ı deniz kenarına taşımak gerekir, başka türlü Yozgat’ta turizm gelişemez.” (K35)

“Kapsamlı bir turizm stratejisi oluşturulmalı. çevre destinasyonlarla entegrasyon sağlanmalı ve Yozgat’taki tüm kurumların (kamu - özel) içerisinde olduğu bir eylem planı oluşturulmalıdır.” (K38)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, tüm katılımcıların neredeyse tamamı, Yozgat’ta turizmin gelişebilmesi için ortak önerileri sunmuşlardır. Bu kapsamda aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 7.7

Yozgat’ta Turizmin Gelişmesine Yönelik Öneriler

Katılımcı Görüşleri	Katılımcılar
Tanıtım yapılmalı	K2, K5, K6, K7, K11, K12, K13, K15, K16, K21, K26, K27, K28, K29, K30, K32
Yerel halk bilinçlendirilmeli	K5, K6, K9, K10, K13, K17, K25, K28, K31, K39
Nitelikli personel istihdam edilmeli	K1, K2, K4, K5, K6, K26
Üniversite, STK, yerel yönetimler ve işletmeler gibi tüm kamu/özel kurumlar işbirliği içerisinde olmalı	K3, K10, K18, K19, K20, K21, K22, K24, K25, K26, K28, K30, K37, K38, K39, K40

Tablo 7.7'nin Devamı

Tesisleşme yapılmalı	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K13, K14, K15, K17, K33
Turizme gereken/daha çok önem verilmeli	K13, K23, K25, K26, K33, K40
Profesyonel şekilde plan ve proje oluşturulmalı	K22, K23, K26, K31, K37, K38, K39, K40

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan 40 turizm paydaşından 16'sı Yozgat'ta turizmin gelişebilmesi için hem ilin hem de ildeki turistik çekiciliğe sahip eserlerin tanıtımının yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yine aynı şekilde 40 katılımcının 16'sı, üniversite, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve turizm işletmeleri gibi turizm paydaşlarının birlikte hareket etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. 40 turizm paydaşından 13'ü ise turistleri çekebilecek ve/veya gelen turistleri bölgede tutabilecek konaklama işletmeleri, eğlence merkezleri gibi tesisler kurulması gerektiğini belirtirken, 40 katılımcının 10'u da Yozgat halkının turizm konusunda bilinçlendirilmesi için eğitim/kurs verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Ayrıca 40 katılımcının 8'i, ilde turizm sektörünün gelişebilmesi için profesyoneller tarafından yürütülecek plan ve proje geliştirme yapılması önerisinde bulunmuştur. Buna ek olarak 40 katılımcının 6'sı turizm sektöründe çalışacak elemanların nitelikli bireyler olması gerektiğini, bu sektörde çalışanlara/çalışacaklara turizm konusunda eğitimler verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yine 40 katılımcının 6'sı ise hem yerel halkın hem de yöneticilerin turizme gereken önemi vermediklerini, Yozgat'ta turizmin gelişebilmesi için daha fazla önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Katılımcıların cevaplarına göre aşağıdaki kelime bulutu oluşturulmuştur.

Şekil 7.4 Yozgat'ta Turizmin Gelişmesi İçin Önerilere Yönelik Kelime Bulutu

Yukarıdaki kelime bulutu incelendiğinde, katılımcıların en çok kullandığı kelimelerin; tanıtım, tesisleşme, yapılmalı, eğitim, altyapı gibi kelimeler olduğu görülmektedir. Bu kelime bulutunda görülen kelimeler daha önce oluşturulan tablo ile paralellik göstermektedir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

İletişim ve ulaşım başta olmak üzere birçok alandaki teknolojik gelişmeler nedeniyle bireylerin daha fazla boş zamanı ortaya çıkmış ve gelir seviyeleri artan bireyler bu boş zamanlarını değerlendirebilmek için farklı arayışlara girmişlerdir. Çoğunlukla deniz-kum-güneş üçlemesini tercih eden bireylerin ilgileri farklılaşmış ve hem bu farklılaşma sebebiyle hem de şehir kalabalığında yaşadıkları gürültü, stres gibi sorunlarından uzaklaşma isteğiyle daha önce görmedikleri ve orijinalliği ve/veya doğallığı bozulmamış varlıklara sahip bölgelere seyahat etme isteği artmaya başlamıştır. Bu durum da kültür turizmi ve kültürel miras turizmini ön plana çıkararak yeni destinasyonların oluşmasına etki etmiştir.

Bu durumun farkına erken varan ülke ve bölgeler, hem turizmin faydalarından en üst düzeyde yararlanabilmek hem de ülkelerin ve bölgelerin kalkınması, ülke ve bölge imajının oluşması/gelişmesi için bu yönde yatırımlar yapmaya başlamıştır. Bir bölgedeki turizm konusunda yetki ve/veya söz sahibi olan bireyler/kurumlar/kuruluşlar, yani turizm paydaşları, kendi bölgelerinin daha fazla turiste hitap edebilmesi ve daha fazla tercih edilmesi için sahip oldukları kültürel miras öğelerini ön plana çıkarmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Turizm paydaşları, kendi bölgelerindeki kültürel miras varlıklarının ihtiyaç duyduğu bakım, onarım gibi işlemlerin giderilmesine öncülük ederek, hem kültürel mirasların korunmasına hem de kültürel mirasların turizme yönelik olarak kullanılmasına yardımcı olmaktadır. Turizm paydaşlarının hem kültürel miras hem de turizm kavramlarına algıları, bu konudaki çalışmalarına ne denli önem verdiklerini göstermektedir.

Anlatılanlar ışığında, Yozgat ilinin M.Ö. 5000 yıllarına kadar uzanan tarihiyle içerisinde birçok kültürel miras barındırdığı ve bu kültürel mirasların değerlendirilmeyi beklediği düşünülmektedir. Yozgat ili sınırları içerisinde konaklar, camiler, kiliseler, antik kentler, hamamlar gibi somut öğeler ve yöresel giysiler, efsaneler, türküler, gelenek-görenekler gibi somut olmayan öğeler başta olmak üzere daha birçok kültürel miras varlığının yer alması bu düşünceyi destekler niteliktedir. Hem tarihi hem de kültürel açıdan büyük önem arz eden bu varlıkların birçoğu

günümüzde turistik çekim gücü olarak kullanılmamakta olduğu, ilde turizme yönelik çalışmaların görülmediği ya da çok az sayıda olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışmada, birçok önemli kültürel miras varlığına sahip olduğuna inanılan Yozgat ilindeki hem kültürel miras varlıkları tanıtmak hem de ildeki turizm paydaşlarının bu kültürel mirasların turizme yönelik olarak kullanılması konusundaki algı ve tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca ilin turizm sektöründe gelişmemesinin nedeninin turizm paydaşlarının turizm ve kültürel miras algılarının eksikliklerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı ve turizm paydaşları başta olmak üzere, yerli halk ve diğer yöneticiler açısından farkındalık oluşturmak çalışmanın diğer amaçları arasındadır. Bu kapsamda ildeki Yozgat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yozgat Belediyesi gibi kurumlardaki üst düzey yöneticiler, Yozgat Bozok Üniversitesi akademisyenleri, ildeki yöresel yiyecek-içecek, hediyelik eşya ve konaklama işletmelerinin sahipleri ve/veya müdürleri ve kültür ve turizm alanında öne çıkan sivil toplum kuruluşlarının başkanları dahil olmak üzere 40 turizm paydaşı ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan turizm paydaşlarının tamamına yakınının erkek, evli ve turizm ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı görülmektedir. Eğitim seviyelerinde görülen 16 katılımcının lisansüstü düzeyinde eğitim alması, Yozgat Bozok Üniversitesi akademisyenlerinin de araştırma dahilinde olmasından kaynaklanmaktadır. Akademisyenler haricindeki katılımcıların çoğunluğunun lise ve lisans düzeyinde eğitim aldıkları belirlenmiştir. 30-67 yaş aralığına sahip olan katılımcıların mesleki tecrübeleri 1-50 yıl aralığında değişmektedir. Yapmış olduğu meslekte oldukça yeni olan turizm paydaşlarının yanı sıra oldukça uzmanlaşmış turizm paydaşları da bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Yozgat'ta ikamet süreleri 1-62 yıl aralığında değişmekte olan turizm paydaşlarından bazıları Yozgat'ta doğup büyümüş bireylerden oluşurken, bazıları ise Yozgat'a yeni gelmiş ya da birkaç yıldır Yozgat'ta yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Gelir seviyelerinde 2500TL-15000TL gibi oldukça büyük bir fark görülse de katılımcıların yarısına yakını 2500TL-5000TL gelir seviyesine sahiptir.

Yozgat'taki turizm paydaşlarının kültürel miras algılarını belirlemeye yönelik olarak yöneltilen soruya verdikleri cevaplara göre, tüm katılımcıların kültürel miras algılarının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Katılımcıların genel olarak verdikleri yanıtlarda, geçmişten günümüze kalan, atalarımızın, dedelerimizin bize bıraktığı, gelecek nesillere aktarılması gereken, somut ve somut olmayan tarihi eserler gibi ifadeler kullanmaları bu düşüncüyü desteklemektedir. Buna ek olarak katılımcıların Yozgat'ta bulunan kültürel miraslar hakkındaki soruya verdikleri cevaplara göre; Kral Kızı Hamamı, Çapanoğlu Camii, Kerkenes Harabeleri, konaklar, yöresel yemekler ve türkü, hikaye, efsane gibi varlıklar ön plandadır. İldeki turizm paydaşları arasında bu eserler daha popüler durumdayken, Alişar Höyüğü, Başçavuş Camii, kiliseler, Şah Sultan Hatun Türbesi gibi eserlere pek fazla değinilmemiştir. Aynı zamanda yöreye özgü maniler, kıyafetler, el sanatları gibi kültürel miras öğelerinin de paydaşlar arasında ön planda olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda, katılımcıların Yozgat'taki kültürel miras varlıkları hakkındaki bilgilerin belirli bir düzeyde olduğu ancak bu düzeyin yeterli olmadığı söylenebilir.

Yozgat'ın sahip olduğu kültürel miras varlıklarının yeni bir destinasyon olabilmesi için yeterli olup olmadığı konusunda tüm katılımcıların tereddütleri olduğu söylenebilir. Yeterli olduğunu düşünen paydaşlar, düşüncelerine “ama” ifadesi ile devam etmekte ve ildeki eksikliklerden bahsetmekte, yeterli olmadığını düşünen paydaşlar ise “çünkü” ifadesi ile düşüncelerine devam ederken yine aynı eksikliklerden bahsetmektedir. Bu eksiklikler arasında en çok ön plana çıkan ve neredeyse tüm paydaşların ortak düşüncesi olan eksikliklerin, tanıtım yapılmaması, tesis eksikliği ve yatırım, destek yokluğu gibi eksiklikler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Yozgat'ta turizme yönelik yapılan çalışmalar hakkındaki turizm paydaşlarının görüşlerine göre, birçok turizm paydaşı, herhangi bir çalışmanın yapılmadığını veya herhangi bir bilgisinin olmadığını belirtirken, bazı katılımcılar ise tanıtım, çevre düzenlemesi ve paydaşlar arası işbirliği gibi çalışmalar yapıldığını belirtmiştir. Bu kapsamda katılımcıların, Yozgat'ın yeni bir destinasyon olması yolundaki sorunlardan haberdar olduğu söylenebilir.

Turizm paydaşlarının önemli bir kısmı Yozgat'taki kültürel miras varlıklarının turizme yönelik olarak kullanılmasını desteklediğini belirtmiştir. İldeki bazı eserlerin

günümüzde turistlerin kullanımına açık olduğunu belirten görüşlerin olmasının yanı sıra, bazı katılımcılar, ildeki birçok kültürel mirasın turizm amaçlı kullanılmadığını belirtmiştir. Bu kapsamda katılımcıların kültürel mirasların turizm amaçlı kullanımına bakış açısının olumlu olduğu söylenebilirken, neredeyse tüm katılımcıların bu konuda birçok eksikliğin bulunduğu ve bu eksikliklerin giderilmeden böyle bir süreç başlamanın etkisiz olacağı konusunda hemfikir oldukları belirlenmiştir.

Araştırma dahilindeki turizm paydaşları, Yozgat'ta turizmin gelişmesiyle birlikte, Yozgat'a önemli miktarda ekonomik faydanın sağlanacağını, farklı kültürler öğrenerek etkileşime geçileceğini ve böylece de Yozgat halkının bu konuda bilinçleneceğini düşünmektedir. Aynı zamanda yeni iş imkanları doğacağından dolayı da dışarıya göçün önemli ölçüde engelleneceği de belirtilmiştir. Birçok katılımcı, turizm geliştiğinde herhangi bir olumsuzluk olmayacağını düşünürken, bazıları ise Yozgat'ın kendi kültürünü zamanla kaybedebileceğini ve Yozgat halkının turistlere karşı olumsuz tavırlar sergileyebileceğini düşünmektedir. Ayrıca bazı katılımcıların Yozgat'ta turizmin gelişmesinin imkansız olduğunu belirtmesi de dikkat çekmektedir. Bu kapsamda katılımcıların, Yozgat'ta turizm sektörünün gelişmesi durumunda ortaya çıkabilecek olumlu/olumsuz gelişmeler konusundaki farkındalıklarının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan turizm paydaşlarının düşüncelerine göre, Yozgat'ta turizmin gelişebilmesi için tanıtım yapılması, yerel halkın bilinçlendirilmesi, paydaşların birlikte hareket etmesi, tesisleşme yapılması, profesyonel bir şekilde planlama ve proje yapılması, turizm sektörüne gerekli önemin verilmesi ve bu sektördeki çalışacak bireylerin nitelikli bireyler olması gerektiği konular olmazsa olmazlar arasındadır. Özellikle Yozgat Bozok Üniversitesi akademisyenleri arasında plan ve proje sürecinde profesyonel destek alınması düşüncesi yaygın durumdayken, sivil toplum kuruluşları arasında paydaşların birlikte hareket etmeleri gerektiği ve kendilerinin de bu süreçlere dahil edilmesi düşüncesi ön plandadır. Bazı katılımlar, turistlerin zaman geçirebilecekleri, konaklayabilecekleri ve eğlenecekleri alışveriş merkezi, kaliteli konaklama işletmeleri ve eğlence merkezleri gibi tesislere ihtiyaç olduğunu, bunlara yönelik çalışmalar yapılması gerektiği önerisinde bulunmuştur. Bu kapsamda turizm paydaşlarının, Yozgat'ta turizmin gelişebilmesi için hangi etkenlerin gerekli olduğu,

hangi konulara öncelik verilmesi gerektiği ve mevcut durumdaki eksikliklerin giderilmesi konusunda farkındalıklarının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, Yozgat'ta bulunan turizm paydaşlarının kültürel miras algılarının yeterli düzeyde olduğu ancak ildeki kültürel miras potansiyelinin yeterince farkında olmadıkları söylenebilir. Ayrıca ildeki kültürel mirasların turizm destinasyonlarına dahil edilse bile çözülmesi gereken birçok sorun olduğu da paydaşlar tarafından vurgulanmıştır. Kültürel miras varlıklarının turizm amaçlı kullanımı konusunda neredeyse tüm paydaşların olumlu düşünceleri olduğu belirlenmiştir. Anlatılanlar ışığında bu çalışma kapsamında sunulan öneriler şu şekildedir;

- İldeki turizm potansiyelinin belirlenerek geniş ölçülü bir turizm planlaması oluşturulmalıdır.
- Yerel halka, kültürel miras ve turist kavramları başta olmak üzere turizm konusunda eğitim/kurs düzenlenmeli, böylece yerel halkın turizme bakış açısı oluşturulmalı/geliştirilmelidir.
- Oluşturulan/oluşturulması planlanan projelere yerel halk başta olmak üzere sivil toplum örgütleri, üniversite gibi tüm turizm paydaşları dahil edilmelidir.
- İldeki kültürel miras turizmi açısından çekim oluşturabilecek kaynakların belirlenmesi için derin bir çalışma oluşturulmalı ve bu kaynakların çekicilikleri ön plana çıkarılarak turizm pazarına dahil edilmelidir.
- Yozgat'ın, turizm açısından gelişmiş destinasyonlara yakınlığı göz önünde bulundurularak ulaşım konusunda çalışmalar yapılarak, konum avantajı üst düzey fayda sağlayacak şekilde kullanılmalıdır.
- İldeki kültürel miras varlıkları, ilin turizmine katkı sağlayacak şekilde restore edilmelidir.
- Ülke çapında düzenlenen ulusal ve/veya uluslararası festivallere katılım sağlanmalı, bu festivaller göz önüne alınarak Yozgat'ta yeni festivaller düzenlenmelidir. Düzenlenen bu festivallerde, yerel halka ve sivil toplum kuruluşlarına belirli sorumluluklar verilerek onların da turizmin içerisinde yer almaları sağlanmalıdır.
- Önemli sorunlar arasında olduğu düşünülen altyapı eksiklikleri giderilmelidir.

- Bölgede turizme yatırım konusunda teşvik sağlanmalı, bu teşvikler ile birlikte potansiyel turistlerin bölgede geçirebilecekleri gün sayısını arttırmak amaçlanmalıdır.
- Bölgenin turizm çekiciliğini arttırmak amacıyla, tanıtım ve/veya reklam filmleri hazırlanmalı, bu filmler ulusal/uluslararası kitle iletişim araçları aracılığıyla potansiyel turistler ile bağlantı kurulmalıdır.
- Turizm paydaşlarının birçoğunun turizm hakkında herhangi bir eğitim/kurs almadığı görüldüğünden, tüm turizm paydaşlarına turizm hakkında eğitim verilmelidir.
- Yerel yönetimler başta olmak üzere tüm turizm paydaşlarının turizm sektörüne gereken/daha fazla önemi vermesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Yozgat'taki gastronomi ürünlerinin de potansiyel turistler için önemli olduğuna inanıldığından dolayı, bu ürünlerin tanıtımları konusunda yeni fikirler üretilmelidir.
- Yozgat'ın turizm imajı açısından bir turizm sembolü oluşturulmalı, sonrasında yapılacak, başta tanıtım çalışmaları olmak üzere, çalışmalarda bu sembol kullanılmalıdır.
- Yozgat'ın farklı ilçelerindeki kültürel miras varlıkları turizme kazandırılmalı, böylece tek bir bölgede oluşabilecek turist yoğunluğu önlenerek, aynı zamanda ildeki kültürel miras turizminin sürekli ve dengeli bir şekilde büyümesi sağlanmalıdır.
- Yozgat'taki el sanatları konusunda çalışmalar yapılmalı, hem yerli halk hem de potansiyel turistlerin bu çalışmalara dahil edilmesi sağlanmalıdır.
- Yozgat'taki kültürel miras varlıkları tek tek belirlendikten sonra bu varlıkların görselleştirmeleri yapılarak magnet, anahtarlık gibi hediyelik eşyaların üzerine yerleştirilmelidir.
- Yapılan/yapılması planlanan tanıtım çalışmaları, özellikle son dönemlerde insanların oldukça fazla zaman geçirdiği sosyal medya mecralarında da yapılmalıdır.
- Sarıkaya ilçesinde bulunan Kral Kızı (Roma) Hamamı, 2018 yılından beri UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi'nde yer almaktadır. Yapının UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınması için çalışmalar yapılmalıdır.

- İlde bulunan tüm kültürel miras varlıkları için gerekli kurumlarla işbirliği içerisinde girerek UNESCO'ya başvuru yapılmalıdır.
- Yozgat il sınırlarına, yolcuların dikkatini çekebilmek için bilgilendirici, tanıtıcı levhalar asılmalıdır.
- Oluşabilecek hava, görüntü ve ses kirliliğini önlemek amacıyla bisiklet yolları yapılmalıdır.
- Üniversite başta olmak üzere tüm eğitim kurumlarında öğrencilere yönelik olarak Yozgat'ın sahip olduğu kültürel miras varlıklarının korunması, geliştirilmesi ve tanıtılması konusunda eğitimler verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acun, H. (1981). Yozgat ve yöresi Türk devri yapıları. *Vakıflar Dergisi*, 13, 635 – 715.
- Ahmad, A. (2013). The constraints of tourism development for a cultural heritage destination: the case of Kampong Ayer (Water Village) in Brunei Darussalam. *Tourism Management Perspectives*, 8, 106-113.
- Ahunbay, Z. (2007). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Ahunbay, Z. (2019). *Kültür mirasını koruma ilke ve teknikleri*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Akın, E. S., & Öztürk, E. (2017, Mayıs 4-6). *Turizm ve tarihi çevre koruma etkileşiminin Yozgat kenti örneğinde incelenmesi*. 2. Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Aksoy, A., & Enlil, Z. (2012). Kültürel miras yönetiminde çağdaş yaklaşımlar. A. Aksoy, & D. Ünsal (Ed.) İçinde, *Kültürel miras yönetimi* (S. 2-29). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Artun, E. (2008). *Halk kültürlerinin gelecek kuşaklara taşınması*. İstanbul: Halk Kültürü Araştırmaları Kitabevi Yayınları.
- Asatekin, N. G. (2004). *Neyi, niçin, nasıl korumalıyız?* Ankara: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı.
- Atasoy, F., İnceöz, S., & Öztürk, İ. (2018). Kırsal turizm kapsamında gerçekleştirilen kültür turizmi: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası örneği. *Uluslararası Kırsal Turizm Ve Kalkınma Dergisi*, 2(1): 06-14.
- Avcı, M. (2020). Turizmde gelişmenin, yöre halkı üzerinde oluşturduğu toplumsal ve kültürel etkilerin araştırılması: Kastamonu örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 540-556.
- Avcı, O. (2016). Yozgat Başçavuşoğlu Camii ve süslemeleri üzerine düşünceler. *Journal Of Ottoman Legacy Studies (JOLS)*, 3(5), 49-70.
- Aygün, H. M. (2011). Kültürel mirası korumada katılımcılık. *Vakıflar Dergisi*, 35, 191-213.
- Baran, A. (2016). Kerkenes kazısı 2012-2013 yılları çalışmaları ve yerleşimin tanımlanması üzerine değerlendirmeler. *Mediterranean Journal Of Humanitie (MJH)*, 7(2), 49-87.

- Basmacı, D. (2017). Kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlerin rolü: Beyoğlu Belediyesi örneği. *AURUM Journal Of Engineering Systems And Architecture*, 1(2), 77-90.
- Baykal, D., & Şahin, E. (2014). Türkiye’de turizm eğitimi veren meslek yüksekokullarının ders programlarına ilişkin bir içerik analizi. *Elektronik Mesleki Gelişim Ve Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 19-32.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO). (2021, Kasım 7). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim Ve Kültür Örgütü (UNESCO): 7 Kasım 2021 tarihinde <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-tr-pdf.pdf> adresinden alınmıştır.
- Boz, M., & Uğur, İ. (2015). *Tarihi kentler ve turizm: Konaklama işletmeleri yöneticilerinin Safranbolu’da turizm gelişimine ilişkin algıları*. II. International Congress Of Tourism & Management Researches. Kuşadası.
- Bryson, J. M., Cunningham, G. L., & Lokkesmoe, K. J. (2022). What to do when stakeholders matter: The case of policy formulation for the African American men project of Hennepin County, Minnesota. *Public Administration Review*, 62(5), 568-584.
- Byrd, E. T. (2003). *An analysis of variables that influence stakeholder participation and support for sustainable tourism development in rural North Caroline*. Degree Of Doctor Of Philosophy, Nort Carolina State University, Parks Recreation And Tourism Management, North Carolina.
- Byrd, E. T., Bosley, H. E., & Dronberger, M. G. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural Eastern North Carolina. *Tourism Management*, 30, 693-704.
- Can, M. (2009). *Kültürel Miras Ve Müzecilik Çalışma Raporu*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Chantre, E. (1898). *Mission en Cappadoce 1893-1894*. Paris.
- Clulow, V. (2005). Futures dilemmas for marketers: can stakeholder analysis add value? *European Journal Of Marketing*.
- Cooper, C., Scott, N., & Baggio, R. (2009). Network position and perceptions of destination stakeholder importance. *Anatolia: An International Journal Of Tourism And Hospitality Research*, 20(1): 33-45.
- Çakır, M. (2010). Kültürel miras yönetimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.

- Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 15-35.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık köyünde kültürel miras ve turizm algısı. *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 87, 181-190.
- Çılgınoğlu, H. (2018). Sağlık turizminin temel özellikleri, eğilimleri ve pazarın küreselleşmesi üzerine bir değerlendirme. *Electronic Turkish Studies*, 13(22).
- Çıracı, H., Turgut, S., & Kerimoğlu, E. (2008). Sürdürülebilir turizm gelişimi için bir yönetim modeli önerisi: Frig Vadisi örneği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 2, 89-102.
- Çoban, H., & Erensoy, G. (2017, Mayıs 4-6). *Antik Çağ'da Yozgat Tavion Harabeleri*. 2.Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Ünsal, D., & Pulhan, G. (2012). Türkiye’de kültürel mirasın anlamı ve yönetimi. A. Aksoy, & D. Ünsal (Ed.) İçinde, *Kültürel Miras Yönetimi* (S. 30-65). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Demir, M., Pelit, E., & Türkoğlu, T. (2018). Kültürel mirasın sürdürülebilirliği: turizm eğitimi veren kurum müfredatları üzerine bir inceleme. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 73-83.
- Demiroğlu, O. C. (2006). Kültürel miras ve turizm ilişkisi bağlamında Prinkipo Palace (Büyükkada Rum Yetimhanesi) için uygulanabilir bir yatırım projesi önerisi. *Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği "Barlas Küntay Turizm Araştırma Ödülü"*. İstanbul: Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği.
- Diker, O., & Deniz, T. (2017). *Coğrafya ve tarih perspektifinden somut kültürel miras ve Türkiye*. İstanbul: Pegem Akademi Yayınları.
- Dikici, R. (2017, Mayıs 4-6). *Yozgat kültür ve inanç turizminin önemi ve mühim turizm bibliyografyası*. II. Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Doğaner, S. (2003). *Miras turizminin coğrafi kaynakları ve korunması*. EÜ Coğrafya Bölümü Sempozyumları 2. Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu.
- Dönmez, Y. ve Türkmen, F. (2019). Konaklama işletmelerinde peyzaj düzenlemelerinin önemi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4): 1698-1705.
- Ekici, M., & Fedakar, P. (2013). Ege Üniversitesi deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası “Yaşatarak koruma”. *Milli Folklor Dergisi*, 25,51.

- Erdoğan, A., Kabadayı, A., & Akın, E. S. (2021). Kültürel mirasın fotogrametrik yöntemle 3B modellenmesi: Karabıyık Köprüsü örneği. *Türkiye İnsansız Hava Araçları Dergisi*, 3(1), 23-27.
- Ersoy, Y., Tehci, A., & Ersoy, B. (2018). Kırsal turizm potansiyelinin swot analizi ile değerlendirilmesi: Yozgat ili örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 649-664.
- Grimble, R., & Wellard, K. (1997). Stakeholder methodologies in natural resource management: a review of principles, contexts, experiences and opportunities. *Agricultural Systems*, 55(2), 173-193.
- Gürdal, M. (1994). *Türkiye’de mesleki turizm eğitiminin bugünkü yapısı, mevcut sorunları ve çözüm yolları, Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ‘dört yıllık turizm okullarında eğitim-öğretim sorunları ve çözüm yolları I’*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Henriques, I., & Sadowsky, P. (1999). The relationship between environmental commitment and managerial perceptions of stakeholder importance. *Academy Of Management Journal*, 42(1), 87-99.
- İnanır, A. (2019). Turistik destinasyon yönetiminde paydaşlar arası ilişkiler: Göller Yöresi örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 517-541.
- Jokilehto, J. (2005). Defination of cultural heritage references to documents in history. *ICCROM Working Group 'Heritage And Society'*.
- Karabıyık, N., & İnci, B. S. (2012). Destinasyon pazarlamasında pazarlama stratejisi ve konumlandırma çalışmalarına kavramsal yaklaşım. *İstanbul Journal Of Social Sciences*, 1-19.
- Karacayılmaz, Ş., Akkuş, G., Şahbudak, E., & Işkın, M. (2017). Kültürel miras farkındalığı: Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir uygulama çalışması. *Akademik Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi*, 9(16), 86-100.
- Karakayaeyckmans, E. (2016). *Kültürel miras koruma projelerinde sivil toplum kuruluşları-yerel yönetim ilişkilerinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kervankıran, İ., & Kılıç, M. (2014). *Yozgat ili ’nde jeotermal kaynakların kullanımı ve turizm açısından önemi*. Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi (S. 328-336). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Kılıç, M., & Kervankıran, İ. (2019). Türkiye’de milli parkçılığın kısa bir hikâyesi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (72), 21-34.

- Kınalı, F. (1987). *Eski Anadolu tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kiper, P. (2006). *Küreselleme sürecinde kentlerin tarihsel-kültürel değerlerinin korunması*. İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Kocacık, F. (2003). *Toplumbilim ders notları*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Koçak, B., & Can, H. (2018). Kültürel mirasın korunmasında belediye birliklerinin rolü: Koca Yusuf Projesi örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 148-164.
- Korkmaz, S., & Tekman, T. K. (2021). Yozgat yöresi yemek ve tatlı kültürünün sürdürülebilirliği. *Folklor/Edebiyat*, 27(105), 299-319.
- Koroğlu, Ö., Ulusoyıldırım, H., & Avcıkurt, C. (2018). Kültürel miras kavramına ilişkin algıların metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1): 98-113.
- Külcü, Ö. T. (2015). Kültürel miras kavramının eğitim açısından önemi. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27-32.
- Madran, E., & Özgönül, N. (2005). Kültürel ve doğal değerlerin korunması. *TMMOB Mimarlar Odası Dergisi*.
- Mancı, A. R., & Aydoğdu, M. H. (2014). Şanlıurfa'yı ziyaret eden yabancı turist profili ve kültürel miras algılamaları. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 27, 91-107.
- Mc Kercher, B., & Du Cross, H. (2002). *Cultural tourism the partnership between tourism and cultural heritage management*. Binghamton: The Haworth Hospitality Press.
- Munjeri, D. (2004). Tangible and intangible heritage: from difference to convergence. *Museum International*, 56 (1/2), 12-20.
- Nocca, F. (2017). The role of cultural heritage in sustainable development: multidimensional indicators as decision-making tool. *Sustainability*, 9(10), 1882.
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. (2011). *Yozgat turizm ve sosyal altyapı sektörel çalışma grubu raporu*. Yozgat: ORAN Orta Anadolu Kalkınma Ajansı.
- Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. (2021). *Yozgat yatırım rehberi*. Yozgat: ORAN Orta Anadolu Kalkınma Ajansı.

- Önal, M. M., & Çellek, S. (2016, Mayıs 5-7). *İç Anadolu'da geleneksel Türk evleri, yapısal özellikleri, Yozgat ve Kırşehir örneği*. Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Örücü, M. Ç. (2015). Sürdürülebilir eğitimde yükseköğretimin ve psikolojik danışman eğitiminin rolü ve önemi. *Ekev Akademi Dergisi*, (63), 231-242.
- Özdemir, M., & Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve turizmin etkileri konusunda yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Afyonkarahisar örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 1-25.
- Özdemir, S., Başel, H., & Şenocak, H. (2009). Sivil toplum kuruluşları (STK)'nın artan önemi ve Üsküdar'da faaliyet gösteren bazı STK'lar üzerine bir araştırma. *In Journal Of Social Policy Conferences*.
- Özdemir, Ü. (2011). Safranbolu'nun kültürel miras kaynakları ve korunması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 129-142.
- Özden, E., & Görgülü, Z. (2006). Planlama-koruma ilişkisi üzerine yeni bir sistem önerisi. *Megaron YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, 1(4), 234-255.
- Özder, L., Baykasoğlu, N., & Yalçınkaya, T. (2007). *Yozgat ili "Nizamoğlu Konağı" Etnoğrafya Müzesi el sanatları ve giyim kuşam kültürü örneklerinin elektronik ortamda tanıtılması*. 38. ICANAS.(Uluslar Arası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, (S. 10-15).
- Özeke, Ö. (2017). *Yozgat Fatih Kilise Camii restorasyon projesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Rusalić, D. (2009). Making the intangible tangible: the new interface of cultural heritage. *Beograd: Institute Of Ethnography SASA, Special Editions*; 63.
- Sağiroğlu, Y., & Yavuz, A. Ö. (2017, Mayıs 4-6). *Yozgat tarihi camilerinin inanç turizmi açısından değerlendirilmesi*. 2. Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Sancaktar, H., & Sezgin, K. (2020). Son dönem araştırmaları ışığında Yozgat ve çevresindeki kaya mezarları. *Cedrus*, 8, 325-349.
- Sautter, E. T., & Leisen, B. (1999). Managing stakeholders a tourism planning model. *Annals Of Tourism Research*, 26(2), 312-328.
- Seyhan, B. (2014). *Frigya bölgesinin kültürel miras turizmi kapsamında değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Stoner, J. A., Freeman, R. E., & Gilbert, D. R. (1995). *Management*. New Jersey: Inc Upper Saddle River.
- Suna, B. (2019). *Destinasyon yönetimi ve pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Şahin, A. D. (2013). *Kültürel miras alanlarının dönüşümünde yeni bir yaklaşım: yel değirmeni örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, A. S., & Güner, S. (2006). *Kültürel miras koruması ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu.
- Şahin, G. G., & Ünver, G. (2015). Destinasyon pazarlaması aracı olarak "Gastronomi Turizmi": İstanbul'un gastronomi turizmi potansiyeli üzerine bir araştırma. *Journal Of Life Tourism And Gastronomy Studies*.
- Şahin, S. K., & Güner, S. (2006). *Kültürel miras koruması ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu.
- Şengül, A., & Çılgınoğlu, H. (2021). Kültürel miras turizmi açısından Kral Kızı Hamamı'nın swot analizi ile değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(2), 539-552.
- Şengül, S., Türkay, O., & Yılmaz, Ö. (2017, Mayıs 4-6). *Pazarlanabilir mutfak değerlerinin destinasyon çekim unsuru olarak kullanılması: Yozgat örneği*. 2. Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve türkiye perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 387-401.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2021, Kasım 17). *1982 Anayasası*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: 17 Kasım 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> adresinden alınmıştır.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yozgat İl Müdürlüğü (2022, Ocak 6). *Kültür ve turizm*. Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yozgat İl Müdürlüğü: 6 Ocak 2022 tarihinde <https://yozgat.csb.gov.tr/kultur-ve-turizm-i-2342> adresinden alınmıştır.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021, Aralık 24). *Kültür Varlıkları Ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün görevleri*. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı: 24 Aralık 2021 tarihinde <https://kvmgm.ktb.gov.tr/tr-43035/kultur-varliklari-ve-muzeler-genel-mudurlugu39nun-gorev-.html> adresinden alınmıştır.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021, Aralık 24). *Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu görevleri*. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı: 24 Aralık 2021 tarihinde <https://kvmgm.ktb.gov.tr/tr-44347/kultur-varliklarini-koruma-yuksek-kurulu.html> adresinden alınmıştır.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021, Kasım 7). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi*. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı: 7 Kasım 2021 tarihinde <https://teftis.ktb.gov.tr/tr-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html> adresinden alınmıştır.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021, Aralık 24). *Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Yönetmeliği*. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı: 24 Aralık 2021 tarihinde <https://teftis.ktb.gov.tr/tr-45186/kultur-varliklarini-koruma-yuksek-kurulu-ve-kultur-varl-.html> adresinden alınmıştır.
- T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı. (2022, Ocak 12). *Roma Hamamı*. T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı: 12 Ocak 2022 tarihinde <http://www.sarikaya.gov.tr/roma-hamami> adresinden alınmıştır.
- T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı. (2022, Ocak 12). *Roma Hamamı tarihçesi ve kazıları*. T.C. Sarıkaya Kaymakamlığı: 12 Ocak 2022 tarihinde <http://www.sarikaya.gov.tr/roma-hamami-tarihcesi-ve-kazilar> adresinden alınmıştır.
- T.C. Yozgat Valiliği. (1998). *Yozgat 1998 İl Yıllığı*. Yozgat: Kayhan Ofset Matbaacılık.
- T.C. Yozgat Valiliği. (2022, Ocak 5). *Yozgat hakkında*. T.C. Yozgat Valiliği: 5 Ocak 2022 tarihinde <http://yozgat.gov.tr/yozgat-hakkinda> adresinden alınmıştır.
- Timur, S., & Getz, D. (2008). A network perspective on managing stakeholders for sustainable urban tourism. *International Journal Of Contemporary Hospitality Management*, 20(4), 445-461.
- Toylan, N. V., Ar, H., Kayıkçı, M. Y., & Bozkurt, A. K. (2017). *Somut olmayan kültürel mirasla zenginleşen kültürel deneyimler*. 1. Uluslararası Turizmin Geleceği Kongresi. Mersin.
- Tülek, B. (2021). Somut ve somut olmayan kültürel miras değerleriyle çankırı kenti ve turizme katkısı. *Avrupa Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, (23), 827-836.
- Türker, A., & Çelik, İ. (2012). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak geliştirilmesine yönelik alternatif öneriler. *Yeni Fikir Dergisi*, 4(9), 86-98.

Türk Dil Kurumu. (2021, Kasım 4). *Miras ne demek TDK sözlük anlamı*. Türk Dil Kurumu: 4 Kasım 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022, Ocak 7). *Coğrafi İşaretler Portalı*. Türk Patent Ve Marka Kurumu: 7 Ocak 2022 tarihinde <https://ci.turkpatent.gov.tr/veritabani> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 23). *Yozgat Yöresinde Asker Uğurlama Geleneği - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 23 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/kulturatlasi/yozeat-yoresinde-asker-ugurlama-gelenegi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 14). *Akdağmadeni Kilisesi - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 14 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/akdagmadeni-kilisesi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 16). *Başçavuş Camii - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 16 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/bascavus-camii> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 18). *Çandır Şah Sultan Hatun Türbesi - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 18 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/candir-sah-sultan-hatun-turbesi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 14). *Çapanoğlu Camii- Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 14 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/capanoglu-buyuk-camii> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 16). *Çapanoğlu Çifte Hamamı / Çarşı Hamamı - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 16 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/capanoglu-cifte-carsi-hamami> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 14). *Çeşka Yeraltı Şehri - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 14 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/ceska-yeralti-sehri> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 14). *Fatih Camii - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 14 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozeat/gezilecekyer/fatih-camii> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 21). *Gelin Kayası Efsanesi - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 21 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/gelin-kayasi-efsanesi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 13). *Kerkenes Harabeleri- Kayıp Şehir Pteria - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 13 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/kerkenes-harabeleri-kayip-sehir-pteris> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 21). *Kızlar Kayası Efsanesi - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 21 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/kizlar-kayasi-efsanesi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 13). *Sarıkaya Roma Hamamı*. Türkiye Kültür Portalı: 13 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/sarikaya-roma-hamami> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 21). *Şemnel Gazi Efsanesi - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 21 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/semnel-gazi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 21). *Çamlık Söylencesi - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 21 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/camlık-soylencesi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 23). *Üzerlik Tütsüleme - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 23 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/uzerlik-tutsuleme> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 22). *Yozgat - Kültür Atlası*. Türkiye Kültür Portalı: 22 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi> adresinden alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 21). *Yozgat Atasözleri Ve Deyimleri - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 21 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/yozyat-atasozleri-ve-deyimleri> adresinden alınmıştır.

- Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 21). *Yozgat Manileri - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 21 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/yozyat-manileri> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 22). *Yozgat Yöresinde Evlenme Ve Düğün Geleneği - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 22 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/yozyat-yoresinde-evlenme-ve-dugun-gelenegi> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 22). *Yozgat Yöresinde Halk Oyunları - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 22 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/yozyat-yoresinde-halk-oyunlari> adresinden alınmıştır.
- Türkiye Kültür Portalı. (2022, Ocak 22). *Yozgat Yöresinde Ölüm Sonrası Gelenekleri - Yozgat*. Türkiye Kültür Portalı: 22 Ocak 2022 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/kulturatlasi/yozyat-yoresinde-olum-gelenegi> adresinden alınmıştır.
- Tütengil, A. (1995). *Yapısal kültür varlıklarının fayda değer analizine bağlı bir yöntemle değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tweed, C., & Sutherland, M. (2007). Built cultural heritage and sustainable urban development. *Landscape And Urban Planning*, 83 (1), 62-69.
- Uçar, S. (2018). *Tarihi ve kültürel mirasın turizm talebine ve çekiciliğine dönüştürülmesine dair bir araştırma: Batman ve çevresi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uslu, A., & Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 305-314.
- Uygur, S. M., & Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30-49.
- Uysal, K. (2018). *Kültürel mirasın turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın algı ve tutumlarının belirlenmesi: İznik örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Ünsal, V. (2017, Mayıs 4-6). *Yozgat'ın en erken iskân tarihi*. 2. Uluslararası Bozok Sempozyumu.

- Vatan, A. (2018). Bilecik'in turizm destinasyonu olarak değerlendirilmesine yönelik yerel paydaş analizi. *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 604-625.
- Vatan, A., & Zengin, B. (2015). Söğüt ilçesi'nde kültürel miras ve yerel halkın turizme bakış açısı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, 634-650.
- Wheeler, D., & Sillanpää, M. (1997). The stakeholder corporation: a blueprint for maximizing stakeholder value. *Financial Times Management*.
- Yaşarsoy, E. ve Oktay, K. (2020). Destinasyonda markalaşma yolunda Şanlıurfa için bir model önerisi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 234-258
- Yener, Ş., Şehitoğlu, M., & Erdoğan, N. (2016, Mayıs 5-7). *TBMM I. Ve II. Dönem yasama faaliyetlerine katkıları ile İstiklal Madalyası sahibi Yozgat Mebusu: Süleyman Sırrı İçöz*. Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (2). 405-420.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, H. U., Kılıç, S. N., & Avcıkurt, C. (2020). Antandros Antik Kenti'nin kültür turizmine kazandırılması: nitel bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3): 1689-1706.
- Yıldırım, M., Çoban, O., & Taşkın, A. K. (2018, Mayıs 3-5). *Yozgat doğa sporları potansiyelinin bölge ekonomisine katkısı*. 3. Uluslararası Bozok Sempozyumu.
- Yıldız, S., & Derman, E. (2016). Kültürel miras kapsamında Diyarbakır kent surlarının tarihsel süreçleri. *In CONGRESS BOOK*, (S. 64).
- Yozgat Belediyesi. (2021, Haziran 1). *Yozgat şehri kültür ve turizmi*. Yozgat Belediyesi: 1 Haziran 2021 tarihinde <https://www.yozgat.bel.tr/turizm> adresinden alınmıştır.
- Yozgat Belediyesi. (2022, Ocak 5). *İlçeler*. Yozgat Belediyesi: 5 Ocak 2022 tarihinde <https://www.yozgat.bel.tr/tarihce> adresinden alınmıştır.
- Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022, Ocak 22). *Yemeklerimiz*. Yozgat İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü: 22 Ocak 2022 tarihinde <https://yozgat.ktb.gov.tr/tr-91645/yemeklerimiz.html> adresinden alınmıştır.
- Yozgat İl Özel İdaresi (2010). *Yozgat il yıllığı*. Yozgat: Yozgat İl Özel İdaresi.

EKLER

EK A Türkçe Görüşme Formu

Yozgat'ın Kültürel Miras Değerleri Hakkında Turizm Paydaşlarının Algılarını Belirlemeye Yönelik Görüşme Formu

Sayın katılımcı;

Bu çalışma Yozgat'ın sahip olduğu kültürel miras değerleri hakkında turizm paydaşlarının algılarını belirleme amacıyla Kastamonu Üniversitesi bünyesinde yürütülen bir tez çalışmasının parçasıdır. Elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, talep eden katılımcılarla paylaşılacaktır. İşbirliğiniz ve katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Hazırlayan: Ali ŞENGÜL

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Muharrem AVCI

GÖRÜŞME FORMU	
1. Cinsiyetiniz?	
() Kadın () Erkek	
2. Yaşınız?	

3. Eğitim durumunuz?	

4. Medeni durumunuz?	

5. Mesleğiniz?	

6. Mesleki tecrübeniz? (Yıl)	

7. Geliriniz?	

8. Yozgat'ta ikamet süreniz? (Yıl)	

9. Turizm ve/veya turizm işletmeciliği hakkında bir eğitim aldınız mı?	
() Evet / Lütfen belirtiniz _____	
() Hayır	

Lütfen arka sayfaya geçiniz.

1.Kültürel miras denince aklınıza ne geliyor? Sizce kültürel miras nedir?

2.Yozgat'taki kültürel miras değerleri hakkında bilginiz var mı? Varsa görüşleriniz nelerdir?

3.Sizce Yozgat'ın sahip olduğu kültürel miras değerleri, Yozgat'ın yeni bir turizm destinasyonu olabilmesi için yeterli midir? Konu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

4.Yozgat'taki kültürel miras yapılarının turizme yönelik kullanılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

5.Yozgat'ın turizm sektöründe gelişmesi için yapılan çalışmalar hakkında bilginiz var mı? Varsa bunlar nelerdir?

6.Yozgat'ta turizmin gelişmesiyle birlikte bölgede oluşabilecek olumlu/olumsuz sonuçlar sizce nelerdir?

7.Yozgat'ta turizmin gelişebilmesi için sizce neler yapılabilir?

Çalışmamıza katılarak vermiş olduğunuz samimi cevaplarınız ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.